

SUMAR

ANIVERSĂRI

Echim Vancea Un peregrin statornic: Gheorghe Chivu	3
Angela-Monica Jucan „N-am acte decât ultimele rime, / Hrisovul meu, ca frunzele pe drum”	6
Nicolae Suciu Spațiul pictural al lui Gheorghe Chivu	14
Vasile Latiș Un cuvânt cât mai improvizat despre Gheorghe Chivu. Până azi și de azi înainte.....	17
Antoaneta Turda Universul liric al lui Gheorghe Chivu	186
Pamfil Bilțiu Cu Gheorghe Chivu de la Sighet la Baia Mare și retur	19
Delia Florea Contemporaneitatea cărțurului Antim Ivireanul	242
Maria Gârbe Călătoriile pământene ale unei bibliotecare	275

DIALOGURI PROFESIONALE

Ioana Dragotă Sistemul clasificării zecimale poate supraviețui?	286
Alina Lemnean Împrumutul interbibliotecar	320
Daliana Bonaț Avantaje ale mijloacelor moderne de informare în bibliotecă.....	342
Liana Pop Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” în fața integrării în uniunea europeană.....	353
Ioan Neamțiu „Am vrut să dau viață bibliotecii și cred că am reușit acest lucru”	396

MIC DICȚIONAR AL LOCALITĂȚILOR DIN MARAMUREȘ

Ana-Maria Brezovszki Ana Grigor Florina Vanciu Comuna Călinești cu satele aparținătoare Cornești și Văleni.....	39
--	----

NOTE DE LETURĂ

Angela-Monica Jucan Phoenix publicistic - „cetatea culturală” sau o poveste curgând domol în eternitate	562
Antoaneta Turda Alte prezențe ale diasporei române în cadrul colecțiilor Bibliotecii Județene Maramureș	584

PAGINI CULTURALE

Simona Dumuța	Biblioteci românești și societăți de lectură din Baia Mare.....	617
Voichița Mureșan	Primii editori ai orașului Baia Mare	628
Minodora Clițan	Circulația cărții vechi în județul Maramureș	650
Monica Lenghel	Cadrul cultural-istoric românesc în perioada 1848-1918	683
Livia Grigor	Mănăstirile românești – surse de lumină spirituală.....	694
Lavinu Ardelean	S-a întâmplat acum 50 de ani	727
Valentina Rotaru	Muzica și poezia	771

**UN PEREGRIN STATORNIC:
GHEORGHE CHIVU**

(Fragment din volumul în pregătire *Poeți contemporani din Maramureș*)

Echim VANCEA

Poet și pictor.

S-a născut la 2 decembrie 1902¹, în comuna Chirmogeni², Dobrogea. A decedat la 18/19 octombrie 1986 la Sighetul Marmăției. Fiul lui Dobre Chivu și Demetra (Dumitra) Chivu (n. Panduru), agricultori.³

Studii primare și secundare (cinci clase) la Constanța, ca internist IOVR.⁴ În 1926 începe cursurile liceale la Constanța (un an) și le continuă la Dorohoi (trei ani) încheindu-le în 1934, la Galați.⁵ Între 1934-1940 urmează, la București, Academia de Arte Frumoase, secția pictură, ca elev al lui Camil Ressu. În urma rezultatelor foarte bune obținute la absolvirea Academiei, beneficiază din partea Institutului italian din București, de o bursă de studii în Italia (1938).

Este, pe rând, desenator tehnic (Subsecretariatul de Stat din cadrul Ministerului Aerului, 1943-1944), profesor de desen la Medgidia (1944, Seminarul musulman), Șimleul Silvaniei (1947-1948),

Sighetul Marmăției (1948-1974) la Liceul Pedagogic (azi *Liceul pedagogic „Regele Ferdinand”*) și Școala Populară de Artă (azi *Școala Populară de Arte „Gheorghe Chivu”*).

Frecventează cenaclurile literare *Sburătorul* (condus de Eugen Lovinescu) și *Kalende* (condus de Vladimir Streinu).

Debutează publicistic la 1 mai 1943 cu poezia *Apocalipsa* în Revista *Claviaturi* din Brașov (condusă de scriitorul Gherghinescu Vania).

Debutul editorial are loc în anul 1966 cu volumul de versuri **ZUMBE**, București, Editura pentru Literatură, 1966. Manuscrisul volumului a fost premiat (1946) cu Premiul Scriitorilor Tineri needitați în volum al Fundațiilor Regale.

Colaborează cu poezie la ziare și reviste literare: *Claviaturi*, *Kalende*, *Revista Fundațiilor Regale*, *Lumea*, *Gazeta literară*, *Luceafărul*, *Astra*, *Tribuna*, *Familia*, *Tomis*, *România literară*, *Steaua*, *Viața Românească*, *Flacăra*, *Cronica sătmăreană*, *Pentru socialism*, *Măiastra*, *Maramureș*, *În prag*, *Graiul de duminică*.

Membru al Uniunii Scriitorilor și al Uniunii Artiștilor Plastici din România.

După volumul de debut, publică volumele de versuri: **APOCRIFE**, București, E. P. L., 1969; **METOPE**, București, Editura Eminescu, 1972; **CANTORIA**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980; **BRAZDE STRĂBUNE**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1984.

A publicat poezie în peste 25 de culegeri, antologii și almanahuri literare apărute pe plan național și județean.

¹ *Data reală a nașterii sale este 15 iulie 1914. Dar fiind încorporat, în 1934, în armată în locul unui frate decedat născut la data de 2 decembrie 1912, această dată va fi trecută de acum încolo în toate actele poetului ca data sa de naștere.*

² fostă Ghiuvenlia.

³ *Numele de familie al tatălui poetului a fost Brodeanu, dar acesta a fost înfiat de către Paraschiv Chivu care nu avea copii și și-a luat numele de familie al acestuia: Chivu.*

⁴ *IOVR (Institutul Orfanilor și Văduvelor de Război). Poetul își amintește că aici, în una din clasele secundare, l-a avut ca profesor pe Anton Holban.*

⁵ *Încorporat pe front, fiindcă avea studii, este pus să poarte steagul unității. Ulterior, superiorii, aflând că scrie și versuri a fost pus să scrie, „cu fierul înroșit”, numele pe crucile de pe mormintele celor căzuți pe front.*

Expoziții personale și de grup în țară și | străinătate. Lucrări în muzee și colecții particulare.

*

* *

Un poet care a transportat pentru a fi salvat morții, gâfâind cu sângele lor pe obraz, un **om** (s.n.) care n-a avut timp să aibă nici prima iubire, un om s-ar zice pierdut pentru fericirea lui personală își face apariția, pentru a lega firul rupt printre răni și ruini, în poezia românească a anului 1943 (revista „Claviaturi” numărul din 1 mai). Apoi trei ani mai târziu manuscrisul **ZUMBE** îi este premiat, de Fundațiile Regale, cu Premiul Scriitorilor Tineri needitați în volum). Este întâmpinat de o lume stranie și ireală. Cum straniu și ireal era și el pentru ea. Cu teama de a nu fi „prins că scrie poezie”, refuză multă vreme să cunoască vreun poet și nici nu îndrăznește să arate cuiva ce scrie, darămite să și publice.

Este poetul **GHEORGHE CHIVU**.

*Căutându-și cu brațele întinse în nesfârșituri, / Căutându-și undeva în oglinzile toamnei păpușa, cu concursul unui „prieten comun”, Ioana Olteș (de care era îndrăgostit Constant Tonegaru), studentă, ca și el, la Belle Arte, aceasta deconspiră *superba prăbușire* „amorezului” său, de care este „imediat târât” în atmosfera de sfârșit de-amurg a Cenaclului *Sburătorul*, condus de Eugen Lovinescu și devine membru al grupului din care mai făceau parte Dimitrie Stelaru, Mihail Crama, Argintescu-Amza, Gheorghe Dan, Emil Botta, Victor Tornyopol, Laurențiu Fulga și mulți alții, care, după ce *Sburătorul* își va înceta activitatea, se vor îndrepta cu toții spre Cenaclul *Kalende* al lui Vladimir Streinu și se vor alătura grupului de la revista *Albatros*.*

Locul nașterii sale, acolo unde *se dă și apa de pomană la înmormântări, ca un dar scump și rar*, va fi un continuu lamento în poezia sa.

Iubind Dobrogea, *de atunci de când toți fugeau de colbul ei*, **Gheorghe Chivu** a rămas multora necunoscut, dar mereu al aceluia *lut ondulat ca o mare pietrificată până departe, cu cochilia, cu pelinurile ei, cu aurul vegetal al siminicului, floarea aceea nemuritoare care a rămas numai în cântec și puțini o mai cunosc în straietele ei uscate și pline de parfumuri uitate /.../ cu cișmelele, cu văile strâmte și calcaroase, cu coastele albe ieșind din pământul negru, cu comorile scitice ascunse în oalele pline de monedele lui Lisimach și ale atâtor popoare migratoare /.../ cu migrația păsărilor toamna și mai ales primăvara când nopțile sunt pline de strigătul șirurilor de lebede și cocori, spectacol unic în lume /.../ cu cetăți în care Ovidiu scria Tristele și Ponticele și acele pierdute, poate, pentru totdeauna versuri în limba tracilor; cu porturi cosmopolite gemând de marinari greci, armeni, turci, tătari, cu iarmaroace și târguri pline cu negustori ambulanți de bragă, susan, halviță, jocuri de noroc, cu pungăși de buzunare dar și de tineri *alături de care treceau cadâne, flori de trotuar ale pierzaniei*. În acest „peisaj”, poetul se afla în fața unor întrebări grave. O copilărie mutilată de război, moartea, creația, contopirea cu eternitatea, suferința și nu în ultimul rând cu exilul dau o notă tragică, depresivă poemelor sale de început „adunate” în volumul **Zumbe** și mai cu seamă în **Apocrife**. Realismul expresiei ne relevă, nu o dată, picturalul unui vegetal în germinare, grav cenzurat de neliniștile discrete ale unui univers metaforic modern. Insolit și paradoxal pe alocuri: *Am vegetat cu frunza-n păduri și am căzut / Cu fiecare toamnă tăcerii așternut, / Și liniști, alte liniști, îmi zămisleau din nou, / De le purta ecoul tăcut în alt eco* (Fiori de toamnă), sau: *Ca o piatră în drum, frântă de trunchi, / Cum mă rugam de mine-n genunchi; / Să rămân neîmplinire cu tine-n pustiu, / Înainte de-a fi, să nu mai fiu* (Piatră-n genunchi).*

Dintr-o nedreptate a sorții, **Gheorghe Chivu** nu a „reușit” o *adâncire* a motivelor sale lirice de care era obsedat ca poet. Poezia sa este o continuă primăvară *edenică* străluminată de *păsări, cu înaripări ale sufletului, cu vânt purtător de euforii și limpezimile simțirii, târâm de vegetații nuntinde și ape muzicale*. Filtrat printr-o *sensibilitate* comună generației epocii și concretizat imagistic într-un registru liric contestatar-ironic, *cuvântul* poetului dă frâu liber unor „viziuni erotice marine” cutezătoare, fiind de o lejeritate „de atitudine” rareori turburată de amoralismul celui exilat în însingurări de destin. Solitudinea generându-i „temerități sensibile și

metaforice” de o mare și solemnă rezonanță în care trăirea lirică nu se sfiește de ariditatea conceptelor ci le orchestrează în structura unitară a unui discurs liric de o mare varietate tonală (*Frunze, Păpușa, Oceanografie, Vocile mării, Cântec la mare, Stanțe pontice, Migrație* ș.a.).

„Romantic cenzurat de neliniști moderne” (Emil Manu) și având la îndemână „culoarea și cuvântul” (Ion Oarcăsu), **Gheorghe Chivu** și-a trăit într-un fel al său singurătatea autoimpusă și dorindu-și mereu „locul de plecare” ca pe o vindecare, mereu iubind mai mult decât putea, dar mereu spunându-ne cuvântul pe care l-a „tăcut”.

BIBLIOGRAFIE ȘI REFRINȚE CRITICE

(viața și opera poetică)

- Vladimir Streinu** în *Versificația modernă. Studiu istoric și teoretic asupra versului liber*, E.P.L., București, 1966;
Nae Antonescu în *Steaua*, nr. 10, 1966; *Maramureș*, decembrie 1981;
Emil Manu în *Luceafărul*, nr. 1, 1967; *România literară*, nr. 13, 1981; *România literară*, nr. 44, 1986; *Eseu despre generația războiului*, Editura Cartea Românească, București, 1978;
Ion Negoitescu în *Gazeta literară*, nr. 23, 1966; *Scriitori moderni*, E. P. L., București, 1966;
Ion Oarcăsu în *Tribuna*, nr. 22, 1966; *Tribuna*, nr. 44, 1986;
Haralambie Țugui în *Orizont*, nr. 8, 1966;
Ion Iuga în *Familia*, nr. 8, 1966;
Mircea Braga în *Pentru socialism*, nr. 3832, 1966;
****Maramureș*, decembrie 1969;
Dan Anghelescu în *Convorbiri literare*, nr. 1, 1970;
Florin Manolescu în *România literară*, nr. 7, 1970;
****Maramureș*, decembrie 1972;
****Nord Statornic* (Baia Mare, 1973);
Ion Berinde în *Pentru socialism*, nr. 5937, 1973;
Augustin Cozmuța în *Nord*, nr. 3, 1970; *Generații*, Baia Mare, 1972; *Pentru socialism*, nr. 8938, 1984; *Maramureș*, mai, 1981; *Studii și articole*, vol. 3, 1981;
Marian Popa în *Dicționar de literatură română contemporană*, Editura Albatros, București, ed. I, 1971, ed. II, 1977; *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, Editura Fundația Luceafărul, București, 2001;
Eugen Barbu în *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini și până în prezent. Poezia română contemporană*, Editura Eminescu, București, 1975;
Teodor Tihan în *Steaua*, nr. 5, 1973;
Petre Got în *Viața românească*, nr. 2, 1973;
Alexandru Piru în *România literară*, nr. 19, 1974; *Poezia românească contemporană. 1950-1975. Generația vârstnică*, Editura Eminescu, București, 1975;
Roxana Sorescu în *Literatura română contemporană. Vol. I. Poezia*, Editura Academiei RSR, București, 1980;
Cornel Regman în *Viața românească*, nr. 3, 1981;
Laurențiu Ulici în *Contemporanul*, nr. 42, 1984;
Miron Popovici în *Pentru socialism*, nr. 9021, 1984;
Miron Blaga în *Familia*, nr. 2, 1985;
Gheorghe Pârja în *Pentru socialism*, nr. 9629, 1986; *Graiul de Duminică*, nr. 2, 1990;
Vasile Copilu-Cheatră în *Astra*, nr. 11, 1986;
Dumitru Micu în *Limbaie moderne în poezia românească de azi*, Editura Minerva, București, 1986;
Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul Scriitorilor Români (A-C)*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995;
Laura Temian, *Gheorghe Chivu – poet și pictor*. Bibliografie. Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Maramureș & Editura Cybela, Baia Mare, 1992;
Laura Temian, Otilia Marinescu, Ana-Maria Brezovszki, *Autori maramureșeni. Dicționar biobibliografic*. Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, Editura Umbria, Baia Mare, 2000;
Dragomir Ignat, *Gheorghe Chivu. Studiu monografic*. Lucrare de Diplomă, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Filologie (conducător științific: lector univ. dr. Ion Pop), manuscris, 1977;
Echim Vancea, documente din arhiva personală.

„N-AM ACTE DECÂT ULTIMELE RIME, / HRISOVUL MEU, CA FRUNZELE PE DRUM”

- Încercare de reconstituire a unei biografii -
GHEORGHE CHIVU

Angela-Monica JUCAN

Contemporan cu noi, trecut prin instituții moderne, unele existând încă, și având o mulțime de cunoscuți cu amintiri foarte vii despre el, accesul la viața poetului, pictorului, profesorului Gheorghe Chivu este extrem de dificil. Pe măsura adunării materialului, vraja necunoscutului se dispersează în vraja descoperirii unui univers uman pitoresc care își crește progresiv (progresiv cu înmulțirea actelor...) misterul. Refracția luminii documentelor răstoarnă imaginea creată despre sine a artistului și, deși o face să pară apropiată, biografia lui nu poate fi (încă?) atinsă. Căutând printre certificate concrete, ne răspunde, de-acolo, din infinit, mirajul.

Cu multă grațitudine consemnăm ajutorul inestimabil pentru lucrarea noastră (o preconizată monografie) primit de la arhivele militare istorice¹ (prin comandantul Unității Militare 02405, Colonel dr. **Cornel Carp**, șeful Secției a doua Colecții Arhivistice, Maior **Marius Panaitescu**, Personal contractual civil **Lenuța Nicolescu**), de la Muzeul Maramureșului din

Sighetu Marmăției (Director dr. **Mihail Dăncuș**), de la redacția revistei „Scutul patriei”² (Colonel r. **Iulian Patca** și Colonel r. dr. **Vasile Tutula**, ambii foști redactori-șefi ai acestei publicații), de la inspectorul școlar **Dragomir Ignat**, de la Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” din Constanța (prof. **Adriana Gheorghiu**), de la familiile **Zaharia** și **Halga**.

Se cuvine să notăm considerabilul sprijin al conducerii Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare (Director Lector univ. drd. **Teodor Ardelean**, Director adjunct prof. **Laura Temian**, Director economic **Meda Gogota**). Departe de a fi încheiată, documentarea noastră până în acest punct s-a făcut și cu concursul colegilor noștri, bibliotecarii ing. **Alexandru Ioan Roman** și prof. **Alina Lemnean**.

I-am menționat aici doar pe cei prin mijlocirea cărora am obținut date **biografice** reale sau cel puțin verosimile despre Gheorghe Chivu. Chiar și așa, cu acte adevărate în față, existența artistului greu se așază într-o cronologie clară.

Ca rezultat al cercetărilor parțiale efectuate până acum, vă prezentăm, în loc de biografie, semnele noastre de întrebare.

Despre data nașterii lui Chivu circulă legenda, de el (după cât se pare...) creată, că s-ar fi născut cu doi ani și jumătate mai devreme decât atestă certificatul de naștere! Conform relatărilor lui (crezute de unii, negate de alții), în momentul recrutării, s-ar fi dat drept un frate mort, născut la 2 decembrie 1912, iar data nașterii lui ar fi fost, de fapt, 15 iulie 1914. Lucrul ar fi fost posibil dacă acel frate s-ar fi numit tot Gheorghe și ar fi decedat înainte de iulie 1914. Numai așa s-ar fi putut găsi la Sfatul Popular al comunei Chirnogeni, o înregistrare omonimă, în registrul Stării

¹ Reproducem, pe pag. 13 adresa trimisă de U. M. 02405.

² Noua denumire a revistei este „Orizont militar”.

Civile, la numărul 118 din 3 decembrie 1912³. Motivația ar putea fi o dorință a lui Chivu de a „câștiga” doi ani (de exemplu, spre a putea beneficia de ei la pensie), sau o grabă a lui de a face armata. Din adresa primită de la U. M. 02405 rezultă însă că viitorul poet și pictor n-a avut deloc pasiunea armelor și nici n-ar fi putut „fenta” cu ușurință data nașterii, de vreme ce, la ora încorporării, era elev, înregistrat, presupunem, cu toate datele de stare civilă. În lipsa unor informații oficiale despre vârsta obișnuită pentru încorporări în vremea tinereții lui Chivu, folosim una găsită, întâmplător, în *Jurnalul* lui Octav Șuluțiu (născut la 17 noiembrie 1909). La 24 octombrie 1932, Șuluțiu notează: *Azi l-am văzut pe Ghiță Ionescu. [...] A venit vorba de milităria pe care o voi face eu anul ăsta* [s. n.]. *L-am întrebat dacă a recrutat: nu încă. Abia are 20 de ani. Și e mult mai muncitor decât mine care am 23*⁴. Deci, în epoca aceea, data recrutării sau a încorporării depășea vârsta de 20 de ani. Conform consemnărilor din registrul de evidență al contingentului său (1934) - ni se scrie de la Pitești -

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ		PĂRINȚII	
SFATUL POPULAR AL COMUNEI CHIRNOGHI		Numele tatălui	CHIVU
Starea Civilă		Prenumele tatălui	DOBRE
		Vârsta tatălui	35 ani
		Numele mamei	CHIVU
		Prenumele mamei	DUMITRA
		Vârsta mamei	30 ani
CERTIFICAT DE NAȘTERE			
Seria N.f. Nr. 628711			
Numele	CHIVU	LOCUL NAȘTERII COPILULUI	
Prenumele	GHEORGHE	Localitatea	CHIRNOGHI
Sexul	Bărbătesc	Raionul	HEGRU VODĂ
Data nașterii	Anul 1912 2/12 luna decembrie Ziua 3	LOCUL ÎNREGISTRĂRII	
		Localitatea	CHIRNOGHI
		Raionul	HEGRU VODĂ
		Eliberat	29 Ianuarie 1959 cu Nr. 87
Nașterea a fost trecută în registrul Stării Civile la			
Nr. 118 din anul 1913 luna decembrie 3			

Gheorghe Chivu a fost încorporat la 19 octombrie 1934 la Regimentul Tracțiune Automobilă pentru ca, după 3 zile (21 octombrie), să fie lăsat la vatră, fiind amânat (dispensat) pentru continuarea studiilor. Prin urmare, în 1934, Gheorghe Chivu pare să fi avut 22 de ani. Că nu s-a dus la armată cu gândul s-o facă, deci nici n-a forțat înrolarea, deducem din durata șederii lui acolo: 3 zile. Toate acestea fac ca balanța să încline în favoarea datei de 2 decembrie 1912. De altfel, din aceeași informare a armatei, aflăm că, în 1934, Gheorghe Chivu avea un frate de 4 ani, numit tot Gheorghe! Omonimia prenumelui este posibilă dacă acel frate avea alt nume de familie și, totodată, slăbește plauzibilitatea ipotezei unui al treilea copil (istoricește, primul) numit la fel de aceeași mamă. Că mama se va fi recăsătorit după moartea primului soț e incert, deoarece, în 1934, o chema tot Chivu, dar într-un concubinaj putem crede cu destulă ușurință, ea având și o fată, Maria, născută în 1920, adică la patru ani după moartea tatălui lui Gheorghe Chivu, tată despre care știm, din relatările fiului, că a murit în luptele de la Turtucaia, deci la 23 august 1916. O relație legitimă sau nelegitimă a mamei cu alt bărbat la puțin timp (cel mult trei ani) de la moartea eroică a lui Dobre Chivu, cât și faptul că ea a stăruit în gesturi nedelicate⁵ cel puțin față de viitorul poet și pictor, dacă nu și față de surorile lui, explică repetata (în versuri și în interviuri) afirmație a lui Gheorghe Chivu că adevărata sa mamă ar fi pământul. Desigur, referirea la pământ are conotații simbolice creștin-patriotice, dar punerea la punct a mamei (pe care totuși o iubește și tânjește nesfârșit după ea) este foarte transparentă. Din această suferință ar putea deriva spiritul avangardist, de frondă, al artistului și, cine știe, poate niște conflicte școlare care să fi determinat întârzieri sau întreruperi ale studiilor, mascate mai târziu în „mitul” datei de naștere falsificate.

În adresa trimisă de la U. M. 02405 ni se dau, de asemenea, numele și vârstele celor mai mari surori ale lui Chivu: Tudora, de 22 de ani în 1934, și Ioana, de 20. Aceasta înseamnă că Gheorghe Chivu a avut o soră geamănă. Dacă s-a născut în 1912 – pe Tudora, iar dacă s-a născut

³ Acest număr de înregistrare figurează în evidențele armatei, și, de asemenea, este trecut pe un duplicat al certificatului de naștere, păstrat la Muzeul Maramureșului din Sighetu Marmației, duplicat eliberat la 29 ianuarie 1959, cu nr. 87.

⁴ Octav Șuluțiu, *Jurnal*, Cluj-Napoca, Dacia, 1975, p. 241.

⁵ Faptul că și-a botezat cu același nume încă un copil seamănă cu o lepădare de primul...

în 1914 – pe Ioana. Considerând anul 1912 ca an real al nașterii lui Chivu, înseamnă că el și Tudora au fost cei mai mari frați din familie. Totuși, având în vedere vârstele părinților (Dobre – 35 de ani, Dumitra – 30 de ani) menționate în certificatul de naștere al lui Gheorghe Chivu, în familie trebuie să fi fost și alți copii (poate morți la vârste mici). Deși, cum se vede, la încorporare, „uită” să-l declare, după mai mulți ani, Chivu scrie într-o autobiografie⁶ despre cel mai mare frate al său, Radu (spirit aventurier?), de meserie mecanic, plecat (prin 1919, după afirmația dintr-un interviu⁷ acordat lui Gheorghe Pârja) definitiv în America, de unde n-a trimis vreodată vreun semn. În același curriculum vitae nedatat, dar redactat (deoarece vorbește de trei cărți ale sale) după apariția *Metopelor* și înaintea *Cantoriei*, deci între 1972 și 1980, Chivu dă câteva amănunte despre surori: Tudora a murit de rabie, Ioana s-a stabilit la București, iar Maria – în Plopeni (un sat subordonat administrativ comunei Chirnogeni). Aici, Chivu nu pomeneste de fratele său, Gheorghe, mai mic cu 18 ani. În interviul luat de Gheorghe Pârja, Chivu o omite și pe Maria, numind, dintre frați, numai copiii tatălui său: Radu (căruia, în interviul⁸ de care vorbim, nu-i dă numele), Tudorița și Ioana, despre surori precizând faptul că au întemeiat familii.

Satul natal al lui Gheorghe Chivu este Chirnogeni (județul Constanța). Așezarea este veche, dar a fost locuită de turci și de tătari și s-a numit Ghiuvenli sau, românizat, Ghiuvenlia. După Războiul de Independență, s-a reușit (în 1894, la a treia încercare) colonizarea localității cu români din Chirnogi, județul Călărași. Dacă vârstele părinților consemnate în certificatul de naștere al lui Gheorghe Chivu corespund realității, la data stabilirii lor în actuala comună Chirnogeni, Dobre Chivu avea 17 ani, iar Dumitra (Panduru, pe-atunci), -12. Prin urmare, ca toate familiile din Chirnogeni, familia lui Gheorghe Chivu nu are o vechime prea mare în sat.

Despre anii de școală, nu știm prea multe. Informațiile din diferite surse nu coincid și n-am avut încă posibilitatea să le verificăm. Gheorghe Chivu a afirmat în repetate rânduri că a fost întreținut la școală de Institutul Văduvelor și Orfanilor de Război și că a urmat școala primară și cea secundară la Constanța, oraș de care a rămas legat afectiv toată viața. Nu e precizat nicăieri anul în care a fost dat la școală, dar putem desprinde niște indicii din diverse afirmații ale lui. Întrebat într-un interviu⁹ care muză consideră că l-a inspirat mai întâi, Gheorghe Chivu răspunde: *Am început cu mângăleala, iar în clasa a II-a primară am încercat niște versuri despre război.* Într-un interviu anterior¹⁰, rugat să relateze despre primele preocupări literare, Gheorghe Chivu indicase ceva mai exact momentul, vorbind despre aceeași clasă a doua: [...] *Deci, să-mi aduc mai bine aminte, cam din clasa a II-a primară. / Am început să scriu la Constanța de la vârsta de 8 ani [...].* Dacă în clasa a doua avea opt ani, înseamnă că n-a fost dat cu întârziere la școală. Luând „de bună” declarația că l-a avut profesor, la Constanța, pe Anton Holban și considerând că a început școala în 1919, putem conchide că, în 1925¹¹ Chivu intra în clasa a șasea, a Școlii Normale. Mai știm că Gheorghe Chivu a urmat, mai târziu, cursurile Seminarului Teologic Ortodox, pe care le-a început la Constanța, le-a continuat la Dorohoi și le-a terminat la Galați. N-am aflat dacă Seminarul a fost opțiunea lui Chivu sau i-a fost impus de cineva. Motivul mutărilor ne este, de asemenea, necunoscut, ca și anii în care a fost seminarist la Constanța și la Dorohoi. Explicația (scrisă la persoana a treia) din filele autobiografiei păstrate de Dragomir Ignat pare puțin „contrafăcută”: *Spre a putea citi mai multă literatură [așa își va fi motivat cererea de transfer?], caută să scape de regulamentul sever al școlii și trece la alte școli [pur și simplu pentru că a dorit el?] unde credea că ar putea să promoveze cu mai puțin efort la științele exacte.* Tocmai la științele exacte! De când lumea, școlile teologice au avut profil

⁶ File disparate dintr-o autobiografie au ajuns la noi prin bunăvoința celui care le păstrează, inspectorul școlar Dragomir Ignat.

⁷ Gheorghe Pârja, *Dialoguri cu ferestre spre Nord*, Cluj-Napoca, Limes, 2005, p. 91.

⁸ Ibidem.

⁹ „Pentru socialism”, nr. 5409, 19 iun. 1971, p. 3.

¹⁰ „Pentru socialism”, nr. 4375, 17 febr. 1968, p. 2.

¹¹ Anton Holban a fost profesor în Constanța, la Școala Normală, în anul școlar 1925-1926.

umanist, disciplinele realiste făcându-se mai mult de formă... Dar, ce nu putem înțelege deloc este insistența lui Chivu în a face să se creadă că ar fi învățat trei ani la Dorohoi și doar unul, ultimul, la Galați: [...] *urmează la Dorohoi trei ani, reușindu-i aici promovarea așa cum se și aștepta. [...] Ultimul an îl petrece la* [oare de ce?] *Galați* [...]. Contrar declarațiilor lui Chivu, armata îl are înregistrat ca seminarist la Galați, din anul încorporării (1934), până la absolvirea școlii (1937), deci trei ani. Dacă ar fi urmat doar ultimul an în acest oraș, prezența sa la Galați n-ar fi putut fi anticipată cu trei ani mai devreme. De aceea credem în evidențele armatei și „mai” puțin în relatările pătrunse bine de imaginația artistului. De altfel, arhiva militară istorică ne oferă și numărul diplomei de absolvire a Seminarului: 543/1937, ceea ce infirmă categoric declarația lui Chivu către Gheorghe Pârja: *Am urmat studii secundare la Constanța, Dorohoi și Galați (1925-1932), apoi între 1933-1939 am fost student la Academia de Arte Frumoase din București, clasa lui Camil Ressu*¹². Cel puțin anul 1932 nu poate fi anul adevărat al absolvirii seminarului. Dar răstimpul de șapte ani pe care-l reprezintă distanța dintre anii 1925 și 1932 este firesc. În vremea aceea, cursurile Seminarului „Sfântul Andrei” din Galați durau șapte¹³ sau opt¹⁴ ani. Seminariile aveau ranguri diferite, iar regulamentele de organizare s-au schimbat de câteva ori la sfârșitul secolului al nouăsprezecelea și la începutul secolului douăzeci.

Să admitem că, în 1937, Gheorghe Chivu avea 25 de ani. Este, deocamdată, un mister ce s-a întâmplat între anii 1926 și 1934, iar vârsta absolvirii liceului ni se pare cam înaintată. Presupunerea, cu slabe șanse de adevăritare, a venirii lui pe lume în 1914 șterge doi ani din acest interval de timp, dar nici 23 de ani nu e o vârstă normală pentru un absolvent care a fost dat la școală la șapte ani și despre care nu se pomenește undeva să fi urmat și cursurile altui liceu în afară de ale Seminarului Teologic.

Ne lipsește, deocamdată, din documentare, anul intrării la facultate. La armată este înregistrat ca student începând cu 1938 (probabil, pentru 1937, fiind suficientă menționarea liceului). Diploma lui păstrată, în original, la Muzeul Maramureșului atestă faptul că Gheorghe Chivu și-a încheiat studiile superioare în 1940. Or, o facultate de doi ani, e cam scurtă. Deci, Chivu trebuie să fi intrat la facultate în anul absolvirii Seminarului. Altă ciudățenie este faptul că diploma de absolvire a Academiei de Arte Frumoase din București certifică, în baza Procesului-verbal nr. 75/1940, faptul că

s-au prevăzut [...] două categorii de seminarii a) inferioare, cu cinci ani de studiu la Râmnic și b) **superioare**, cu cinci ani de studiu

(în total opt ani de studiu) [...]. Mai târziu, în 1901, seminariile inferioare au fost desființate, iar cursurile seminariilor superioare pomenite au fost reduse la **șapte ani** [s.n.] de studiu. După câțiva ani s-au redeschis, însă, vechile seminarii teologice de la Râmnic, **Galați** [s.n.], Buzău, Argeș, Roman și Huși, tot cu o pregătire de **șapte clase** [Alexandru Moraru, *Seminarul Teologic Liceal Ortodox din Cluj-Napoca (1952-1997)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1997, p. 14].

¹⁴ În București existau vechile seminarii: Central și Nifon [...]; la Iași seminarul Veniamin, la care se adăugau seminariile vechi din Râmnic, Buzău, Argeș, Roman, Huși și **Galați** [s.n.], plus cele nou înființate la Craiova, **Constanța** [s.n.], Câmpulung (aici pentru orfanii de război), **Dorohoi** [s.n.], Pomârla (jud. Botoșani), un seminar monahal la Neamț, mutat apoi la Cernica etc., toate cu o existență efemeră (Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 3, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981, p. [432]). În perioada interbelică existau trei tipuri de școli teologice: Facultăți, Academii și Seminarii. [...] În vechea Românie aproape fiecare eparhie avea câte un seminar teologic cu **opt clase** [s.n.]; multe din ele au avut o existență scurtă. S-au remarcat Seminariile „Central” și „Nifon” din București, „Veniamin” din Iași, „Gavriil Bănulescu” din Chișinău, „Sf. Nicolae” din Râmnicu Vâlcea, „Sf. Gheorghe” din Roman, „Chesarie” din Buzău, „Sf. Andrei” din **Galați** [s.n.]. (Mircea Păcurariu, *Scurtă istorie a Bisericii Ortodoxe Române*, Cluj-Napoca, Dacia, 2004, p. 240).

Gheorghe Chivu a promovat, și încă cu succes (obținând calificativul „Foarte bine”), examenul de diplomă, în timp ce, în evidențele armatei, figurează, un an mai târziu, cu un concediu (12 nov.-10 dec. 1941) luat pentru susținerea unor examene la Academia de Arte Frumoase. Să fie vorba de un „definitiv”? Licența și-o dăduse la «Secțiunea de „Pictură” Diviziunea „Pedagogică»», deci nu e exclus ca Gheorghe Chivu să fi avut nevoie de un grad didactic (deși încă nu lucra în învățământ). Adăugăm faptul că diploma despre care vorbim este eliberată abia la 15 ianuarie 1946. Un atestat de profesor primește în 1959¹⁵. Arhivele militare ne informează și despre faptul că, în perioada facultății, Chivu a locuit în suburbia Bucureștii Noi. Nu știm dacă acolo era un cămin studentesc sau a locuit la cineva în gazdă. Nu știm nici dacă a beneficiat de o bursă. În schimb, nu avem de ce să ne îndoim de faptul, des afirmat de artist și de cei care l-au cunoscut, că Gheorghe Chivu a fost student la clasa lui Camil Ressu.

Nici când (exact), în ce împrejurări a fost în Italia, cât a stat acolo și unde a studiat n-am aflat încă¹⁶. Se afirmă în multe locuri (și pare să existe consens în această privință) că Gheorghe Chivu a fost în Italia în 1938. Unii vorbesc de o bursă de studii, alții numai de o călătorie. Chivu însuși nu e prea hotărât. N-am găsit să (se) vorbească undeva în mod explicit de niște studii în cadru organizat acolo (o bursă așa ceva ar presupune). Că a făcut o călătorie în Italia trebuie să fie adevărat. Dar frecventarea cu regularitate a unor cursuri într-o perioadă determinată rămâne, pentru noi, sub semnul incertitudinii.

Stagiul militar și l-a început, de fapt (cele trei zile din 1934 neconsiderându-i-se ca armată „făcută”), la aproape 28 de ani¹⁷. Cităm din informarea Arhivelor militare: *Și-a început stagiul militar la 27 noiembrie 1940 când a fost însumat ca soldat cu termen redus la Regimentul 2 Infanterie Fortificații*. Bănuim că nu la solicitarea lui, ci la propunerea armatei, *Datorită* - reproducem din aceeași informare - *pregătirii sale superioare a fost selecționat pentru a urma cursurile Școlii de Ofițeri de Infanterie Rezervă nr. 2 Bacău pentru a deveni ofițer de rezervă*. Cu voia sau fără voia lui, *În perioada 29 noiembrie - 6 decembrie 1940 a fost trimis la Bacău pentru a susține examenul de admitere în școală*. Bănuiala noastră că nu s-a dus de voie bună (deși, din surse orale, suntem asigurați că selecția nu se făcea „din oficiu”, candidatul la grade de ofițer trebuind să aibă merite reale), la Bacău este întărită de circumstanța respingerii lui la examenul de acolo. Armata ne comunică foarte laconic acest lucru¹⁸, dar, tocmai de aceea, înclinăm să credem că motivele de sănătate au fost o „soluție” găsită de tânărul pictor, care va fi obținut, poate, „pe baza” șarmului personal, un certificat medical.

Din istoria fabuloasă conform căreia Gheorghe Chivu „face războiul de la un cap la altul și scapă cu viață” rămân valide „scăparea cu viață” și... 4 luni și un pic petrecute pe front. Spicuim din menționata adresă a armatei: *În perioada 1 iulie 1941 - 12 noiembrie 1941 Gheorghe Chivu a participat cu regimentul său la luptele pentru eliberarea Basarabiei, făcând parte din Compania de transmisiuni și având gradul de caporal t. r.* Dacă am înțeles bine din relatarea verbală menționată și mai sus, transmisiunile sunt o armă grea, transmisionistul fiind un militar al primei linii, deci dintre cei mai expuși pe front¹⁹. 10 decembrie 1941 este data la care Chivu termină concediul pentru examene. La 12 decembrie 1941, deci la două zile după susținerea lor, Chivu își încheie și stagiul militar. Totuși (redăm din adresa Arhivelor militare), *nu a fost lăsat la vatră, ci a fost menținut*

¹⁵ Atestatul de profesor seria M. I. C. - A. P. nr. 16611, Ordinul nr. 1691, emis la 30 iunie 1959, la București, se găsește, în original, la Muzeul Maramureșului din Sighetu Marmației.

¹⁶ Chivu spune cu convingere: [...] în 1938, în anul IV, am primit o bursă de studii în Italia (Gheorghe Pârja, *Dialoguri cu ferestre spre Nord*, p. 93), dar...

¹⁷ Octav Șuluțiu, consemnează, în *Jurnalul său* (p. 241), și răspunsul lui Ghiță Ionescu: *Mă voi amâna până la 27 de ani*. Deci, se putea. Vârsta se apropie de a lui Chivu.

¹⁸ *Datorită unor probleme medicale a fost respins și a revenit la regiment* (din Adresa nr. 2377 primită de la U. M. 02405).

¹⁹ Chivu va povesti: *Ca ostaș, am luat și eu parte la epopeea neamului meu* [...]; va spune și cum *Ostaș fiind și purtând o tăbliță de aluminiu pentru recunoaștere* (Augustin Cozmuța, *Punct de trecere*. Interviuuri, Baia Mare, Gutinul, 1995, p. 60, 61) a fost combatant în al doilea război mondial. Și avem impresia că o făcea cu mândrie, cu toate că a spus și: *Serviciul militar mi-a ocupat mult timp și mi-a spulberat multe vise* (Gheorghe Pârja, *lucr. cit.*, p. 93).

concentrat până la mijlocul anului 1942. Documentele păstrate (din păcate nu s-a păstrat foaia sa matricolă) nu consemnează momentul lăsării sale la vatră. Muzeul Maramureșului, însă, deține livretul militar (seria Ev, nr. 001229) al lui Gheorghe Chivu, eliberat de Comisariatul militar Sighet la 28 martie 1959. În livret este trecută data lăsării la vatră: 1 decembrie 1943. Nu se precizează pe baza cărui document s-a făcut însemnarea, iar

data diferă mult de cea aproximată de Arhivele militare. De altfel, livretul militar al lui Gheorghe Chivu indică data de 1 decembrie 1942 (!) ca moment al încorporării. Să se fi făcut, în livret, înscrise după declarațiile din memorie ale lui Chivu? Să fie (omenești) greșeli ale celui care a completat carnetul (Locotenent major Ilie Militaru)?

1943 este acceptat ca an al debutului publicistic al lui Gheorghe Chivu, deși poetul declară că prima poezie i s-a tipărit în revista școlară „Crizanteme”, care apărea la Dorohoi între anii 1930-1934. Dar, cine mai poate ști! Debutul lui din anii maturității este asociat cu o internare (?) la Moroeni²⁰, unde era și Domnița Gherghinescu Vania, care l-a introdus în cercul unor poeți și i-a determinat publicarea a două poezii în revista „Claviaturi”. Șederea la Moroeni „acoperă” o perioadă (deocamdată nedeterminată) din anul 1943. De aceea, calendaristic, lăsarea la vatră a lui Chivu rămâne, în continuare, o enigmă. Pe de o parte, în scriptele armatei neconsemnându-se un concediu în 1943, ne tentează să credem că a fost lăsat la vatră în 1942 (cum spune informarea de la Pitești). Pe de altă parte, menținându-l în evidențe, armata conservă informația că

Gheorghe Chivu a lucrat, din februarie 1944, la Subsecretariatul Aerului. A crede că s-a angajat acolo la scurt timp după lăsarea la vatră e o altă „tentație”, iar acest timp e mai aproape de anul 1943 (specificat în livretul militar). Informarea întocmită de Lenuța Nicolescu, de la U. M. 02405, este absolut pertinentă, deoarece a avut ca izvoare fondurile arhivistice ale Cercului de Recrutare Constanța, ale Regimentului 2 Infanterie Fortificații ale Subsecretariatului de Stat al Aerului și Statului Major al Aerului. Ultima informație din această adresă este că *Începând cu 25 februarie 1944 Gheorghe Chivu figurează ca desenator cls. I – diurnist în cadrul Statului Major al Aerului, la 1 octombrie 1944 făcându-se mențiunea că era absolvent al Academiei de Arte Frumoase*. De aici încolo, ne putem folosi de cărțile lui de muncă (două) păstrate, în original, la Muzeul Maramureșului din Sighetu Marmăției. Spre surpriza noastră, acestea „dovedesc” și date ireale. Cu superficialitatea funcționarilor nu e de glumit. În timp ce arhivele militare indică data de 25 februarie 1944 ca moment al începerii activității lui Gheorghe Chivu la Subsecretariatul Aerului, prima lui carte de muncă indică, pentru *același* moment, ziua din 1 februarie 1944, iar, ca dată a încetării activității în acel loc, se consemnează 1 noiembrie 1945. Se pare că Gheorghe Chivu a făcut, nouă luni, naveta București – Medgidia, din moment ce, în perioada 1 decembrie 1944 – 31 august 1945, figurează și ca profesor la Seminarul Musulman din Medgidia. De fapt,

²⁰ La Moroeni exista, din 1938, un sanatoriu T. B. C. Dar n-am găsit nicăieri vreo informație că Gheorghe Chivu ar fi fost atins de bacilul Koch.

din compararea datelor, rezultă faptul că întreaga lui activitate la Seminarul Musulman a fost dublată de cea de la București. Dar data încetării activității la Subsecretariatul Aerului trebuie să fie o (altă!) greșeală de înscris. E singura explicație pe care o găsim pentru suprapunerea, timp de două luni, a activităților de la București și Oradea, orașe aflate la distanță prea mare pentru o activitate în paralel. Probabil, Chivu a plecat de la București în septembrie, și nu în noiembrie. În cartea de muncă, lunile au fost indicate prin cifre romane, ceea ce „justifică” inversiunea IX - XI.

La Oradea, Gheorghe Chivu a lucrat doi ani: între 1 septembrie 1945 și 31 august 1946, la Școala Medie Tehnică de Comerț (numită în a doua carte de muncă „Liceul Comercial”, pesemne după noua denumire), iar între 1 XI 1946 (dar suspectăm din nou neatenția secretarului și suntem aproape siguri că era 1 IX 1946...) și 31 august 1947 – la Liceul Industrial de Fete. Pe timpul verii, Chivu se va fi ocupat cu găsirea unui nou loc de muncă, fiindcă, între 1 septembrie 1947 și 1 noiembrie (?) 1948 figurează ca profesor la Liceul Mixt din Șimleul Silvaniei. În acest (prim) carnet, data plecării de la Șimleu coincide cu cea a sosirii la Sighet, unde, din chiar 1 XI 1948, este înregistrat începându-și activitatea la Școala Pedagogică. Nu însă și în a doua carte de muncă. Potrivit acestui document, Chivu s-a prezentat la Școala Pedagogică Mixtă Română din Sighet la 1 septembrie 1948²¹.

Ce a dus la aceste repetate transferuri nu vom afla, se prea poate, niciodată. Refugiul lui din sud tocmai în nordul țării va fi fost soluția la o situație din care trebuia să scape. Fantezia populară spune că Gheorghe Chivu avusese niște probleme cu autoritățile comuniste și vroia să i se piardă urma. Dar autoritățile comuniste nu erau chiar așa inabile încât să nu poată găsi pe cineva, oriunde în țară acela s-ar fi „retras”. Nu e exclus nici un exil la care să fi fost obligat (cerculă zvonuri că ar fi fost legionar). Preferăm să nu facem investigații în această direcție. *Rogu-vă, să murim fără vină*, spune, în poezia sa, *Schimbarea la Față*, poetul.

Prezentăm foarte pe scurt perioada sigheteană.

La Sighet, Gheorghe Chivu a fost profesor de desen și caligrafie la Școala Pedagogică, având și ore de pictură la Școala Populară de Artă (numită, astăzi, „Gheorghe Chivu”). Trei ani (1 septembrie 1955 – 1 septembrie 1958) a predat desenul la Școala Medie nr. 1 „Filimon Sârbu”, din același oraș. Cu o vechime de 27 de ani și 9 luni (făcându-se întregirea la 28 de ani), de la 1 septembrie 1973, este pensionar (de bătrânețe), urmând să primească o pensie lunară de asigurări sociale de 1665 lei și o pensie suplimentară de 271 lei, în total: 1936 lei. La pensionare, era profesor gradul I și, în 1972, i se acordase gradația de merit²². După retragerea din activitatea profesională, s-a dedicat mai mult creației artistice, „împărțindu-se” între pictură și poezie. Arta, însă, ocupă o prea mare suprafață a vieții sale, pentru a o putea comprima în câteva rânduri. O vom face în alt context.

Adăugăm, telegrafic, că Gheorghe Chivu a murit la 18 octombrie (dar se spune că trecuse de miezul nopții și, deci, nici aceasta nu este o dată corectă...) 1986. Mormântul lui (renovat, în anul 2006, de familia Zaharia) este în cimitirul din Sighetu Marmăției. Școlile sighetene în care a

DATE DESPRE ACTIVITATEA						PÂNĂ LA ELIB. 77A CARNETULUI	
DE LA	PÂNĂ LA	LA CARE ÎNTEPRINDERE SAU INSTITUȚIE				ACTIVITATEA ÎNDEPLINITĂ FUNCTIA SAU MESERIA	PE CE BAZĂ SA FĂCUT ÎNSCRIEREA, CE ADEVERINȚĂ ȘI NR.
1944 II	1945 XI	1	Subsecret. Aer. București			Desenator	Ord. Nr. 1334/44.
1945 XI	1946 VIII	31	Oradea Lice. Comercial			Profesor	Ord. Nr. 261379/46.
1946 XI	1947 VIII	31	Lice. Ind. de Fete Oradea			Profesor	Ord. Nr. 861/48.
1947 IX	1948 XI	1	Șimleul Silvaniei Liceul Mixt			Profesor	Ord. Nr. 325/48.
1948 XI	1950 V	31	Sighet Școala Pedagogică			Profesor	Ord. Nr. 23466/48.

*Datele de mai sus au
pe baza documentelor prezentate
Direcția*

*foi completate de noi
I. Zaharia*

²¹ De fapt, întâi se trecuse anul 1952, peste care s-a tăiat cu o linie și s-a scris deasupra anul 1948. Corectura (linia și anul) este făcută cu altă cerneală și este consemnată și pe pagina, din interiorul carnetului, rezervată corecturilor.

²² Datele sunt luate din Decizia de pensionare nr. 16095, eliberată la 27 august 1973, și din ultima lui carte de muncă. Ambele documente se găsesc la Muzeul Maramureșului din Sighetu Marmăției.

predat pregătesc, an de an, aniversări și comemorări ale artistului. Asemenea evenimente au loc și la Baia Mare (de obicei, în organizarea Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”). În anul 2002, Primăria din Sighetu Marmației i-a acordat, postmortem, titlul de cetățean de onoare. Pe fațada casei în care a locuit este o placă comemorativă. Nu s-a reușit amenajarea unui muzeu memorial. Poate din nevoia respectării dorinței artistului: *Să dorm ca un erou necunoscut...*

ROMANIA
MINISTERUL APĂRĂRII
Unitatea Militară 02405
14 noiembrie 2006
Nr. 2377
Pitești

NESECRET
Exemplarul nr. 4

Doamnei Angela-Monica JUCAN
Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, 430123 Baia-Mare, Jud. Maramureș

La cererea dumneavoastră nr. 2377/2006, vă transmitem informațiile identificate în arhiva militară istorică în legătură cu poetul maramureșean Gheorghe Chivu, născut la 2 decembrie 1912 în localitatea Chirnogeni, județul Constanța.

Conform consemnărilor din registrul de evidență al contingentului său (1934), Gheorghe Chivu a fost încorporat la 19 octombrie 1934 la Regimentul Tracțiune Automobilă pentru ca, după 3 zile (21 octombrie) să fie lăsat la vatră, fiind amânat (dispensat) pentru continuarea studiilor. La data încorporării era elev la Seminarul Teologic din Galați pe care îl absolvă în anul 1937, conform certificatului (diplomă) nr. 543/1937.

În perioada 1934 – 1940 a fost amânat repetat de la încorporare pentru continuarea studiilor (începând cu anul 1938 figura în scripte ca student la Academia de Arte Frumoase din București).

Și-a început stagiul militar la 27 noiembrie 1940 când a fost însumat ca soldat cu termen redus la Regimentul 2 Infanterie Fortificații. Datorită pregătirii sale superioare a fost selecționat pentru a urma cursurile Școlii de Ofițeri de Infanterie Rezervă nr. 2 Bacău pentru a deveni ofițer de rezervă. În perioada 29 noiembrie – 6 decembrie 1940 a fost trimis la Bacău pentru a susține examenul de admitere în școală. Datorită unor probleme medicale a fost respins și a revenit la regiment. La 12 decembrie 1941 și-a încheiat stagiul militar dar nu a fost lăsat la vatră ci a fost menținut concentrat până la mijlocul anului 1942. Documentele păstrate (din păcate nu s-a păstrat foaia sa matricolă) nu consemnează momentul lăsării sale la vatră. În perioada 1 iulie 1941 – 12 noiembrie 1941 Gheorghe Chivu a participat cu regimentul său la luptele pentru eliberarea Basarabiei, făcând parte din Compania de transmisiuni și având gradul de caporal t.r. Rigorile războiului nu l-au oprit însă să-și continue studiile, astfel că în perioada 12 noiembrie – 10 decembrie 1941 se afla în concediu pentru susținerea examenelor la Academia de Arte Frumoase din București.

În registrul control al contingentului 1934, organul teritorial militar în evidența căruia figura, Cercul de Recrutare Constanța, a consemnat la matricolul său (nr. 2052) și o serie de date referitoare la familia sa precum și parametrii săi fizici, pe care le transcriem în continuare:

- avea 1,73 m și 80 kg; părul – castaniu; ochii – căprui; nasul – potrivit; bărbia – ovală; fața – smeadă; sprâncenele – castanii; fruntea și gura – potrivite;
- la data încorporării familia sa se compunea din: mama, Dumitra Chivu (tată său, Dobre Chivu, era mort), 3 surori (Tudora, de 22 ani; Ioana, de 20 ani și Maria, de 14 ani) și un frate, Gheorghe, de 4 ani;
- era înscris în evidențele armatei conform actului de naștere nr. 118/1912;
- în perioada studiilor a domiciliat în București, suburbana Bucureștii Noi.

Începând cu 25 februarie 1944 Gheorghe Chivu figurează ca desenator cls. I – diurnist în cadrul Statului Major al Aerului, la 1 octombrie 1944 făcându-se mențiunea că era absolvent al Academiei de Arte Frumoase.

Alăturăm informațiilor și copia fotografiei identificate în arhiva ce deținem.

Datele au fost extrase din fondurile de arhivă aparținând: Cercului de Recrutare Constanța, Regimentului 2 Infanterie Fortificații, Subsecretariatul de Stat al Aerului și Statului Major al Aerului.

COMANDANTUL UNITĂȚII MILITARE 02405 PITEȘTI
Colonel

dr. Cornel POP

Șeful Secției a 2-a Colecții Arhivistice,
Maior

Marius PANAITESCU

Întocmit,
P.c.c.

L. NISZ
Lenuța NICOLESCU

SPAȚIUL PICTURAL AL LUI GHEORGHE CHIVU *

Nicolae SUCIU

De când am venit în Baia Mare, în 1981, în vecinătatea lucrărilor lui Gheorghe Chivu am expus și eu – atât în străinătate, cât și la puținele saloane anuale - iar puținele ocazii în care am avut prilejul să dialogăm despre artă, astăzi mi se par mai relevante și mai interesante decât atunci. Pătrundem în spațiul pictural al lui Gheorghe Chivu printr-o lumină solară și, din cercetările pe care le-am desfășurat în cadrul muzeului „Centrul artistic Baia Mare”, era printre puținii - alături de Ilie Cărmărașan și înaintașii lui, Valer Ferenczi și Marius Bunescu - pictori preocupați de prezența peisajului marin în pictură.

A absolvit la clasa celui mai exigent profesor de pictură al epocii, Camil Ressu, în 1940, la București. În același an, se întorsese de la studii, din Franța, colegul și prietenul său Alexandru Ciucurencu, cel care a adus un element de noutate în pictura românească – o experiență postimpresionistă târzie, descoperită în preocupările picturii franceze. Aceste preocupări de divizare a tușelor de culoare, a petelor, într-un registru de exuberanță cromatică fac obiectul unei picturi în care lumina își are rolul primordial, iar când vorbim despre lumină, o legăm, implicit, de culoare; nu poate exista culoare dacă nu există lumină. Acest dialog tranșant pe care Gheorghe Chivu îl propune în lucrările domniei sale se structurează în primul rând pe acordurile complementare închis-deschis, dar și pe cele de calitate. Iată că nu putem vorbi doar despre peisaje marine, ci putem vorbi despre compoziții în care este vorba fie de un peisaj marin, fie că este o iarnă din Maramureș, fie că este vorba de un peisaj citadin, fie că este vorba despre compoziții ample istorice cu pretențioase

reprezentări plastice în câte două registre dispuse fie pe verticală, fie într-o succesiune a formelor – frescele sau ceea ce se întâmpla mai târziu în metopele de la Parthenon – și constatăm că în ele, deși poartă titluri astăzi hilare (*Zootehnie în Maramureș*, *La treierat*, *Țărani la sapă*), se relevă o preocupare pentru arta modernă de o factură rar întâlnită în acea perioadă proletcultistă. Nu cred că a fost dintre pictorii care a stat în față cu comenzile sociale ale epocii, iar această modestie a domniei sale de a lăsa loc altora care și-au făcut rândul în față, nu-i subestimează cu absolut nimic autoritatea ca artist.

Concluzionând, aș spune că avem de-a face cu o pictură de factură monumentală. Vedem o știință a rânduirii compoziției pe care Ressu o impunea la clasă fără nici un fel de tăgadă, o rigoare a desenului însoțită și o rigoare a culorii pe fond, vedem cum toată școala de pictură interbelică - excelând cu școala de pictură de la Balcic, numită școala de pictură de la Marea Neagră, - îl relevă și îl revendică pe Gheorghe Chivu ca pe unul din cei care sunt o autoritate în domeniul picturii.

Autoportretul domniei sale patronează această adunare a noastră și, uitându-mă la el, îmi aduc aminte de ultimul autoportret al lui Camil Ressu. Autorul nu este străin de formulele plastice abordate de maestrul său în acest autoportret.

Se poate vorbi enorm pe seama picturii lui Gheorghe Chivu. Mă bucur că biblioteca va deveni un loc de pelerinaj pentru Facultatea de Artă, loc de dialog, loc de reflexie și, nu în ultimul rând, loc de inspirație pentru următoarele lucrări de diplomă ale pictorilor din acest an.

* Din cuvântul rostit de Conf. univ. dr. Nicolae Suci la vernisajul Expoziției documentare și de pictură „Zumbe”, dedicată artistului Gheorghe Chivu la 20 de ani de la moarte, deschisă, în perioada 6 - 20 noiembrie 2006, la sediul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare.

**UN CUVÂNT CÂT MAI IMPROVIZAT DESPRE GHEORGHE CHIVU
PÂNĂ AZI ȘI DE AZI ÎNAINTE ***

Vasile LATIȘ

In al X-lea imn vedic se află o rugăciune adresată zeului Yama, mult știutor în culturile vedice, în care timpul este rugat să curgă valuri atât pentru morți, cât și pentru vii. Dacă rugăciunea aceasta este împlinită și dacă timpul, să zicem Dunărea noastră, curge cu aceeași putere pentru ei și pentru noi, atunci suntem contemporani.

Sărbătorim 20 de ani... e mult de atunci...?...este o tristețe nesfârșită, indicibilă în moartea unui creator, fie că a murit atunci, să zicem noi, la distanța pe care o facem noi – demult sau doar acum.

Mă mir în câtă lumină a putut să trăiască omul acesta și cum a putut să o adune, cu câtă trudă și cu ce dăruire. Dacă răsfoim, dacă răsfirăm ca o pădure poezia sa, atunci aflăm un lucru care se impune peste tot: de-a curmezișul, lungișul, pe verticala și pe orizontala acestei poezii: toată poezia sa este cântec, fie că o numește așa, fie că ea este în sine astfel și anume este cântec care corespunde la ceea ce este Gheorghe Chivu... *die schöne Seele*... Nu cunosc un suflet frumos în înțelesul schillerian... un altul care să se apropie măcar de tăria pe care o are acest creator extraordinar.

Vorbeam adineauri de rugăciunea către Yama: nimeni, tocmai pentru că este un cântăreț neîntrecut, nu este mai aproape de noi și de lumea toată. Atunci când am cercetat dinadins, cu răbdarea potrivită și cu privirea potrivită cu care se citesc pe interior versurile, am aflat că există la el o minune – pe de o parte aceste versuri exploatează poezia tradițională, cum o numim noi (numesc distanța aceea la care noi avem o anumită primire și o anumită receptivitate la actul poetic), pe de altă parte, toată limba sa este colocvială. Asta face ca, pe de o parte, să fie din cale afară de aproape – noi nu putem sta atât de aproape, am cădea în caricatură – de mare, de talaz, de statui, de fauni – nu e de mirare că e aproape individual modul în care se face transcendența în poezia sa; sculptura – nicăieri nu găsim imaginea îngerului căzut sau frânt pe jumătate cum o găsim la el și, am aflat cu bucurie astăzi că pentru elevi, pentru învățăceii săi, cerea – cât aș fi vrut să fiu eu însumi unul dintre ei – să sculpteze, să deseneze statuile romane sau cele antice tocmai pentru că ele erau un model. Din acea deschidere pe care o avea odată, ca suflet frumos cum l-am numit adineauri, în sensul schillerian, pentru frumosul însuși.

Era aproape de mare și de toate lucrurile, mai aproape decât am putea să bănuim. Această apropiere îi generează actul, metafora însăși a poeziei... puterea de a spune ceva despre altceva, prin altceva, tăria ca totul să fie în toate și în totul.

Are anumite poezii care se numesc *Elemente* și pentru Gheorghe Chivu toate erau elemente: și fetele, și miresele, și marea; pământul de lângă mare îndeosebi, pentru că știu că a avut o copilărie densă, cu gravitație extraordinară pe pământul natal. În relație cu acest element, poetul se află într-o transsubstanțializare: dacă toate elementele sunt substanțe în înțelesul cel mai adânc, așa cum îl avem de la Aristotel încoace, atunci este

* Transcrierea intervenției poetului Acad. dr Vasile Latiș la deschiderea Expoziției documentare și de pictură „Zumbe”, dedicată artistului Gheorghe Chivu la 20 de ani de la moarte, deschisă, în perioada 6 - 20 noiembrie 2006, la sediul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare.

capacitatea, bunătatea, maleabilitatea în care și cu care toate aceste elemente se transsubstanțializează, un lucru se face celălalt și are verbul în poezia sa o cadență de tip specific.

Într-un fel, cine putea să fie mai fericit decât Gheorghe Chivu?! Numesc fericire aici, dacă-mi îngăduiți, capacitatea de a te desăvârși, de a fi mereu săvârșitor și de a fi mereu la început. Există în poezia lui momente oarecum de primejdie în care el se teme de „pătare”, de vinovăție și este capabil să o spună cu mare meșteșug, arată dorința de a fi fost înainte de a fi fost, de a nu se fi născut. Există o asemenea ascultare a cuvântului încât știe să găsească nu numai

tăcerea cuvântului vorbit, ci ia asupra-și și alte multe mii de tăceri sau își strigă vocea și nu aude suficient.

Această mișcare în sus și în jos, între sinea noastră profundă, între el și lume, bucuria acestei învăluiri este, într-un fel, nepereche în poezia pe care o cunosc eu.

Cineva, spune un mit frumos, s-a apropiat de Isis și i-a ridicat vâlul și ce a văzut, minunea minunilor?!... S-a văzut pe el însuși. Chivu a ridicat vâlul lui Isis și s-a văzut pe el însuși. Îl vedem și noi acum și ne bucurăm că ne-a lăsat cărțile, să ne întâlnim cu ele.

UNIVERSUL LIRIC AL LUI GHEORGHE CHIVU

Antoaneta TURDA

Copleșiți de ritmul trepidant al zilelor noastre, avem destul de rar răgazul și răbdarea necesară pentru a mai citi în general și în special, poezie. Poate doar într-o ocazie ca aceasta, când se împlinesc 20 de ani de la moartea poetului Gheorghe Chivu, mai luăm în mână un volum de versuri care ne mai mângâie sufletele obosele de stresul cotidian.

Ocazia mai sus amintită m-a făcut și pe mine să mă aplec cu mai multă atenție spre poetul-pictor de a cărui înfățișare aparte îmi amintesc vag, din primii mei ani de bibliotecară. Deși amintirile mele se limitează doar la un domn înalt cu un aer mai degrabă timid, totuși puterea lor se face simțită acum, când încerc să pătrund prin labirintul creației sale. Pornind să fac această evocare, am aflat, din *Dicționarul general al literaturii române*, editat la Editura Univers Enciclopedic din București în 2004, că poetul dobrogean care și-a găsit liniștea sufletească pe meleaguri maramureșene a făcut 8 ani de seminar teologic, a fost elev al lui Camil Ressu la Academia de Arte Frumoase din București, că a debutat în revista *Claviaturi* din Brașov, în 1944, și că în 1946, primește, alături de Mihail Crama, Premiul Scriitorilor Tineri al Fundațiilor Regale, pentru volumul *Zumbe*. Pe lângă cele aflate din acest dicționar, știam, din presa locală că, de fapt data adevărată a nașterii sale nu este 2 decembrie 1912 (data la care se născuse un frate, mort) ci 15 iulie 1914 și că, pe vremea studenției, a frecventat cenaclurile literare conduse de Eugen Lovinescu și Vladimir Streinu. La ce îmi folosesc toate acestea? Cu siguranță la completarea portretului său de artist din care am dedus un anumit mister și grija de a se forma ca poet trăind pe lângă mari nume ale criticii românești.

Luând în mână, așa cum era și firesc, primul său volum de versuri **Zumbe**, cel care vedea lumina tiparului după 20 de ani de când fusese premiat cu Premiul Scriitorilor Tineri al Fundațiilor Regale, la Editura pentru literatură din București, am fost fascinată de autoportretul din poezia *Destin liric*, surprinzându-mă franchețea cu care acest poet dialoghează cu cititorii săi :

„Nu-ți face despre mine chip cioplit.
Iubesc, urăsc și om sînt ca oricare ”

Așadar, odată prezentarea fiind făcută, am pornit cu curaj mai departe și am avut revelația descoperirii unui poet ce îmi amintea de acea parte a liricii lui Lucian Blaga sau Ana Blandiana în care se aude glasul materiei :

„În fraged strai, din brazde reci ca plumbul,
Azi noapte-n cuiburi s-a trezit porumbul.”

Aici se aude doar o voce a naturii, dar, dacă pătrundem mai adânc în lirica lui Gheorghe Chivu, putem să auzim și marea care îi produce artistului mari satisfacții pe care dorește să le împărtășească tuturor :

„Marea mă întâmpină vertical,
Cu ochii iubirii, albaștri,
Orizontul s-a ridicat năvălăș în picioare,
Cine n-a văzut niciodată spălând bolțile marea,
Să vină să-nnebunească o clipă cu mine
Și să-și deschidă în ochii mei ochii.”

Spectacolul fascinant al naturii, amintește uneori de decorurile teatrale ale poetului actor Emil Botta, versuri ca cele din *Balet Premieră* fiind concludente în acest sens :

„Ușile se deschideau, aripi, în câmpii,
Toate ferestrele, toate batistele ;
Pe uliți, numai noi arlechinii și baletistele,
Noi, adevărații, solemnii, din fotografii.”

Dialogul om-natură fiind atât de strâns, poetul parcă trăiește, uneori, cu teama să nu îi scape ceva din frumusețea firii, ceea ce îl face să exprime plin de entuziasm :

„O pasiune de-aș fi, furtună m-aș face,
Uragan să răstorn temeliile firii,
Să plămădesc din nou la roșu pământul,
Pom și fruct și femeie, firul de iarbă, plăpânde
flori, sticloasele stele,
Toate în flacără să le preschimb,
După fantastica formă a inimii mele.”

Entuziasmul ne duce uneori cu gândul la patetismul lui Mihai Beniuc (fără a avea însă nimic din emfaza acestuia) în versuri ca :

„Dacă îți e cu puțință
Să rupi cu cântec cu tot, înflorită o ramură,
Să o porți cu privighetoarea în casă,
Și să zboare, să ți-o așezi ca-n uimirea
dintîi la fereastră,
Cutează, omule, și fii vrăjitor.”

Elanul creator, în acest prim volum, dezvăluie un spirit ludic pe care nu îl vom reîntâlni în celelalte trei volume, și apare, într-o formă mai neliniștitoare, în volumul următor, *Apocrife*, apărut tot la București, în 1969, la Editura pentru literatură. Aici, în *Schiță pentru căutarea poemului*, poetul care vrea „să culegă stele din plopi” simte șuierul materiei sugerat de folosirea aliterației consoanei V.

„Vei strânge mugurii în degete,
Vor înflori cu uluiri spre tine,

Vor număra, striviți, câteva clipe,
Apoi ceasornicul va trece vremii.”

Remarc, în acest context, că, la Gheorghe Chivu, folosirea acestui procedeu stilistic este frecventă, ea dând efecte speciale mai ales în redarea stărilor sufletești, așa cum se întâmplă și în poezia *Oglinzi*, din același volum, unde starea de spleen este foarte bine sugerată:

„Ceva ne închide aerul,
Aerul nostru prin care umblăm,
O pânză mare de ploaie
Și cerul căzut dedesupt.”

Intensitatea și varietatea stărilor sufletești, oglindite toate în peisajul descris, dezvăluie, în primul rând, un ochi foarte sensibil, care surprinde miracolul naturii, filtrându-l cu atenție și măiestrie de pictor. Un exemplu în acest sens este o imagine a toamnei în poezia *De toamnă*:

„Toamna-și revarsă imensele coșuri
De frunze, de fructe, de-albastruri, de roșuri;
Toamna-și revarsă imensele coșuri,
Orgie de larmă și roșuri.”

Latura picturală a liricii sale este atât de pronunțată, încât atinge toate detaliile picturii propriu-zise, multe din poeziile sale fiind, de fapt, mici tablouri, titluri ca *Poveste de vânatoare* sau *Cocoșul de munte* fiind revelatoare în acest sens. Fiind atât de legat de natură, toate celelalte teme ale poetului sunt oarecum legate de acest subiect. Așa se explică faptul că portretul iubitei e în așa fel compus încât să cuprindă toate elemente naturii:

„Nudă, ca fraga-n natură,
Frumoasă și fragedă peste măsură,
Suzana în baie, stea geamă strălucitoare stele din cer,
Sub nici o părere de nor, sub nici un mister...”

sau că abordarea problemelor existențiale nu are loc altundeva decât într-un splendid peisaj autumnal :

„La capăt de lume, la capăt de masă,
Într-un superb, fastuos asfințit,
Banii în palme toamna ni-i lasă ;
Tu la-nceput, eu la sfârșit.”

Peisajele fie ele marine sau care surprind alte elemente ale naturii, toate sunt românești, dovedind farmecul plaiului mioritic, spațiu atât de drag poetului care afirmă, la un moment dat, în poezia *Pământ al țării* din volumul *Metope*, apărut în 1972 la Editura Eminescu din București:

„El îmi deschide ochii pământului,
Ochii ierbii și ochii mugurilor,
Și-n palmele lui înfloresc, albastre, brîndușile,
Și-n floarea din piept îi încolțesc, bogate, semințele.
Ești atât de luminos, atât de luminos,
Că de-aș fi de tot orb te-aș vedea
Cuib natal, pământ al străbunilor...”

În ultimul volum al poetului, *Brazde străbune*, apărut în 1984, România este cadrul de desfășurare al evenimentelor istorice, iar personajul principal este poporul român.

„Se joacă-n cerul meu rotind cuvinte
Pe care apele din veci nu și le-aduc aminte;
Le sună-ncet de pietre câteodată,
Ba de o gleznă tânără de fată;
Dar când în pumni sui cerul și îl bei
Cu cer cu tot și cu necunoscutul trunchi al ei,
Cu mîna streășină întâia oară,
Te dumirești că-i dorul tău de țară
Și-ți pleci genunchii-n românescul lut.”

Iubirea de țară, uneori, poate, în nemărginirea ei, da prea mult și cere pe măsură, ceea ce, invariabil, duce la o situație limită, ca cea descrisă în poezia *Ispita* din volumul **Cantoria**, apărut la Editura Dacia din Cluj-Napoca în anul 1980:

„Am cerut prea mult acestui pământ și nu mi s-a dat;
Toate cuvintele mele au migrat peste mări;
Iată-mă cuib părăsit în care se-ntoarce plin de chemări
Singular cuvântul strigat.”

Puterea sentimentelor, nu doar a celui patriotic, este atât de intens descrisă în acest volum, încât el este cel mai senzual volum al autorului care, deși ajuns la anii senectuții, dovedește acea veșnică tinerețe a artiștilor.

Aici, în **Cantoria**, glasul poetului se aude cu putere în *Bucurii de primăvară*, exclamând:

„Am salutat arborii ca pe niște prieteni cunoscuți
Și pălăria mi-am zvârlit-o în creștetul frasinului;”

Tot aici, iubirea e mai pătimașă, uneori, chiar decât în **Zumbe** așa cum reiese din poezia *Clamare*:

„Sărută-mă chiar dacă-n rîs mă vinzi;
Fii Iudă sufletului meu o clipă;
Mi-i gura arsă, ochii suferinzi
Și după tine sîngele meu țipă.”

Făcând acest periplu prin lirica lui Gheorghe Chivu, acest poet, dobrogean prin naștere și maramureșean prin înfiere, care a știut, la fel de bine, să ne dezvăluie atât peisajul natal cât și cel de adopție, am ajuns la concluzia că, deși nu s-a bucurat de popularitatea unui Nichita Stănescu sau Marin Sorescu, ar merita atenția noastră, măcar în acele clipe de răgaz în care lectura unor poezii poate oferi mult mai multă bucurie decât o „interesantă” emisiune TV.

CU GHEORGHE CHIVU, DE LA SIGHET LA BAIA MARE ȘI RETUR

Pamfil BILȚIU

Pe Gheorghe Chivu, despre care auziserăm că face parte din elita intelectuală a Sighetului, unde domnea o intensă viață culturală, l-am cunoscut chiar la începutul carierei noastre, cu prilejul unei expoziții deschise de poet la Casa de Cultură. Mi-a plăcut de la început omul modest dar plin de vervă spirituală și plin de umor. Invitația noastră la o plimbare în Parcul „Grădina Morii” a fost tocmai pe placul poetului, căci era un loc al său preferat, cu o natură fascinantă care îl satisfăcea de fiecare dată.

În plimbările peste puntea suspendată a Izei, pe digul văii, pe care îl boteza „faleza

Sighetului”, am discutat prelung. Mi-a povestit că Sighetul i-a fost propice activității sale, fiind satisfăcut și de oamenii cu care colabora și care îi erau apropiați: Eracle Titircă, pe care îl considera „om de aleasă cultură”, Mihai Tomoiagă, Grigore Holdiș, Ion Berinde, Petre Lenghel-Izanu, în casa căruia mai intram uneori când ne plimbam în acest parc. Și în acel loc, poetul cu simțiri romantice, și-ar fi dorit mult o casă.

Discuțiile au cuprins pasiunile sale, nu puține și nobile: poezia, pictura, muzica preclasică și natura care era medicamentul pentru odihna lui sufletească. Muzica precla-

sică o asculta frecvent, așa cum discutam, și mi-a spus că are și o discotecă, pe care i-am și văzut-o după mutarea la Baia Mare, pe Bulevardul București, unde a locuit. Avea discuri din J. S. Bach, G. Fr. Händel, Corelli etc. Dintre pictori, alături de N. Grigorescu, îl admira pe Camil Ressu, în atelierul căruia s-a format și a lucrat o vreme.

Tonul vocii sale se schimba brusc când evoca cu patos anii crânceni ai războiului al doilea, pe care îl făcuse de la început până la sfârșit. Am reținut că se născuse

într-o zodie bună, din moment ce trecuse cu bine prin toate focurile lui. În accepția lui, războiul era cea mai mare absurditate a omenirii, paradoxul ei cel mai mare.

Uneori îl vizitam la Școala Pedagogică, unde predă desenul, de prin 1948, după ce peregrinase, ca un Ion Codru-Drăgușanu, prin mai multe locuri: Medgidia, Oradea, Șimleul Silvaniei. Se simțea bine printre atâtea eleve frumoase, la care le sădea dragostea pentru frumos, ajutându-le să-și descopere aptitudinile, căci pictorul era dublat nu numai de poetul de cert talent, dar și de omul de cultură aleasă și cu gusturi rafinate. Parcă îl văd pe coridor cu catalogul subsuoară, îmbrăcat modest, cu nasturi lipsă la haină, dar mereu vesel și cu umorul pe buze. La adresa fetelor, făcea adesea glume picante.

În discuțiile noastre, aducea pe tapet și debutul său întârziat în volum, produs abia în 1966, la 54 de ani, după ce debutase în publicistică la „Claviaturi” de la Brașov, încă în 1944. Am reținut din acele discuții satisfacțiile deosebite pe care i le-a prilejuit fiecare volum apărut la intervale scurte: „Apocrife” (1969), „Metope” (1972). Zicea că tot mai bine mai târziu decât niciodată.

Pasiunea noastră pentru folclor o considera nobilă și de o importanță covârșitoare și asta nu întâmplător, căci folclorul i-a slujit ca sursă de inspirație. Adesea ne solicita să-i mai povestim ce am mai descoperit nou despre Pinteza Viteazul, eroul lui preferat și ne asculta cu atenție când îi povesteam câte-o legendă brodată în jurul haiducului. De altfel, i-a inspirat celebra lui poezie „Durdă”, și pe care nu știu să fi fost o

activitate undeva, la care l-am invitat, să nu o recite cu patos. Parcă îl ascult cum apăsă tonul pe versurile: „De la Iza, pân’ la Baia Mare, / După Pinteza codrii merg la pas, / Numai doina frunzei căzătoare, / Codrilor pe buze le-a rămas.” Îl laudam și îi ziceam că dacă ar fi scris numai aceste versuri, atât de cizelate și sugestive, ar fi figurat printre marii poeți.

După mutarea la Baia Mare, am avut ocazia să strângem relațiile de prietenie dintre noi. Mă vizita frecvent la Biblioteca Județeană unde lucram, pe strada Baia Sprie pe atunci, și am fost onorat de propunerea de a-i dactilografia două volume, mai întâi „Cantoria”, apoi „Brazde străbune”. Cum ambele au apărut, zicea că-i port noroc. Știa că nici vorbă să-i cer bani căci mereu se plângea de lipsă de mangoți, cum singur denumea banii.

Când și-a lansat volumul „Cantoria” m-a însărcinat să-i fac mobilizare și, mai ales, să-i invit domnițe și domnișoare, care să înfrumusețeze lansarea. A fost un eveniment de vârf lansarea din 1980, cu domnițe și domnișoare, spre satisfacția poetului, cu multă lume bună.

Pentru viața culturală a cetății, venirea lui Gheorghe Chivu la Baia Mare a fost un mare câștig. La cenaclul „Nord”, prezența poetului era mult așteptată. Nu era ședință să nu ia cuvântul și, pe tineri îi sfătuia cu atenția și competența care îl caracteriza. Îi atenționa asupra folosirii, uneori, a cuvintelor prea abstracte și le spunea să se apropie, prin lectură de marile valori ale poeziei românești contemporane.

Nimic nu îl satisfăcea mai mult decât plimbările noastre toamna în parcul orașului. Toamna era anotimpul lui preferat, în acord cu sensibilitatea lui de pictor și poet. Îi plăceau covorul galben de frunze, tablourile copacilor cu paleta lor bogată de culori. Îi plăcea să-i pice câte-o frunză după cap și zicea că aceste frunze sunt „ca niște picături de ceară”. Și parcă îl mai aud cum recita o poezie preferată pe care a scris-o inspirat: „Îmi place toamna asta jucăușă, / O zi uitată-n cer de astă vară, / Și soarele, strălucitor, fanfară, / Sunând din toate frunzele deodată.”

Acasă la mine m-a vizitat frecvent. După câte un telefon prealabil venea la câte o ciorbă sau supă și mă lăuda cum găteam cu cărțile de bucate alături. Era bucuros să mănânce o supă caldă după atâta mâncat din „brișcă” cum zicea cu umor. Îl invitam și la lacto-barul din Centrul Vechi la câte o ciorbă, când ne întâlneam. Odată era la strâmtoare cu banii și propunerea de a-i organiza la Biblioteca Județeană o expoziție i-a picat precum o mănășă. Am convenit că va vinde. Dar, cum a venit momentul fixării prețurilor tablourilor, a dat înapoi. „Cui să vinzi, domnule profesor? Să vând scump, n-am cui. Să vând ieftin m-aș demite.” Nici n-a vândut nimic, dar vernisajul a fost un eveniment. Invitasem multă lume bună. L-am provocat să și recite și a primit bucuros, ba am fost și inspirat că l-am înregistrat pe bandă magnetică și, astfel, vocea lui a rămas peste vreme ca un prețios document fonic.

La activitățile pe care le-am inițiat în întreprinderi, cum se cerea atunci, poetul a răspuns prezent de fiecare dată. Activitățile la care l-am invitat, organizate de I.M.R.A.U.T., Combinatul chimic, I.P.E.G., Filatura de

bumbac, au fost veritabile evenimente, rămase în memoria participanților. De fiecare dată mă avertiza să-i invit domnișoare și domnițe. De fiecare dată sălile au fost pline, spre marea satisfacție a invitatului, care intra cu mapa doldora de poezii frumos scrise. Activitatea și-o începea când recita, după ce vorbea participanților despre laboratorul lui de creație, cu eterna frază: „*Aș vrea să fac domnițelor niște dedicații.*”

Parcă îl aud cu cât patos recita unele poezii mai tari: „*Că ai venit la mine din zări, din depărtare,/ Cu fruntea mea-ți voi șterge truditele-ți picioare.*”

După mutarea la Sighet, am corespondat, dar ne-am întâlnit mai rar, ne-am și telefonat și mi se plângea că sănătatea lui e tot mai șubredă. În anotimpul său preferat al anului 1986, am primit vestea tristă că prietenul nostru mai în vârstă, foarte atașat de noi, cei mai tineri, pe care ne respecta și față de care a avut o atitudine demnă, s-a retras în lumea

umbrelor. Nici nu crezusem că a murit și nici nu a murit. S-a dus numai la ceruri, să-și mai semene acolo sufletul și inima în versuri și să pună dulceața poeziei sale pe buzele îngerilor.

Gheorghe Chivu cu Ileana Mihai
(Fotografie din colecția Echim Vancea)

CONTEMPORANEITATEA CĂRTURARULUI ANTIM IVIREANUL

Delia FLOREA

*„S-a strădui Ierarhul, clădind cucernicie, / Să scapere lumină din litere și gând,
Căci nu de pâine Neamul ducea o lipsă-n glie, / Ci foame avea de carte... Era
mereu flămând! / Spre românești tărâmurii luminile pornite, / A Darurilor Floare
va răsări mereu; / Iar Milcovul, Carpații... sub zările ivite / Vor proslăvi prin
carte același Dumnezeu!”
(Al. Mironescu)*

Antim Ivireanul se adaugă la șirul acelor „Oameni aleși și minunați, vestiți în fapte bune / Trăind în blagocestie precum Scriptura spune”. Ca recunoaștere a meritelor sale excepționale și a martirajului său, Biserica Ortodoxă Română l-a inclus pe acest ierarh în rândul sfinților și îl prăznuiește în ziua de 27 septembrie, comemorând, astfel, trecerea sa la cele veșnice. Anul acesta s-au împlinit 190 de ani de la acest eveniment. În 1992, numele marelui Antim s-a îmbrăcat în aureolă și s-a înălțat în calendarul sfințeniei românești. Urcușul i s-a făcut odată cu acela al contemporanului său, Constantin Brâncoveanu. Amândoi, mărturisitori ai credinței creștine, martirizați de puterea demonică a săbiei otomane.

După cum afirmă Gabriel Ștrempel, viața acestui sacru personaj a fost dintre cele mai agitate. El, Antim, s-a născut sub o ciudată zodie care l-a ridicat din noroi și din pulbere, cum spune psalmistul, și l-a așezat alături de mai-marii neamului, dar nu i-a lăsat cununa mării pe frunte, ci i-a azvârlit-o la pământ. Într-o clipă, s-a năruit tot ceea ce clădise: înălțare ecleziastică, poziție socială, demnitate și mândrie neagresivă... totul. Și acel destin implacabil nu l-a lăsat să aibă nici măcar un mormânt al său, unde posteritatea care l-a iubit, l-a admirat și l-a

înțeles să-i fi aprins o lumânare¹.

Deși provenea din Iviria (Georgia de astăzi), acest sfânt martir al neamului românesc a viețuit, a scris, a tipărit, a editat și a păstorit pe meleagurile noastre. Născut în anul 1650 (cca) din părinții Ioan și Maria, „precum a lăsat să fie pomeniți în așezământul Mănăstirii Antim”, pe la 16 ani este luat rob și dus în Constantinopol. Era înzestrat cu multe „talente rare”, pe care a știut să le fructifice din plin și să le pună atât în slujba contemporanilor săi, cât și în cea a posterității. Antim Ivireanul s-a evidențiat ca pictor, sculptor, caligraf, lucrător de broderie. Nicolae Iorga îl numea „om de multe arte”. A deprins limbile străine: greaca veche, neogreaca, turca, araba și, apoi, desăvârșit, limba română.

Ivireanul a ajuns în Țara Românească la chemarea domnitorului Constantin Brâncoveanu care era preocupat de sporirea spiritual-culturală a neamului său. Rolul lui era acela de „supraveghetor al credinței, de organizator al silințelor pentru cultură, de sfetnic ascultat în cele religioase”².

Activitatea lui Antim s-a desfășurat pe mai multe planuri. De aceea mitropolitul Bartolomeu Anania se întreabă: „Ce vom

¹ Gabriel Ștrempel, *Antim Ivireanul*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul - ocrotitor spiritual*, vol. I, Râmnicu-Vâlcea, Conphis, 1999, p. 25.

² N. Iorga, *Istoria literaturii românești*, vol. II, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976, p. 58.

admira mai întâi în vasta personalitate a Ivireanului? talentul tipografului? finețea gravorului? capacitatea poliglotului? geniul oratorului? luciditatea gospodarului? smerenia călugărului? demnitatea ierarhului? miracolul străinului împământenit?... E aproape de neimaginat că atâtea daruri pot fi înmănușiate într-un singur om!³”

Preocupat fiind de ridicarea clerului și, implicit, a maselor largi de credincioși, Ivireanul a cercetat eparhia, a stat de vorbă cu preoții și a răspândit cărțile bisericești (unele dintre ele tipărite de el însuși) pretutindeni, dincolo de hotarele Țării Românești, în Transilvania, până în Maramureș. Se păstrează și câteva antimise de la el, „unul tocmai în Borșa Maramureșului”⁴.

A tipărit, în premieră mondială, în limbile arabă și georgiană. Prin activitatea sa tipografică, a sprijinit și alte popoare ortodoxe imprimând cărți pentru slavi, greci și arabii din Patriarhia Antiohiei.

Știa atât de bine limba română, (pe care o numea „limba dulce românească”), încât se exprima și în versuri. Astfel, în epilogul *Evangheliei* românești tipărite în 1697, se poate citi: „*Precum cei străini doresc moșia să-și vază / Când sunt într- alte țări de nu pot să șază, / și ca cei ce-s pre mare bătuți de furtună / Și roagă pe Dumnezeu de liniște bună, / Așa și tipograful, de-a cărții sfârșire, / Laudă neîncetată dă și mulțumire*”⁵.

Opera sa vastă (63 de lucrări) constituie un document inestimabil al literaturii române vechi. A fost tipograf și editor, a tradus, a compilat, a scris cărți el însuși. Cărțile apărute în limba română (numărul lor este de 24) sunt în general tipărituri religioase, dar și texte cu caracter didactic și moral sau chiar scrieri laice, precum *Alexandria* și *Floarea darurilor*. El este autorul a patru lucrări, la alte zece scrie

predosloviile sau închinăciunile, la alte cinci compune versurile omagiale și la alte șase, *cuvântul de iertăciune* de la sfârșit.

Dintre lucrările scrise de Antim, amintim *Învățătură pe scurt pentru taina pocăinții* (o broșură de 25 de foi, scrisă pentru preoții duhovnici și tipărită la Râmnic în 1705) și *Învățătură bisericească la cele mai trebuincioase și mai de folos pentru învățătura preoților* (un mic catehism în trei părți, cu 14 capitole, necesar preoților pentru catehizarea credincioșilor, tipărit de către mitropolit în 1710, la Târgoviște). Tot la Târgoviște, în anul 1714, a tipărit o nouă broșură, cu titlul *Capete de poruncă la toată ceata bisericească*. În cele 17 foi ale broșurii, Antim fixa douăsprezece îndatoriri de căpetenie pentru preoți, amenințându-i că, în caz de nerespectare a lor, îi va trece „în rândul țăranilor”⁶.

Vrednicul ierarh a strâns, într-un mic volum, câteva din sentințele vechilor dascăli înțelepți și unele maxime în versuri, pe care le-a oferit domnitorului Ștefan Cantacuzino (1714-1715) „ca să-și înfrumusețeze moravurile cu înțelepciune și cu o purtare vrednică de un domn”, precum și câteva rugăciuni. Cartea a apărut, sub titlul *Sfătuiri creștine politice*, la București, în 1715 și era redactată în greaca populară.

O remarcabilă valoare artistică are o prelucrare fastuos ilustrată a *Bibliei*, intitulată *Chipurile Vechiului și Noului Testament*, rămasă în manuscris.

Transpunând integral în românește principalele cărți de cult, Antim Ivireanul contribuie la modernizarea slujbelor religioase, fiind considerat „un creator al limbii liturgice”⁷. Convins că limba română este în stare să exprime conceptele teologice și poate servi la oficierea serviciului divin, ierarhul nu șovăie să o introducă în biserică, astfel, slavona pierzându-și supremația. El a reușit să dea limbii liturgice o frumusețe și expresivitate desăvârșite, încât multe din cântările și rugăciunile traduse de el s-au

³ Valeriu Anania, *Cultura și sfințenia Ivireanului*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ocrotitor spiritual*, vol. I, p. 67.

⁴ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994, p. 156.

⁵ Al. Piru, *Istoria literaturii române*, vol. I, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970, p. 267.

⁶ Mircea Păcurariu, *Op. cit.*, p. 150.

⁷ *Dicționarul general al literaturii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2004, p. 297.

menținut, până astăzi, aproape neschimbate, în cărțile de slujbă ale bisericii⁸.

Ivireanul a restaurat și a reconstruit mănăstiri, printre care Govora și Cozia. În 1713 a înălțat *Mănăstirea Tuturor Sfinților*, astăzi *Antim*, unde ar fi dorit să fie înmormântat. Și-a înzestrat ctitoria, pe seama căreia a alcătuit un testament intitulat *Învățăture pentru așezământul cinstitei Mănăstiri a Tuturor Sfinților, capete 32*, în vederea organizării unei impresionante opere de asistență socială din veniturile acesteia. Multe sunt capitolele administrative ce reflectă o excepțională prevedere și cunoașterea tuturor stărilor de lucruri, dar și un spirit înzestrat cu un remarcabil simț juridic și canonic⁹.

Simțul gospodăresc al lui Antim se vedește și din felul în care organizează biblioteca mănăstirii, căreia îi întocmește un registru inventar, reglementând, totodată, într-un chip „cât se poate de modern”, împrumuturile: „Câte cărți am lăsat în vivlioteca noastră (atâta grecești cât și românești), după cum scriu în catastiful bisericii, las cu blestem să nu îndrăznească să ia cineva vreuna să o înstrăineze. Iar de va trebui cuiva să citească pre dânsa [...], au să caute ceva întrânsa, fără răvaș iscălit de la cel ce o

cere, cu făgăduiala cum că o va trimite înapoi și cu vreme hotărâtă să nu o dea; și să poarte de grijă să o ceară¹⁰”. Pe bună dreptate, Biblioteca Județeană din Râmnicu-Vâlcea poartă numele lui Antim Ivireanul.

Așezământul rămâne o lucrare inegalabilă prin fondul și forma în care a fost redactată, monument de operă grafică și miniaturistică. Răsfoindu-l, întâlnim imaginea mănăstirii, blazonul mitropolitului și atât de specifică semnătură a lui Antim.

Se știe că simbolul prin care dorea să se definească a fost melcul. În *Așezământul* mănăstirii apare următorul catren: „Toată suflarea, zice Proorocul / Cântă pe Domnul peste tot locul, / Și melciul încă, coarne înalță / Ca să-L lăudăm pe toți ne învață”. Acest blazon al mitropolitului – melcul năzuind spre o stea – e sculptat și deasupra ușii de la intrarea în biserica Mănăstirii Antim. Melcul - simbol al morții și al învierii monastice -, semnifică fertilitatea, mai ales prin legătura lui cu umiditatea pământului, pentru că el apare totdeauna după ploaie. Lipit de pământ, smerit, își înalță coarnele în sus, spre cer, spre Dumnezeu. Melcul înalță, o dată cu el, și casa pe care o duce în spate. Asemenea lui, *păstorul cel bun* poartă povara sufletelor care i-au fost încredințate și se ostenește din răputeri să le călăuzească spre liman.

¹⁰ Radu Albala, *Antim Ivireanul și vremea lui*, București, Editura Tineretului, 1978, p. 170.

CĂLĂTORIILE PĂMÂNTENE ALE UNEI BIBLIOTECARE

Maria GÂRBE

85 de ani ar fi împlinit în 2006 **Livia Bacâru** (1921-1999), dacă îngerii nu ar fi chemat-o să descifreze ceasloavele cerești.

În 1980, Șerban Cioculescu care-i citise versurile, conchidea: „poetă, traducătoare în versuri și proză din limbile maghiară, germană, franceză, ucraineană - activitate concretizată în mai multe volume, este o delicată poetă intimistă, prea discretă ca să-și fi adunat până în prezent versurile într-un volum de poezii originale de impecabilă factură tradițională”.

Volumul postum de versuri „Călătorii” (aflat și în colecțiile Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”) a apărut în 2004 grație prof. dr. Nicolae Scurtu. În prefața acestui volum, Nicolae Scurtu se referă și la activitatea de bibliotecară a Lievei Bacâru, absolventă, în 1956, a Facultății de istorie: „a cercetat, cu meticulozitate, *incunabulele* existente în fondurile Bibliotecii Academiei, publicând unul dintre cele mai riguroase și mai temeinice instrumente de lucru - *Catalogul incunabulelor din Biblioteca Academiei Române* (1970). A descoperit un apreciable număr de *ex-libris-uri*, *filigrane* și *supra-libros-uri* și *legături de cărți*, în colecții publice și particulare, asupra cărora nu se pronunțase, până atunci nimeni. A îmbogățit, substanțial, istoria cercetării cărților vechi românești, prin contribuții fundamentale, risipite, încă prin periodice și publicații de

specialitate ...”

Călătoriile poetice au fost grupate pe „Itinerarii spirituale”: „Prin țară”, „Prin istorie”, „Prin lume” și „Prin sufletul meu”. Traseul sentimental trece prin „La mare”, „Spre nord”, „Pe câmpie” și „În capitală”.

Interogativ și dragăstos, pentru poetul de la Tomis a făcut „Muștrare getă lui Ovidiu”. Mai întâi așteaptă să-i răsară chipul, „în nimburi siderale / din unda rece / din spumă, din nisip” pentru ca apoi să-i vorbească despre frumusețea și bogăția locurilor, dar și a oamenilor, despre sensibilitatea sufletului fără seamăn „care iubea frumosul, fiindu-ți ție geamăn”. „Chiar tu ai scris că știi ce-i prietenia”. Printr-o frumoasă aliterație Ovidiu este înțeles și scuzat: „Obida ta născută al *Tristelor* trist tom”.

Și călătoriile din nordul țării o îndeamnă spre caietul cu poezii: „Toamnă în Sătmăr”, „Podul oșenilor” sau cea dedicată lui Vida Gheza *- „Cioplitorul moroșan”. Unele poezii sunt însoțite de desenele poetei.

Când „Lebăda” se plimba pe uscat, mi-am închis ochii și-am văzut cu cei ai Lievei Bacâru, „Rățușca cea urâtă” a lui H. Ch. Andersen. Sau puțin mai departe, mai demult, am înțeles cum pentru „Faeton, prăbușit în Eridan” schimbarea zeii - al său „orând / în lebădă cu chipul diafan” („Kyknos”).

* Grafică ilustrând poezia „Cioplitorul moroșan” dedicată lui Vida Gheza

SISTEMUL CLASIFICĂRII ZECIMALE POATE SUPRAVIEȚUI?

Ioana DRAGOTĂ

Renunțarea la un instrument se presupune unor legi obiective și nu prea are legătură cu dorințele noastre. De regulă, ea are loc atunci când dispare nevoia pentru care instrumentul a fost creat, sau când apar instrumente cu performanțe mai bune (fie că oferă rezultate mai bune, fie că presupun un efort mai mic pentru rezultate similare).

Prima situație, iese, în mod evident, din discuție. A doua, suportă discuții. Putem afirma că prin celelalte mijloace de căutare aplicate pentru regăsirea după conținut se pot obține rezultate mai bune? Raportat la experiența proprie de căutare pe bazele de date – cum aș și putea altfel? – rezultatele diferitelor metode de căutare nu se suprapun perfect. Fiind uneori sensibil diferite, ele se află mai degrabă într-un raport de complementaritate. Compararea lor devine, în acest caz, relativă.

Observație. Într-adevăr, sunt situații în care căutarea după vedete de subiect, de exemplu, presupune un efort mult mai mic – este cazul lucrărilor dedicate unei anumite personalități, sau unui anumit loc geografic, bine precizat. Dar și aici, uneori, rezultatele sunt ca să spun așa, „prea directe”. Rămân pe dinafară lucrări cu caracter mai general în care s-ar putea face referiri, chiar dacă nu foarte consistente, la temele respective. Desigur că putem extinde aria căutărilor, dar, spre deosebire de CZU, în cazul căruia căutările trunchiate acoperă totalitatea structurii arborescente subordonate, niciodată prin vedetele de subiect nu vom putea acoperi (și nici nu cred că ar fi recomandabil) toată suita pașilor intermediari de la particular la general. Mai mult, există și situații în care căutările după CZU sunt singurele apte să ofere soluții imediate, raportat la cuprinderea

și forța lor de grupare. De exemplu, atunci când mi s-a cerut să genereze o listă a monografiilor locale existente pe un areal geografic mai extins, cea mai eficientă metodă a fost cea oferită de CZU.

Cu toate acestea, trebuie să recunosc că am asistat la o diminuare a folosirii CZU în operațiunile de căutare. Care să fie cauzele? Să existe o legătură între procesul de informatizare și acest regres? Iată două întrebări la care voi încerca să găsesc un răspuns în cele ce urmează.

Sunt câteva aspecte ce se constituie în posibile dezavantaje:

- CZU este, sau pare a fi, un instrument mai pretențios, presupune un grad mai accentuat de specializare – cuvintele, fie ele cuvinte-cheie sau vedete de subiect, par mai ușor de folosit (deși controlarea unui vocabular poate fi mai dificilă decât pare la o primă vedere). Numai în măsura în care va fi confirmată calitatea rezultatelor obținute, efortul suplimentar pentru asimilarea CZU va putea fi justificat. Aici intervine și factorul subiectiv asupra căruia am să mă opresc ceva mai târziu;

- modificările relativ frecvente și de mare amploare la care au fost supuse tablele CZU în ultimele decenii, lent și anevoios puse în practică;

- decalajul inevitabil și considerabil între apariția noilor domenii de cunoaștere și crearea indicilor CZU aferenți – la cuvinte procesul este concomitent;

- existența unor tautologii nu este nici ea de prea mare folos;

- căutările după CZU presupun, obligatoriu, specializare pentru bibliotecar și asistență pentru utilizator (inclusiv acceptarea ei de către acesta). Ajungem din nou la factorul subiectiv: pregătirea bibliotecarului,

relațiile pe care acesta reușește să le creeze cu utilizatorii și, de ce nu, prestigiul profesional de care se bucură;

- dacă un catalog sistematic, pe fișe, putea fi folosit și fără cunoștințe de clasificare, datorită etichetelor și divizionarelor, manevrarea bazelor de date CZU din calculator este mai pretențioasă. Este puțin probabil ca un algoritm să poată reproduce ordonarea atât de plină de convenții și excepții a unui catalog sistematic; dispar vecinătățile utile, au apărut în schimb, posibilitățile de căutări trunchiate, ceea ce ar trebui să constituie un avantaj;

- informatizarea, printre nenumărate alte avantaje, a îmbogățit și diversificat mult căile de căutare și regăsire, unele fiind, sau părând, mai accesibile, chiar dacă nu sunt neapărat mai performante;

Deși sunt dificil de apreciat avantajele sau dezavantajele unui instrument de lucru în sine, cu atât mai mult cu cât performanțele lui depind în totalitate de mâna care îl utilizează, există, totuși, câteva caracteristici ale CZU, care consider că se constituie în avantaje evidente.

Am menționat deja forța incomparabilă de grupare a informațiilor: căutările trunchiate după indicii CZU dezvoltă arbori bine structurați, compleți, lucru greu de obținut cu celelalte metode de căutare.

Mai mult, un indice de clasificare, înglobează în sine toate sinonimele care există pentru termenul căruia îi este atașat, cu toate variațiile regionale, cu toate echivalențele, în toate limbile pământului. Limbajul cifrelor este un limbaj universal. Fără a cunoaște limba, un bibliotecar poate extrage bibliografii pe domenii din orice colecție, dacă lucrările sunt clasificate într-un sistem cunoscut. În schimb, la căutările după cuvinte, dicționarele, menționarea echivalențelor, trimiterile, în cazul sinonimiilor, sunt indispensabile. Și cine s-ar putea hazarda să afirme că a realizat o structură care să cuprindă într-o plasă de relații toate cuvintele, formele și combinațiile posibil utile existente în vocabularul unei singure limbi măcar?

Un alt avantaj major rezultă din structura proteică a indicilor CZU. Grație tabele-

lor de indici auxiliari comuni și speciali atașate tabelii principale, un indice CZU atribuit unei lucrări, poate da mult mai multe informații decât cele privitoare strict la conținut, cum ar fi, de exemplu: forma și prezentarea fizică a documentului, date referitoare la ediție, elemente de bibliofilie, nivelul de adresabilitate, forma de structurare a materialului (culegere de teste, manual, dicționar, surse istorice etc.), sau, cum este în cazul lucrărilor literare, unde, dintr-un condei, sunt scoase în evidență: literatura căreia îi aparțin, genul literar abordat, dacă este vorba de o traducere și, dacă da, în ce limbă a fost efectuată.

Celelalte metode de căutare sunt mai specializate. Am întâlnit tentativa de a îngloba în câmpul „vedetă de subiect” și date referitoare la forma sub care se prezintă documentul, de exemplu. Rezultatele mi se par mai mult decât discutabile. Deocamdată, pentru a obține diversitatea de informații pe care o oferă un indice CZU compus, se impune căutarea după diverse câmpuri, aplicarea de filtre multiple și nu întotdeauna acest lucru este posibil.

Un argument de ordin practic în favoarea CZU este faptul că oferă jaloane ușor de urmat și pe el se bazează, în momentul de față, aranjarea sistematic-alfabetică a colecțiilor. Poate ar trebui luate în calcul și costurile pe care le-ar presupune modificarea sistemului de cotare pe care îl aplică toate bibliotecile publice care oferă acces liber la raft.

Am menționat anterior că pare să existe o legătură directă între „declinul” căutărilor după CZU și procesul de informatizare. Înainte de a ne opri puțin asupra acestui aspect, este momentul câtorva precizări asupra felului în care factorul subiectiv influențează perceperea CZU.

Trebuie să recunoaștem, în primul rând, că rezultatele obținute prin aplicarea CZU vorbesc, de cele mai multe ori, nu atât despre calitățile instrumentului, cât despre abilitățile celui care îl mănuieste, este - fie-mi permisă comparația - ca în cazul instrumentelor muzicale. Sunt dăunătoare pentru percepția CZU: lipsa de consecvență în clasificare, neuniformitatea, superficiali-

tatea, dezvoltarea unor practici locale – favorizată și de lipsa, în trecutul nu prea îndepărtat, a unor posibilități de comunicare adecvate între biblioteci, aplicarea cu decalaje nejustificate, doar parțial, sau chiar neaplicarea modificărilor CZU, gradele diferite de adâncire a indicilor CZU, în funcție de specializarea și dimensiunea colecțiilor deținute. Chiar și în condiția ideală a unei clasificări impecabile, suntem încă departe de a-i demonstra eficiența. Până să ajungă informația la cititor, mai sunt câțiva pași hotărâtori pentru modul în care va fi percepută valoarea informativă a CZU. Este vorba de o comunicare continuă între compartimentul clasificare și personalul de la relațiile cu publicul. În ce măsură aceștia cunosc și, în consecință, sunt capabili și dispuși să efectueze căutările de rigoare, rămâne să aprecieze fiecare dintre noi. E ca o armă cu două tăișuri, pentru că, și aici, nu este suficient să cunoască și să aplice sistemul ci, vrând-nevrând, ne întorcem din nou la clasificator, trebuie să li se aducă argumente de ordin practic privind utilitatea lui. Dar există aceste argumente? Toate aceste probleme nu sunt însă numai ale utilizării CZU. Ele se pun la fel de acut pentru orice formă de indexare. Orice instrumente am avea la îndemână, în absența unor bibliotecari care să le folosească cu competență, ele sunt ineficiente.

Tradiția îndelungată a folosirii CZU tinde să devină un dezavantaj. A fost suficient timp să se acumuleze numeroase erori și inexactități pe care informatizarea le pune copios în lumină.

Dar ceea ce pare a fi un instrument de scoatere în evidență a slăbiciunilor, poate fi transformat într-unul de consolidare a poziției CZU. Informatizarea nu numai că semnalează cu o acuratețe fără precedent erorile, dar și oferă mijloace rapide și eficiente de remediere a lor, prin schimbările globale pe care le face posibile. Comparările și corectările sunt imediate, iar modificările viitoare ale CZU nu vor mai fi un prilej de coșmar. Consider, de asemenea, că a sosit momentul - și ușurința cu care pot fi manevrate bazele de date permite acest lucru - să se elimine aplicarea diferitelor grade de

adâncire a aplicării indicilor CZU (măsură de ordin practic, impusă de nevoile specifice întreținerii cataloagelor tradiționale). Căutările combinate, cu filtru șir sau trunchiate, ar trebui, la rândul lor, să confere un avantaj utilizatorilor CZU.

Comunicarea informațiilor și consultarea altor baze de date nu mai constituie o problemă. Avem la îndemână instrumente performante care fac posibilă atingerea atât de necesară a uniformității.

S-ar putea ca oportunitățile oferite de mijloacele tehnice moderne să impună anumite modificări ale abordării CZU, așa cum se face simțită nevoia și în catalogarea tradițională.

În momentul de față, de exemplu, raportat la modul de constituire a bazelor de date, folosirea indicilor cu extensie (atât de utili pentru întreținerea catalogului tradițional) nu mai are relevanță. Domeniile intermediare sunt imposibil de regăsit, ele ar trebui menționate explicit, dacă nu există posibilitatea căutării după interval. Multiplele forme de căutare par să facă inutilă, de asemenea, folosirea semnelor auxiliare comune; ele pot fi înlocuite prin folosirea, în căutare, a operatorilor logici.

S-ar putea realiza o interfață mai prietenoasă pentru CZU? De ce nu? Cuvintele în față (toate sau aproape toate), iar indicele CZU ascuns, ca verigă intermediară spre rezultat.

Poate că acum, bibliotecile fiind în plin proces de informatizare, CZU nu se bucură de imaginea pe care o merită cu adevărat. Poate că ar fi mai corect să apreciem utilitatea CZU abia în momentul în care pe bazele de date ar fi operate unificările, uniformizările și corecturile de rigoare.

La întrebarea dacă CZU poate supraviețui, aș tinde să răspund că da, dar numai în anumite condiții. Ideea de a renunța la beneficiile ei mi se pare, deocamdată, prematură. Desigur că nu vom clasifica niciodată de dragul clasificării, iar această procedură merită menținută doar atâta timp cât își demonstrează utilitatea. Dar avem, într-adevăr, la dispoziție mijloacele de a o înlocui pe deplin?

Și aici mai intervine ceva cu totul specific muncii de bibliotecă. În ultimă instanță, cine măsoară calitatea răspunsului dat de bibliotecar potențialului utilizator? Nu avem instrumente de măsură. Rămânem față în față cu conștiința noastră profesională. Răspunsul depinde de cât de mult consideră bibliotecarul că este dator să se implice, cât efort este dispus să facă, câte căutări în bazele de date, de prestigiul pe care dorește să-l aibă. (M-am tot gândit, de-a lungul timpului, care sunt condițiile fundamentale pentru un bun bibliotecar. Răspunsul la care am ajuns în momentul de față este că sunt necesare: o deschidere culturală adecvată și trăirea experienței personale de a avea nevoie în mod cu totul special de o carte, pentru a-l

putea înțelege pe cel care o cere. De aici poate începe construcția unui bun bibliotecar, incluzând asimilarea tehnicii de bibliotecă, învățarea permanentă, cunoașterea fondului etc.)

Ca să rezum, între clasificare și alte metode de căutare nu văd, deocamdată, o relație de concurență sau excludere, ci mai degrabă, una de completare reciprocă, în avantajul utilizatorilor. Existența mai multor căi de căutare nu face decât să îmbunătățească șansele de a găsi răspunsurile căutate. Cu atât mai mult cu cât, la întrebarea dacă este posibilă existența unui instrument ideal care să ofere soluții pentru toate întrebările posibile, cel mai probabil răspuns este „nu”.

Bibliografie:

* * * Clasificarea Zecimală Universală : ediție medie în limba română . – București : Biblioteca Națională a României, 1997-

Eco, Umberto. În căutarea limbii perfecte. – Iași : Polirom, 2002.

Gadamer, Hans-Georg. Adevăr și metodă. – București: Teora, 2001.

Horvat, Săluc. Bibliotheca septentrionalis : o publicație bibliologică de prestigiu [în Bibliotheca Septentrionalis : buletin semestrial. – an 12, nr. 2 (23), p. 3].

Horvat, Săluc. Introducere în biblioteconomie. – București : Grafoart, 1996.

Richter, Brigitte. Ghid de biblioteconomie. – București : Grafoart, 1995.

(Lucrare prezentată la Seminarul „Sistemul clasificării zecimale poate supraviețui?”, organizat la București, sub egida FABR, în mai 2006 și publicată ulterior în „Revista română de biblioteconomie și știința informării”, An 2, nr. 2, 2006, p. 14-17.)

ÎMPRUMUTUL INTERBIBLIOTECAR

Alina LEMNEAN

Împrumutul interbibliotecar este unul din elementele de bază ale Programului IFLA¹, Accesul Universal la Publicații. Împrumutul interbibliotecar este cunoscut pe plan internațional sub sigla ILL². În acest document termenii de *bibliotecă furnizoare* și *bibliotecă beneficiară* sunt folosiți cu sensurile:

- *bibliotecă furnizoare* – este instituția care împrumută publicații altei biblioteci
- *bibliotecă beneficiară* – este instituția care primește, sub formă de împrumut, publicații de la o altă bibliotecă. Împrumutul interbibliotecar este procesul prin care o bibliotecă obține, prin împrumut, de la o altă bibliotecă, anumite documente cerute de utilizatori, inexistente în colecțiile proprii. Conform regulamentului pentru ILL, acesta trebuie să respecte anumite principii:

- ILL este un element fundamental în procesul de acces al utilizatorilor la documentele aflate în biblioteci;
- biblioteca trebuie să aibă o politică deschisă cooperării prin ILL;
- toate bibliotecile trebuie să facă cunoscute utilizatorilor serviciile ILL;
- serviciul ILL trebuie să funcționeze rapid și eficient;
- ILL va cuprinde, de regulă, toate tipurile de documente, cu excepția celor menționate în Legea numărul 182 din 25 octombrie 2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, a documentelor fragile sau voluminoase, precum și a celor solicitate frecvent pentru lectură de propriii cititori;
- biblioteca furnizoare decide dacă documentul solicitat poate fi împrumutat.

Împrumutul între unități din aceeași instituție bibliotecară (filiale), nu se consideră împrumut interbibliotecar. Pentru a intra în posesia unui document prin ILL, trebuie completat un formular standardizat, adică cererea de împrumut intern. Solicitantul completează *Cererea de împrumut interbibliotecar*, tipizat internațional aprobat de IFLA. Această cerere, redactată în limbile engleză și franceză, este formată din trei părți detașabile: A, B și C. Formularul A se păstrează de către biblioteca ce solicită împrumutul. Formularul B însoțește publicația atât la primire, cât și la restituire. Formularul C este păstrat de unitatea bibliotecară ce efectuează împrumutul. La primirea acesteia, în cazul în care nu poate onora cererea, biblioteca este obligată să se adreseze altei biblioteci, care dispune de colecții mai bogate, comunicând acesteia toate datele despre publicațiile solicitate. Biblioteca trebuie să înștiințeze imediat utilizatorul despre sosirea documentelor cerute. Publicațiile primite prin împrumut interbibliotecar se așază separat de restul colecției bibliotecii, iar consultarea lor se face numai la sala de lectură a bibliotecii care a mijlocit împrumutul. Prelungirea termenului de împrumut se face numai cu acordul bibliotecii care a oferit publicațiile. Pe o cerere de împrumut poate fi solicitat un singur document. Formularul poate fi transmis prin scrisoare poștală, fax sau e-mail și trebuie să cuprindă următoarele elemente:

- numele bibliotecii beneficiare;
- data transmiterii cererii;

¹ IFLA = International Federation of Library Associations and Institutions.

² ILL = Interlibrary lending.

- adresa bibliotecii;
 - adresa destinatarului;
 - semnătura și ștampila autorității beneficiare;
- a) pentru o publicație monografică:
- autor;
 - titlu;
 - ediție;
 - loc de publicare;
 - editură;
 - data publicării;
- b) pentru o fotocopie: - în general, un articol dintr-o publicație serială, care este copiat și expediat bibliotecii beneficiare trebuie să conțină:
- titlul;
 - volumul;
 - numărul fasciculei;
 - paginile;
 - autorul articolului;
 - titlul articolului.

În scopul satisfacerii cerințelor de lectură, de studiu și de informare ale utilizatorilor, biblioteca are dreptul și obligația de a practica împrumutul interbibliotecar de publicații. Acesta se efectuează numai în situația în care biblioteca nu deține în fondurile sale materialele solicitate de utilizator, iar acesta nu are acces direct la bibliotecile care dețin publicațiile care îl interesează. Bibliotecile sunt obligate să informeze utilizatorii asupra posibilităților de a studia și consulta anumite publicații prin acest tip de împrumut (interbibliotecar).

Obiectivele acestui serviciu sunt:

- intensificarea accesului la documente;
- intensificarea circulației informației.

În toate cazurile, biblioteca furnizoare decide dacă documentul solicitat poate fi împrumutat. Uneori se pot transmite copii pentru documentele exceptate de la împrumut.

Nu pot fi împrumutate:

- lucrările de referință (dicționare, enciclopedii, antologii, compendii etc.);
- lucrările considerate a aparține patrimoniului cultural național;
- lucrările din fondul colecțiilor speciale (cărți, casete, benzi, fotografii, manuscrise etc.).

Pe baza permisului de bibliotecă, utilizatorul care a constatat că biblioteca nu deține titlul căutat, înaintează o cerere ILL. Biblioteca identifică titlul în colecțiile altor biblioteci și trimite cererea prin completarea formularelor. De un mare ajutor este lista de discuții BIBLOS, printre colaboratori numărându-se multe biblioteci naționale și internaționale, dintre care amintim Biblioteca Națională a României, Bibliotecile Centrale Universitare din Cluj, Iași, Timișoara.

În anul 2005, în cadrul serviciului împrumut interbibliotecar al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, s-au înregistrat 67 de cereri, dintre care 59 au fost onorate.

Încheiem amintind că activitățile de împrumut interbibliotecar sunt procese care contribuie la intensificarea accesului la documente și, implicit, la circulația informației. O dată cu creșterea prețurilor publicațiilor, cererile de împrumut interbibliotecar s-au intensificat, astfel că această activitate s-a extins în afara granițelor, devenind un proces de cooperare la scară mondială.

AVANTAJE ALE MIJLOACELOR MODERNE DE INFORMARE ÎN BIBLIOTECĂ

Daliana BONAT

Rapidele înnoiri în domeniul cunoașterii creează în lumea cărții o adevărată explozie informațională, fluxul surselor de informare și documentare din lumea întreagă sporind vertiginos de la an la an. Instituție publică (prin adresabilitate) și având caracterul enciclopedic, biblioteca încearcă să răspundă intereselor de lectură și informare ale beneficiarilor săi, încearcă să-și schimbe perspectivele și să se adapteze la schimbările care au loc în viața comunității.

Conform acestei nevoi de adaptare, biblioteca funcționează, în prezent, și după metode mai vechi (așa-zise tradiționale) dar și după metode mai noi, moderne, cum ar fi: programe speciale de prelucrare a documentelor care intră în bibliotecă, rețeaua Internet cu care sunt dotate destul de multe biblioteci, baze de date care pot fi accesate pe Internet, reviste *on-line* la care bibliotecile se pot abona, precum și altfel de documente decât cele pe suport de hârtie, adică CD-ROM-uri, DVD-uri, casete video și audio etc.

În prezent, procesul de informatizare a bibliotecilor se află într-o fază de trecere de la utilizarea mijloacelor tradiționale de informare la utilizarea informării electronice.

Stocarea informațiilor în baze de date are avantajul accesului direct la informația dorită, fiind, de altfel, foarte eficient și pentru utilizatori care, de multe ori, preferă informația stocată în acest format, aceleia stocate pe suport de hârtie, deși bibliotecarii îi informează că cea de-a doua este mai aproape de a fi completă (în condițiile în care fondul de documente nu este integral introdus pe calculator).

Crearea catalogului *on-line* propriu permite oricărei biblioteci să facă primul pas sau poate cel mai mare pas în procesul de

informatizare. Acest catalog prezintă mai multe avantaje, dintre care s-ar putea extrage câteva:

- **UNIFICAREA.** Într-o bibliotecă există mai multe tipuri de cataloage tradiționale: catalog alfabetic de autori și titluri, catalog sistematic, catalog al publicațiilor periodice, catalog topografic etc., fiecare dintre acestea răspunzând unor nevoi de căutare. Catalogul informatizat răspunde tuturor acestor cerințe, adică reunește toate aceste tipuri de cataloage.
- **UTILIZAREA MAI MULTOR CRITERII DE REGĂSIRE** a datelor (autor, titluri, subiect, an de apariție, colecție etc.), vizualizarea exemplarelor deținute de bibliotecă, precum și informația dacă acestea sunt disponibile pentru a fi împrumutate, identificarea deținătorului documentului și data la care trebuie restituit.
- **PERSONALIZAREA.** În funcție de cererea fiecărui utilizator, se pot combina căutările după tipuri de documente, subiect, limbă etc. Astfel, fiecare căutare este făcută în întreaga bază de date, este completă și dă un rezultat pertinent.
- **ACTUALIZAREA** foarte rapidă a catalogului.

Spre deosebire de catalogul *on-line*, catalogul tradițional presupunea un foarte mare volum de muncă, datorită operațiilor repetitive. De aceea, o înregistrare nu putea fi întotdeauna completă. Posibilitățile erau limitate, operațiile - multe și migăloase, iar, după toate acestea, fișele trebuiau să fie ordonate și introduse la locul lor în cataloage.

Catalogul *on-line* elimină toate aceste operații și înglobează toate

posibilitățile de căutare pe care le ofereau celelalte cataloage.

Informatizarea activității unei biblioteci (de la prelucrarea în sistem informatizat a documentelor până la accesul on-line al publicului la bazele de date), este numai un prim pas spre dezideratele din domeniu.

Un al doilea pas ar fi interconectarea bibliotecilor în rețea și crearea unui sistem național de informare. A treia și ultima etapă ar fi integrarea rețelelor de biblioteci în sistemele internaționale existente în domeniu.

Dezvoltarea acestor cataloage on-line va media comunicarea între utilizatorii de oriunde și din orice categorie ar face ei parte și, de asemenea, va face posibilă accesarea informației din orice colț al lumii, indiferent de suportul pe care cataloagele sunt stocate. Orice utilizator al rețelei este un potențial utilizator al bibliotecii, ceea ce face ca barierele impuse de împărțirea tradițională

în categorii (biblioteci publice, biblioteci specializate, biblioteci universitare...) cu consecințele știute asupra dreptului de acces al utilizatorilor la resursele lor, să fie în bună măsură depășite în favoarea democratizării accesului la informație.

După cum am arătat mai sus, beneficiile acestui lucru sunt nenumărate. Se mai pot menționa preluarea informațiilor din alte sisteme și posibilitățile de a colabora în ceea ce privește achiziția de carte (achiziție partajată), dar acest lucru va și constrânge bibliotecile să-și uniformizeze metodele de lucru.

Catalogul on-line este, în epoca actuală, un ajutor de neprețuit pentru bibliotecar. El îl poate ajuta să obțină informații foarte exacte și complete într-un timp foarte scurt. Dar, să nu uităm că acest lucru se datorează și celor care introduc documentele în baza de date.

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „PETRE DULFU” ÎN FAȚA INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Liana POP

Integrarea europeană a țării noastre, obiectiv susținut de majoritatea populației, nu poate lăsa indiferentă nici instituția noastră care trebuie să țină pasul cu noile cerințe ce se impun pentru a se ridica la nivelul instituțiilor de cultură similare ale statelor deja membre și, de ce nu, a intra în competiție cu ele.

În Comunitatea Europeană există circa 75.000 de biblioteci de toate tipurile și dimensiunile, administrate, în principal, de autorități publice. Mai mult de jumătate dintre acestea sunt biblioteci publice și peste 20.000 au dimensiuni medii și mari. Ele gestionează un stoc de circa 1,2 miliarde de unități de bibliotecă, plus multe alte tipuri de materiale (periodice, hărți, manuscrise etc.)

Biblioteca noastră posedă un fond de

peste 500.000 de unități de bibliotecă, înregistrate integral în baza de date electronică; 70% din fond fiind cu acces liber la raft.

Serviciul Sala de lectură pentru cartea curentă pune la dispoziția utilizatorilor un fond de aproape 100.000 volume, înglobând un bogat fond de referință: enciclopedii, dicționare, tratate etc.

Astăzi, informațiile penetrează la toate nivelele și în toate sferele de activitate. Valoarea informațiilor este potențată de accesarea liberă, directă și ușoară, a tuturor resurselor existente în acest plan.

Cunoscând faptul că nivelul cunoștințelor înregistrate la nivel mondial se dublează la aproximativ 7 ani, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” este implicată în toate procese-

le provocate de explozia informațională. Biblioteca noastră dispune de calculatoare și alte mijloace moderne de comunicare a informației puse la dispoziția utilizatorilor. În cadrul serviciului Sala de lectură sunt disponibile patru calculatoare, cu ajutorul cărora se poate realiza consultarea catalogului electronic, precum și navigarea pe internet.

În 1994 UNESCO împreună cu IFLA a elaborat Manifestul Bibliotecii Publice. Documentul sintetizează principiile care trebuie să stea la baza activității acestui important for de cultură, menirea sa într-o lume în schimbare, obiectivele și conținuturile ce se cer realizate pentru a sprijini activ procesele înnoitoare ale contemporaneității.

De la început, documentul subliniază faptul că numai cetățenii bine informați vor putea să-și exercite drepturile lor democratice și să joace un rol activ în societate. Biblioteca publică este definită „centrul local de informare ce furnizează toate tipurile de cunoștințe și informații accesibile beneficiarilor ei”.

Compartimentul Sala de lectură furnizează informații din toate domeniile artei, științei și cunoașterii umane.

O preocupare recentă sau de viitor, necesară pentru a ține pasul cu cerințele Uniunii Europene, constă în asigurarea serviciilor și materialelor pentru acei beneficiari care nu se pot folosi în mod obișnuit de gama serviciilor oferite de biblioteca noastră. Mă refer în acest sens la persoanele cu dizabilități și la cele care, dintr-un oarecare motiv își petrec marea parte a timpului în spații închise, cum ar fi spitale sau penitenciare. În întâmpinarea nevoilor acestor persoane, biblioteca noastră a înființat în anul 2005 Filiala „Cuore”, care funcționează în incinta Spitalului de Pneumofiziologie și al cărei fond este destinat copiilor și adulților internați pentru tratamente de lungă durată.

O altă realitate dură a zilelor noastre asupra căreia trebuie să ne aplecăm este prezența, într-un număr destul de mare, a analfabeților comunității române. Pentru atragerea acestora la lectură se are în vedere

organizarea de diverse concursuri interactive privind cultura și civilizația din care provin, care să ducă la îmbogățirea cunoștințelor lor.

Unul dintre principalele obiective ale bibliotecilor publice fiind educația permanentă, formarea populației în direcția integrării europene este o direcție de acțiune prioritară. În acest scop biblioteca noastră își concepe activitățile în cel puțin trei direcții:

1. Integrarea bibliotecii în sistemul celor europene. În acest context avem în vedere fondul de carte necesar și compatibil, informatizarea și interconectarea. Integrarea nu înseamnă pierderea identității de sine, ci o dezvoltare a activităților care să asigure înțelegerea, cooperarea, mersul împreună. Exemplul cel mai elocvent îl constituie colaborarea cu statele vecine: Republica Moldova, Ungaria, Ucraina și înființarea unor filiale ca Biblioteca „Mihai Eminescu” a Centrului Cultural Românesc de la Budapesta; Filiala Maramureș a Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu” – Chișinău.

2. Efortul de a face cunoscute valorile noastre specifice de ieri și de azi, din toate domeniile, informații despre valorile și creațiile naționale ce le depășesc, ca volum, diversitate și calitate pe toate celelalte. Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” găzduiește diferite manifestări culturale, organizează vitrine de carte, expoziții de pictură, lansări de carte ale scriitorilor maramureșeni etc.

3. Educația permanentă comună. Educația permanentă realizată în biblioteca publică exprimă efortul de a diminua tentația separatismelor, a desconsiderărilor și supraaprecierilor unor națiuni vizavi de altele. Prezentând corect informațiile despre fiecare popor din Europa, despre fiecare eveniment major, subliniind spiritul critic și sintezele culturale constructive, se susține apropierea și prietenia dintre oameni și popoare, mai mult decât prin orice discurs politic.

Schimbările dictate de noile roluri pe care biblioteca trebuie să le joace în lumea modernă au antrenat schimbări și în profesia de bibliotecar. O schimbare, frecvent menționată, este trecerea de la „furnizor de informații” la cea de „interpret de informații”.

În *Management de bibliotecă : Standarde pentru serviciile publice de bibliotecă*, dr. Victoria Dumitrescu face o sinteză privind preocuparea pentru perfecționarea pregătirii profesionale a bibliotecarilor în țările europene, după cum urmează:

- în Italia nu există schimbări notabile în programele de educare profesională;

- în Portugalia mai puțin de 5% dintre bibliotecari participă la programele de educație permanentă existente în țară;

- în Anglia există preocupări privind încurajarea bibliotecarilor de a-și perfecționa pregătirea profesională prin învățământ la distanță, iar, în Irlanda, prin masterat.

Se concluzionează că, în toate, se observă o mare preocupare pentru conștientizarea necesității planificării atente a programelor de educație profesională permanentă în care formarea aptitudinilor necesare utilizării tehnologiei informaționale ocupă un loc privilegiat.

Nicolae Vințanu, în lucrarea *Biblioteca publică - factor major în integrarea europeană*, subliniază rolul imens al bibliotecarului în integrarea europeană, enumerând câteva exigențe noi în munca și pregătirea lui, dintre care mi se par mai importante:

- însușirea unor vaste cunoștințe despre țările și popoarele europene, despre creațiile lor valoroase, despre legăturile avute în decursul timpului cu civilizația română, acest lucru implicând din partea noastră acumularea de informații bogate despre nivelul actual al civilizației din aceste țări, nu doar legate de aspectele de ordin istoric;

- cunoașterea foarte bună a sistemelor de organizare a bibliotecilor publice europene, organizarea relațiilor cu utilizatorii, a modului în care operează ele, a dotărilor de care dispun și a problemelor cu care se

confruntă.

Europenizarea presupune o profundă intercunoaștere, care generează și comportamente adecvate.

Gheorghe Buluță, în articolul său apărut în revista *Biblioteca*, nr. 3/1999 și intitulat *Integrarea europeană - România pe contrasens*, se referă la politica culturală a statului francez care urmărește realizarea unui serviciu public al lecturii și documentării, având ca obiectiv prioritar „egalitatea accesului populației la acest serviciu”. Pentru aceasta s-a adoptat o strategie de parteneriat cu autoritățile locale. Statul își asumă în mod explicit rolul de organizator în amenajarea cultural-informațională a teritoriului național, încredințând bibliotecilor misiuni contractuale de dezvoltare pentru toate categoriile de public. Statul se consideră „pedagog și tutore”, ceea ce înseamnă că urmărește constant coordonarea și cooperarea cu și între bibliotecile din sistemul public.

Integrarea europeană nu poate însemna ștergerea a ceea ce ne este propriu ca popor, ca națiune, cultură, civilizație, ci înseamnă întrepătrunderea elementelor creațiilor noastre cu cele ale celorlalte popoare de pe continent, într-o măsură mult mai mare, adecvarea ritmurilor vieții noastre la ale celorlalți, întrajutorarea în mai mare măsură sau învățarea posibilității de a rezolva împreună problemele continentului.

De aceea, această integrare nu se poate face la comandă sau prin simpla voință politică, ci printr-un proces cultural complex și de durată, în care învățarea respectării valorilor altuia joacă un rol determinant. Acesta este și argumentul pentru care consider că biblioteca publică, drept centru de învățare a unei comunități, este un factor major în integrarea europeană.

Bibliografie:

Dumitrescu, Victoria. *Management de bibliotecă : Standarde pentru serviciile publice de bibliotecă: note de curs.* - București : Editura Centrului pentru Formare, Educație Permanentă și Management în Domeniul Culturii, 2003.

Vințanu, Nicolae. *Biblioteca publică : factor major în integrarea europeană.* - București : Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1998.

„AM VRUT SĂ DAU VIAȚĂ BIBLIOTECII ȘI CRED CĂ AM REUȘIT ACEST LUCRU”

Ioan NEAMȚIU

Este deosebit de plăcută și reconfortantă o discuție cu ing. **Rodica Băbuț**, bibliotecara din comuna Recea. Oriunde o întâlnești, domnia sa îți vorbește cu pasiune despre activitatea ce o desfășoară, un exemplu concret fiind ultimul colocviu profesional zonal (din anul 2006). A prezentat cu această ocazie (și) un album ce ilustrează, foarte bine, bogata sa activitate.

Rodica Băbuț este o persoană foarte activă, care, dincolo de profesia de bibliotecar – pe care o prețuiește cel mai mult și o onorează cum se cuvine – desfășoară multe alte activități: are responsabilitatea căminelor culturale de pe raza comunei, este autoarea unei schițe monografice a localității, organizează numeroase manifestări culturale, întreține fructuoase relații cu autoritățile locale. Acestea sunt doar, câteva exemple. Putem spune, fără să greșim, că bibliotecara este „sufletul” afirmărilor culturale din comuna Recea.

Comuna Recea – mă folosesc de *Monografia* comunei întocmită de Rodica Băbuț – așezată la 5 km de Baia Mare, cu satele aparținătoare Bozânta Mică, Lăpușel, Mocira, Recea și Săsar este populată cu

oameni harnici și gospodari, dar și iubitori de frumos și cultură, în număr de cca. 5.500. „Resursele culturale din aceasta zonă, au favorizat încă din cele mai vechi timpuri, practicarea și dezvoltarea activității socio-umane, în forme variate și stabile, conferind localității atributele unui puternic centru cultural” menționează, printre altele, autoarea. Firește că, în aceste condiții, biblioteca are istoria ei bine definită, ale cărei rădăcini se adâncesc până pe la anul 1900, în satul Săsar. Astăzi, biblioteca din Recea este pe mâini bune, pentru că a devenit un truism proverbul „omul sfintește locul”.

Albumul amintit este oglinda fidelă a preocupărilor bibliotecarei. El a fost prezentat și ca un *Raport de activitate*, producând, o deosebită impresie celor care l-au răsfoit. Acest *Raport de activitate* a determinat și dialogul pe care-l prezentăm în continuare.

Așadar, doamnă Rodica Băbuț,

Eu am menționat, doar, câteva lucruri despre dumneavoastră, despre comuna Recea și despre bibliotecă. Ce ar mai fi de spus, evident tot în rezumat, raportat la materialul de față?

Ar fi interesant de spus cum am ajuns la realizarea acestui raport de activitate. Din dorința de a da un răspuns celor care puneau mereu întrebarea „Ce mare lucru fac și bibliotecariiăștia care stau toată ziua în bibliotecă și înregistrează cărți?”, am început să aștern pe hârtie activitățile pe care le-am făcut în bibliotecă și, spre surprinderea mea, acestea s-au dovedit a fi atât variate, cât și însemnate, ca număr. Acest răspuns s-a concretizat într-un raport care nu a rămas fără ecou. Văzând că munca îmi este apreciată, am căpătat încredere și forță pentru a-mi continua cu același entuziasm activitatea.

Din dorința de a aduce cartea cât mai aproape de cititori, am dezvoltat filialele

de la Săsar și de la Lăpușel, iar în prezent lucrez la înființarea uneia în Bozânta Mică și, pe viitor, în Mocira. Voi avea un program de lucru bine stabilit. Eu lucrez după-masă cu publicul, de la ora 12 la 18, considerând că acestea sunt orele la care cititorii au timp să vină la bibliotecă. O zi sau două pe săptămână voi fi prezentă în fiecare sat.

Ați menționat în Raportul de activitate că „biblioteca are menirea de a asigura accesul la informație pentru toți membrii comunității, indiferent de zona de proveniență și statutul social al acestora, reducând, astfel, discrepanțele dintre ei”. În acest sens, care sunt resursele info-documentare ale bibliotecii?

În anul 1997, când am ajuns bibliotecară în comuna Recea, fondul de carte era de 7223 de volume. De atunci, până în prezent, nu numai că am reușit să măresc numărul de volume (astfel că astăzi avem 9521 de cărți, procesul de completare a bibliotecii devenind mai complex), ci am căutat și să acopăr o gamă mai largă de preferințe, satisfăcând gusturile atât de diverse ale utilizatorilor. Am completat fondul de carte cu o serie de enciclopedii, dicționare, cărți recomandate de programa școlară, dar și cu cele mai noi apariții beletristice. Anual, îmbogățim fondul de carte cu aproximativ 500 de volume.

Informațiile pe care le oferă

biblioteca nu se mai limitează numai la sursele proprii, ci, din ce în ce mai mult, biblioteca oferă acces la surse externe și, în acest context, internetul tinde să devină o alternativă pentru informare. Biblioteca noastră este dotată cu patru calculatoare și are acces la internet, utilizatorilor asigurându-li-se și instruirea necesară în

vederea folosirii optime a acestei surse de documentare.

În biblioteca dumneavoastră sunteți foarte preocupată ca „dialogul între generații” să aibă loc cu adevărat, adică să nu fie doar în teorie. Concret, ce manifestări de gen sunt organizate de bibliotecă?

Ca spațiu public, biblioteca devine instrument al comunicării sociale. În cadrul bibliotecii din Săsar, funcționează un mic muzeu al satului, pe lângă care se desfășoară activități culturale menite să păstreze legătura dintre trecut și prezent, în ideea valorificării tradiției locale. Muzeul prilejuiește desfășurarea unor activități legate de cunoașterea istoriei și geografiei locale, oferind un cadru cultural în care atmosfera arhaică se împletește cu entuziasmul tineresc. De exemplu, în urma unei colaborări fructuoase cu școala, am instruit câțiva elevi, în vederea prezentării muzeului viu. Ei au format un grup de animatori, care au avut menirea de a transpune vizitatorul în atmosfera vremurilor de altădată, prin folosirea limbajului vechi și a portului specific zonei. O altă acțiune promovată de bibliotecă și care este menită să asigure dialogul dintre generații este organizarea de șezători, la care participă bătrâni alături de copii și tineri. Aici, bătrânii își deapănă amintirile, valorificându-și cunoștințele cu privire la meșteșugurile tradiționale, înjghebând discuții binevenite, făcând mai ușoară comunicarea între generații.

Să trecem, de la „dialogul între generații”, la „dialogul”, relațiile, bibliotecii cu celelalte instituții din comună: Primăria, Școala, Biserica. Ce ne puteți spune despre manifestările culturale desfășurate pe raza comunei?

Am transformat biblioteca într-un punct de atracție, care acționează ca un magnet pentru celelalte instituții: Primărie, Școală, Biserică. Am organizat manifestări culturale în toate satele care aparțin comunei și chiar în alte localități, de exemplu: spectacole cu ocazia hramurilor bisericilor sau sfințirea monumentului Eroilor de la Recea. În fiecare an sărbătorim zilele de 24 Ianuarie și 1 Decembrie în mod deosebit, cu torțe, drapele, depunere de coroane și aceasta, de fiecare dată, în alt sat al comunei,

pentru a fi implicate toate comunitățile. Nu uit să sărbătoresc fiecare sat când are un număr de ani de atestare documentară. De asemenea, un alt eveniment special îl constituie sărbătorirea celor mai bătrâni oameni din satele comunei și a tinerilor care împlinesc 18 ani.

În jurul bibliotecii și a căminelor culturale am format grupuri de tineri talentați, cu care am participat la manifestări organizate în unele comune și orașe din județ: Seini, Dumbrăvița, Săcălășeni, Șieu, Tăuții Măgherauș, Asuaj, Budești etc. Tinerii au reușit să revigoreze tradiția locală și să facă cunoscut portul popular al acestei zone, făcându-se auziți și văzuți chiar și peste hotare. La festivalul internațional de la Nyiregyhaza ei au făcut o bună impresie spectatorilor.

Ramânând tot în sfera „dialogului”, între bibliotecă și căminul cultural – prin persoana dumneavoastră – există o bună conlucrare, în sensul că aceste instituții se ajută reciproc. Ați organizat diferite activități pentru tineri „din dorința de a le face petrecerea timpului liber cât mai plăcută și atractivă și pentru a-și pune în valoare imaginația și talentul” (v-am citat); vă rog să menționați câteva din aceste activități și, mai ales, să ne destăinuiți cum au ajutat acestea la atragerea spre lectură?

Pentru că visul oricărui bibliotecar și scopul bibliotecii publice este de a trece un număr cât mai mare de cititori pragul acestei instituții, am creat condiții pentru ca timpul petrecut în bibliotecă să fie cât mai plăcut. Într-o astfel de atmosferă, am organizat diferite activități și concursuri de genul „Cel mai rapid cititor”, „Cel mai bun recitator”, „Cel mai talentat povestitor”, „Eminescu și

copiii”, „Concurs de cultură generală” etc. Pentru a evidenția talentul și creativitatea copiilor, am inițiat și concursuri (de sculptat bostani, de pictură pe sticlă), carnavaluri, activități practice de confecționare a unor ornamente sau obiecte decorative, folosind materiale naturale.

Deoarece activitatea dumneavoastră este foarte bogată, depășind chiar granițele țării – ați menționat vizita în Ungaria – spuneți-ne ce credeți că este foarte important, în relațiile cu olandezii!

Având fericita ocazie de a călători peste hotare, mi-am satisfăcut curiozitatea de a vedea modul de organizare a bibliotecilor de acolo. Bibliotecile au un spațiu și un fond de carte impresionant și sunt dotate cu cele mai moderne mijloace de informare. M-a surprins în mod plăcut o bibliotecă din Olanda, unde, în vecinătate, există un restaurant plin cu cărți. Patronul era un iubitor de lectură și a pus la dispoziția clienților săi cărțile din biblioteca personală, astfel că, în timp ce așteptai să fii servit, aveai ocazia să răsfoiești, chiar să citești din volumele care se găseau peste tot: pe pervazul ferestrei, pe masă, pe polițe amenajate. Un alt punct de interes cultural și educativ a fost vizita la un centru pentru petrecerea timpului liber al copiilor, unde, pe lângă informația existentă în bibliotecă, aceștia aveau ocazia să observe aspecte ale lumii vii, aici fiind amenajate habitate ale diferitelor medii de viață.

Ce întrebare sau întrebări credeți că am omis?

Deși, în mare parte, ați reliefat majoritatea punctelor de reper din activitatea mea, mai rămâne totuși o întrebare care mi-ar plăcea să-mi fie pusă: „Ce anume a motivat desfășurarea activităților mele?”. Răspunsul ar fi următorul: Îmi amintesc de prima mea zi ca bibliotecar... După aproape 10 ani în agricultură, unde, ca inginer agronom, îmi desfășuram activitatea pe sute de hectare de teren și mereu eram căutată de oameni, m-am trezit singură, între patru pereți, și nimeni nu mă căuta. Fiind o fire plină de viață, nu am rezistat prea mult și am început să adun idei, care să mă ajute să schimb atmosfera din bibliotecă. Am început să-mi atrag cititorii invitându-i la tot felul de concursuri, la început mai modeste, apoi într-un cadru din

ce în ce mai bine organizat. Am vrut să dau viață bibliotecii și cred că am reușit acest lucru.

Vă mulțumesc foarte mult.

COMUNA CĂLINEȘTI CU SATELE APARTINĂTOARE CORNEȘTI ȘI VĂLENI*Ana-Maria BREZOVSKI**Ana GRIGOR**Florina VANCIU***Călinești:**

1387 Vrdugkaloufalva
 1405 Kalanfalwa,
 Kalynfalua, Kalynfalwa
 1405 Kalinfalva
 1456 Kalenfalva
 1459 Kanyafalva
 1483 Calynfalwa
 1484 Kalynfalwa
 1514 Jurkafalwa (Bélay 159)
 1828 Kalinyesti (Nagy I 196)
 1851 Felső-Kalinfalva (Fényes)

Cornești:

1418 Somyafalwa
 1424 Kozo
 1442 Felsewfeyerfalua
 1465 Somos
 1470 Somosfalwa
 1475 Somosfalwa
 1479 Samosfalwa (Bélay 190)
 1828 Kornyesti (Nagy I 199)
 1913 Somfalva (H).

Văleni

1405 Pathak
 1450 Mikolapatak
 1475 Mykolapathak
 1476 Mykolapathaka
 (Bélay, 174)
 1828 Mikola Patak, Walyen
 (Nagy I 198)
 1851 Mikolapatak (Fényes).

cf. Suci, Coriolan. **Dicționar istoric al localităților din Transilvania.** București, 1966-1968, vol. 1, p. 124, 166; vol. 2, p. 239.

Repere geografice:

Comuna Călinești, alcătuită din satele Călinești – reședința comunei, Cornești și Văleni, este situată în partea de nord a județului Maramureș, în Depresiunea Maramureșului, pe Valea Cosăului, respectiv Valea Văleniului, la 59 km distanță de municipiul Baia Mare și la 21 km de Sighetu Marmăției, orașul cel mai apropiat. Se învecinează, în partea de nord-est, cu Bârsana; la sud, cu Budești; la vest, cu Ocna Șugatag; la nord-vest, cu Giulești.

Față de reședința comunei, satele aparținătoare sunt situate la distanțe cuprinse între 4 km. - satul Cornești și 5 km - satul Văleni.

Drumul local Ferești – Călinești – Căvnic și drumul național Sighetu Marmăției – Baia Mare fac legătura comunei cu reședința județului.

Relieful are aspect deluros, satele Călinești și Cornești aflându-se în bazinetul depresionar al Cosăului, iar Văleni în cel al Văii Vălenilor. În sudul localității Văleni se înalță Vârful Arinișului (764 m), în nordul satului Cornești - La Tufă (513 m).

Comuna (satele Călinești și Cornești) este străbătută de Cosău, afluent al Marei, iar Valea Vălenilor udă localitatea Văleni și se varsă în Iza. Pe teritoriul comunei există, la „Feredeauă” (Văleni), izvoare de ape

minerale carbogazoase.

Clima se încadrează în cea de tip temperat continental-moderată, Depresiunea Maramureș având un topoclimat de adăpost, dar relativ rece și umed.

Din punct de vedere pedologic, în zonă predomină solurile podzolice. Sunt identificate soluri pseudogleice și aluviale

specifice depunerilor sedimentare ale văilor tributare Cosăului și Văii Vălenilor.

Particularitățile pedo-climatică, precum și factorul antropic au determinat o vegetație de pășuni stepizate secundare. În vatra depresiunii se întâlnesc unele fitogenoze constituite din *Alnus glutinosa*, *Salix alba*.

Comuna se întinde pe o suprafață de 6600 ha.

Aspecte socio-economice:

Comuna Călinești este o așezare dacică din epoca romană.

Săpăturile ce s-au efectuat la Călinești au pus în evidență elemente deosebit de relevante, care atestă continuitatea de locuire, dar și caracterele particulare ale acestor locuri.

La 18 martie 2002, populația comunei Călinești număra 3410 locuitori, din care 2047 cu vârsta cuprinsă între 15 și 59 ani. Pe sate, populația era repartizată astfel: Călinești - 1528 locuitori, reprezentând 44,8% din totalul populației comunei; Cornești - 495 locuitori (14,5%); Văleni - 1387 (40,7%).

Locuitorii din Călinești se ocupă îndeosebi cu agricultura, creșterea animalelor, cultura pomilor fructiferi, prelucrarea și comercializarea materialului lemnos. În cadrul agriculturii, ponderea mai însemnată o are cultura grâului, porumbului și, mai ales, cultura cartofului.

Meșteșugurile sunt ocupații tradiționale în zonă: de la prelucrarea, sculptarea și modelarea lemnului, valorificarea pieilor și a lânii până la crearea obiectelor de artizanat. Femeile se îndeletnicesc cu vopsitul natural al firelor de lână și țesutul covoarelor cu motive maramureșene. Altădată, covoarele erau destinate numai gospodăriei proprii, iar astăzi majoritatea lor se confecționează în scopul comercializării.

Instalațiile tehnice hidraulice: vâltorile, morile de lemn acționate de apă, horinciile, gaterile pe apă reprezintă o dimensiune importantă a istoriei sociale din comuna Călinești.

Arhitectura tradițională a lemnului ce impresionează pe cei ce străbat pentru prima dată această zonă, portul popular și obiceiurile populare au determinat dezvoltarea agroturismului, acesta având efecte benefice pentru locuitorii comunei.

În ultimii ani, localitatea a devenit o componentă a sistemului de ocrotire a copilului, prin Centrul de asistență maternală Călinești, unul din punctele de referință în rezolvarea problemei copiilor instituționalizați. A apărut o nouă profesie: asistent maternal; 18 familii au acceptat să primească în plasament familial copii de la leagănele de copii.

Pe raza comunei, funcționează 32 agenți economici (comerț, alimentație publică, turism).

Ca oportunități de dezvoltare economică a comunei, amintim:

- prezența din abundență a minereului de zeolit, care poate fi valorificat prin amenajarea unor cariere de exploatare;

- pădurea „Secătura” (534 ha), care reprezintă un fond cinegetic ce, de asemenea, poate fi valorificat.

La Călinești există o stație meteorologică activă din secolul al XIX-lea.

Viața culturală:

Comuna Călinești este atestată documentar la 1381. Înainte de 1400, satul se afla undeva, mai sus, pe locul numit Secătura, și purta denumirea de Iurcești. După 1400, vatra satului s-a mutat, din Secătura, mai jos, pe Valea Cosăului.

S-au descoperit aici mai multe piese din bronz din secolul al XII-lea î. Hr. Separat, au fost descoperite două spade din bronz, cu mâner în formă de cupă (sec. 10 î. Hr.). În punctul „Rogoaze”, a fost cercetată o așezare din epoca bronzului, precum și vestigii din secolul al III-lea d. Hr. aparținând unei așezări atribuite costobocilor.

Ca și celelalte așezări de pe Valea Cosăului, satele ce alcătuiesc comuna Călinești poartă semnul distinctiv al civilizației specifice lemnului, materializate în porți monumentale. Porțile se constituie ca atribute de ordin cultural și despart spațiul sacru al gospodăriei de spațiul dinafara acesteia. În comuna Călinești sunt unele dintre cele mai frumoase porți în stil maramureșean. S-a păstrat, în muzeu, un stâlp de poartă din Călinești, din anul 1785.

Destinul comunității era definit de biserici, care alcătuiesc, la rîndul lor, un capitol important al civilizației lemnului. Biserica de lemn din Călinești „Josani” (Căieni), cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, construită înainte de 1663, este printre puținele biserici de lemn cu plan treflat și cu două nave; cea din „Susani” (Băndreni), cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, construită în 1758, cu un pridvor generos în partea sudică și care păstrează valoroase icoane pe lemn. Biserica de lemn din Cornești, cu hramul „Sfântul Nicolae”, a fost ridicată în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, fiind precedată de alte biserici. Se păstrează aici mai multe icoane pictate de Alexandru Ponehalschi, date în 1755. Aceste biserici se află pe Lista Monumentelor Istorice din România, elaborată de Ministerul Culturii și Cultelor.

La biserica din Cornești s-a găsit un Octoih manuscris, din prima jumătate a

secolului al XIX-lea. Tot aici a existat și un manuscris din 1821, intitulat „Versuri alese la prohoade”, scris de „eu, Botezat Lupul din Cornești, lăcuiitoriu în orașul Cosoului”. Nicolae Iorga a considerat acest manuscris „cea mai veche culegere de poezii populare românești”.

Membrii despărțământului sighetean al ASTREI au desfășurat o vie activitate și în comuna Călinești, unul dintre obiectivele lor fiind ridicarea nivelului cultural și material al populației. În acest sens, au fost organizate serbări culturale, în cadrul cărora, în afara sfaturilor gospodărești, s-au organizat expoziții ale copiilor, la care s-au înmănat premii, s-au vizitat gospodării țărănești și s-au împărțit premii gospodărilor destoinici. La cursurile Școlii superioare țărănești din Sighet, înființate de ASTRA, concepută ca un început al unei vaste acțiuni de culturalizare a maselor țărănești din județ, au participat și țărani din Călinești. Grație aceluiași spirit întreprinzător, astrist au fost înființate lăptării înzestrate cu utilaje moderne, pentru valorificarea, la un potențial ridicat, pe baze cooperatiste, a produselor lactate ale țăranilor. În anul 1932, în Călinești s-au înființat tovarășii de pomicultură, primindu-se gratuit puieti de măr ionatan și pătul. Începând din 27 ianuarie 1935, s-a organizat, în Călinești, o școală țărănească, pentru 30 de elevi țărani. La Călinești și Cornești funcționau „cercuri culturale”, cu biblioteci.

În 2004, la Văleni a luat ființă Asociația Culturală „Tiberiu Utan”, condusă de prof. Ioan Nemeș și dr. ing. Ioan Godja, având ca scop valorificarea culturii locale, în plan național și internațional. Organizația are următoarele obiective: realizarea unui ansamblu muzeal (biserica din lemn și casa memorială), lansarea și promovarea monografiei locale, revenirea la datinile și portul popular specific Vălenilor, înființarea unui ansamblu artistic, organizarea acțiunilor de ecologizare a mediului natural din Văleni.

Tradiții și obiceiuri:

În prezent, la Văleni s-a reluat obiceiul *Învârtita Vălenarilor*, cu jocul la șopru, cu tropotită, strigături și „țucături” la poartă.

Tăierea stupului, la Cornești: Pe vremuri, stuparii luau coșnițele și le selectau, în funcție de greutatea lor. Dacă coșnițele nu cântăreau minim 15 kg, ca să poată rezista pe iarnă, le tăiau, scoteau mierea, și gazau cu

sulf albinele. Sulful se evaporă, iar coșul era legat apoi de grinda casei. Dedesubt, se puneă o covată, în care se scurgea mierea. Produsul se puneă la limpezit, iar ceara rezultată era folosită la fabricarea lumânărilor. Azi, albinarii care mai practică acest obicei – tăiatul stupilor – vând albinele rezultate în urma acestui procedeu.

Personalități:

Din neamul Iurceștilor: **Ioan Iurca** a fost pretor al plasei Cosău, în anul 1845, și vicecomite, în 1861, vicepreședinte al „Asociațiunii pentru cultura poporului român din Maramureș”, din 1862, până în 1871. Fiul său, **Bazil Iurca**, a făcut parte din comitetul de conducere al „Asociațiunii”, din 1863, până la moartea sa (în anul 1920). A fost prim-pretor al plasei Cosău (1864) și a fost ales membru în Comitetul Sfatului Național Român la Adunarea din 18 noiembrie 1918 din Sighet. În perioada 1861-1905, între membrii comitetului „Asociațiunii”, au mai figurat **Vasile Iurca** și **Mihai Iurca**.

Așezarea de pe Valea Cosăului și-a împlinit destinele culturii prin activitatea unor dascăli generoși, legați până la sacrificiu de interesele emancipării țărânimii române. În Călinești s-a născut **Mihai Șerban**, - absolvent al Preparandiei din Gherla -, care a funcționat în comuna Săpânța. Prin pregătirea sa, prin înțelepciunea sa și, în special, prin munca depusă, a fost un membru de elită al vechilor cadre învățărești.

Petru Cupcea, învățător în Călinești, a fost ales, în 1883, în conducerea Reuniunii Docinților [învățătorilor] greco-catolici din Maramureș, în calitate de notar.

Petru Bilțiu-Dăncuș, născut în Călinești, absolvent al Preparandiei din Gherla, învățător în Vișeu de Sus și Ieud, a

scris versuri, a alcătuit o culegere de folclor din Ieud, Vișeu și Călinești. A fost inițiatorul și președintele Uniunii învățătorilor români din Maramureș.

În Călinești, a fost preot, între anii 1913-1920, **Ion Bârlea**, folclorist, istoric și gazetar, născut în Berbești.

Ioan Radu de Cornești, printre primii absolvenți ai Preparandiei din Sighet (1865), a funcționat în satul Cornești, răspândind lumina învățaturii în rândul consătenilor săi, timp de 40 de ani.

George Pop-Călinești, născut la Călinești, în 1906, absolvent de Școală Normală, învățător, a scris versuri publicate în perioada 1935-1942.

Ioan Cupcea, absolvent al Preparandiei din Sighetu Marmației, a fost învățător în Călinești, timp de peste o jumătate de veac.

Gheorghe Andreica, născut în Călinești, face parte din prima promoție de învățători pe care i-a dat Școala Normală din Sighetu Marmației, după Unire. A activat în Breb (1924-1934) și în Călinești (din 1934).

Vasile Batin, născut la Giulești, în 1923, obține diploma de învățător la Caransebeș și, mai târziu, pe cea de profesor de limba română. Activează în Călinești, unde pune bazele unui cor mixt, pe patru voci.

Tiberiu Utan, născut în 1930, la Văleni, redactor, director al Editurii Ion Creangă. În anul 1961, a obținut premiul

„George Coșbuc” al Academiei Române pentru volumul „Versuri”.

Ioan Șiman, fost profesor de matematică la Călinești, publică poezii și epigrame, conduce Clubul Epigramiștilor „Spinul” din Baia Mare.

Gheorghe Radu, născut la Cornești, lector universitar la Universitatea de Nord Baia Mare, a colaborat la monografia „Graiul, etnografia și folclorul zonei Chioar”.

Dumitru Groșan, preot paroh în Călinești, este o pildă vie de implicare și de trăire a vieții comunității. A avut un mare rol în acțiunea de plasare în familii a copiilor proveniți din Leagăne, a inițiat o acțiune de adopție la distanță, prin Caritas-ul internațional. Predă cursuri la Universitatea de Nord Baia Mare.

Ion Vraja, preot ortodox în Călinești, pictează icoane pe pânză, pe lemn, mai puțin pe sticlă.

Ioan Godja Oul, veteran de război, căruia localnicii îi spun „lada de zestre a

satului”. Deși are numai 7 clase, a scris monografia satului Văleni.

Ioan Bălin, născut în Călinești în 1947, filozof, a fost ambasador al României în Regatul Marocului și decorat de Regele Mohamed al Marocului cu Ordinul Regal de Mare Comandor.

Ilie Godja, general în rezervă, născut la Văleni în 1948, a fost comandant al Garnizoanei Baia Mare și decorat cu Medalia „Meritul Militar” cl. a II-a și cl. I, Ordinul „Meritul Militar” cl. III, II, I și Medalia Națională „Serviciu Credincios” cl. a II-a.

Vasile Berci, născut la Călinești, profesor de istorie, fost prefect al județului Maramureș (1997), fost deputat în Parlamentul României; în prezent este președintele comisiei de învățământ din cadrul Consiliului Județean Maramureș.

Voichița Nemeș, solistă de muzică populară, denumită „Privighetoarea Carpaților”, este celebră în lumea întreagă prin doinile pe care le interpretează.

Bibliografie selectivă:

Călinești

Achim, Valeriu. Scrieri în timp : 1946-2003. Vol. 1. Baia Mare : Gutinul, 2003, p. 340.

Albu, Nicolae. Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800. Blaj, 1944, p. 171.

Alexandrescu, Christian. Incendii devastatoare în Călinești și Ulmeni. Glasul Maramureșului, 3, nr. 930, 25 apr. 2000, p. 1.

* * * Antologie de folclor din județul Maramureș. Baia Mare, 1980, p. 65, 329, 386, 462.

Băințan, Valentin. Arta corală din Maramureș. Baia Mare, 1982, p. 202-203.

Bellu, Ștefan. Călinești, o comună cu fața spre Europa. Graiul Maramureșului, 12, nr. 3164, 28 aug. 2000, p. 5.

Berinde, Ion. Pe drumuri voevodale... Plaiuri născădane, 2, nr. 17-19, 1944, p. 5.

Berintan, A. Una din frumoasele case de pe Valea Cosăului, mai precis din Călinești : [fotografie]. Pentru socialism, 39, nr. 10303, 23 dec. 1988, p. 2.

Bilțiu, Pamfil. O istorie a culturii maramureșene. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2003, p. 215, 221, 224.

Bilțiu, Pamfil. Oameni din Maramureș. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2003, p. 30, 151.

Bilțiu, Pamfil ; Bilțiu, Maria. Folclor din Țara Maramureșului. Vol. 1 - 2. Baia Mare : Editura Ethnologica, 2005-2006, vol. 1, p. 10, 18, 21, 23, 39, 44, 60, 70, 78, 79, 81, 84, 114, 130, 139, 140, 148, 155, 289, 336, 394, 478 ; vol. 2, p. 9, 20, 22, 38, 56, 85, 86, 107, 116, 122, 143, 153, 157, 174, 223, 277.

Bilțiu, Pamfil ; Bilțiu, Maria. Izvorul fermecat. Baia Mare : Gutinul, 1999, p. 20, 33, 57, 64, 66, 102, 115, 145, 150, 160, 166, 167, 199, 220, 226, 227, 260, 261, 271, 281, 303, 329, 375, 387, 393, 416, 455.

Bilțiu, Pamfil ; Pop, Gheorghe Gh. „Sculați, sculați, boieri mari!” Cluj-Napoca : Dacia, 1996, p. 146.

- Bilțiu-Dăncuș, Titus.** Basme și povestiri. Baia Mare : Editura Ethnologica, 2005, p. 182, 204, 232, 280, 322.
- * * * Biserica Ortodoxă din Călinești a fost construită de doar 60 de familii. Glasul Maramureșului, 4, nr. 1158 [1159], 26 ian. 2001, p. 3.
- * * * Biserica veche din Călinești (Maramureș) : [fotografie]. Almanahul Cooperativelor „Plugarul”. Cluj, 1944, p. 256.
- Brătulescu, Victor.** Biserici din Maramureș. Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, 34, 1941, Fasc. 107-110, p. 5, 41-56.
- Bud, Tit.** Date istorice despre protopopiatele ... Gherla, 1911, p. 35-36.
- Buzura, Dana D.** În Călinești se va înființa un serviciu de pompieri : După model francez. Glasul Maramureșului, 3, nr. 862, 5 feb. 2000, p. 3.
- * * * Călineștiul se electrifică. Pentru socialism, 12, nr. 2447, 28 nov. 1961, p. 1.
- Ciascai, Grigore.** În circuitul bisericilor de lemn intră 16 localități : În Maramureș. Informația zilei de Maramureș, 6, nr. 1467, 25 iul. 2006, p. 9.
- Ciascai, Grigore.** În Săpînța și Călinești se contestă rezultatul alegerilor. Informația zilei de Maramureș, 4, nr. 826, 23 iun. 2004, p. 3.
- Ciascai, Grigore.** Valoarea pagubelor produse de inundații este de 2,7 milioane lei : În județ, în luna iulie. Informația zilei de Maramureș, 6, nr. 1468, 26 iul. 2006, p. 3.
- Ciascai, Grigore ; Dale, Vasile.** Ploile torențiale au provocat inundații în 12 localități din județ : Vineri și sîmbătă. Informația zilei de Maramureș, 6, nr. 1443, 26 iun. 2006, p. 3.
- Ciascai, Grigore ; Gherman, Vasile.** Dacă ploile continuă și în această săptămînă, o nouă viitură pune în pericol Aeroportul. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1192, 30 aug. 2005, p. 3.
- * * * Concursul artiștilor amatori : [Fotografia corului mixt din Călinești]. Pentru socialism, 6, nr. 472, 13 iul. 1955, p. 1.
- (A.C.A.) [**Condrat, Alina**]. Legislația în domeniul drepturilor copilului e prea „stufoasă”. Glasul Maramureșului, 7, nr. 1990, 21 oct. 2003, p. 2.
- Condrat, Alina.** Centrul de Vară din Călinești găzduiește copii cu nevoi speciale. Glasul Maramureșului, 7, nr. 1889, 25 iun. 2003, p. 2.
- Costin, Emil.** Biserici de lemn din Maramureș. Baia Mare : Gutinul, 1999, p. 34, 35, 71-73.
- * * * Creșterea animalelor pe Valea Cosăului : Colecția Maria Șerba. Memoria ethnologica, 4, nr. 10, ian.-iun. 2004, p. 1063-1066.
- Cristea, George.** În Țara bisericilor de lemn. [Sibiu], 1989, p. 66-67.
- Cristea, George ; Dăncuș, Mihai.** Maramureș un muzeu viu în centrul Europei. București : Editura Fundației Culturale Române, 2000, p. 40, 42, 46, 53, 54, 62, 70, 122, 126, 191-192.
- Dăncuș, Ioana.** Despre colecția de covoare maramureșene din patrimoniul Muzeului etnografic al Maramureșului din Sighetu Marmăției. Tradiții și patrimoniu, nr. 4-5, 24 dec. 2003, p. 50.
- Dăncuș, Mihai.** Sighetu Marmăției : Muzeul Etnografic al Maramureșului. București : Editura Museion, [1995], p. 13, 14, 19.
- Dăncuș, Mihai.** Zona etnografică Maramureș. București . Sport-Turism, 1986, p. 14, 15, 69, 84, 92, 93, 123, 150, 151, 152, 195.
- Dindiligan, Anca.** A fost aprobat bugetul pe 2005 : Călinești. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1004, 20 ian. 2005, p. 5.
- Dindiligan, Anca.** Au fost reparate toate podețele și ulițele : Călinești. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 535, 9 iul. 2003, p. 5.
- Dindiligan, Anca.** În 27 decembrie s-a inaugurat Căminul Cultural : Călinești. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 993, 7 ian. 2005, p. 5.
- Dindiligan, Anca.** Printr-un program SAPARD comuna a primit 875.000 euro : Călinești. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1158, 21 iul. 2005, p. 5.
- Dindiligan, Anca.** S-a extins Căminul Cultural : Călinești. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 527, 30 iun. 2003, p. 5.
- Dobocan, Romeo.** Lăsate în afara programului de alimentare cu apă : Vestea proastă pentru localitățile Budești, Călinești, Giulești, Remetea Chioarului. Glasul Maramureșului, 7, nr. 1779, 12 feb. 2003, p. 3.
- Dobrescu, Aurel.** Realizări în munca de culturalizare a maselor. Pentru socialism, 6, nr. 616, 28 dec. 1955, p. 2.

- Dunka, Ioan.** A. Conscripțiunile familiilor nobile române din a. 1862. I. Comitatul Maramureș. 7. Districtul Caseului. În: Pușcariu, Ioan, cavalier de. Date istorice privitoare la familiile nobile române. Sibiu, 1892, p. 8-9.
- * * * Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României. București : Editura Enciclopedică, 1994, vol. 1, p. 268.
- Radu V. Măgură [**Ghenceanu, V. R.**]. Să-ți respecti satul și renumele : Oierii din Călinești. Pentru socialism, 34, nr. 8576, 29 mai 1983, p. 2.
- Filip, Marinela T.** Primul Paște petrecut sub cupola noii biserici : Pentru credincioșii ortodocși din Călinești. Glasul Maramureșului, 5, nr. 1225, 13 apr. 2001, p. 3.
- Filip, Marinela T.** Satul cu patru biserici. Glasul Maramureșului, 3, nr. 1085, 25 oct. 2000, p. 4.
- Filipașcu, Alexandru.** Istoria Maramureșului. Baia Mare : Gutinul, 1997, p. 24, 85, 135, 142, 145, 146, 176.
- Gherman, Vasile.** Literatura școlară este insuficientă : [La biblioteca comunală din Călinești]. Opinia, 4, nr. 732, 15 mai 2000, p. 5.
- Ghinea, Dan.** Enciclopedia geografică a României. București : Editura Enciclopedică, 2000, p. 385.
- Ghinea, Eliza ; Ghinea, Dan.** Localitățile din România : Dicționar. București : Editura Enciclopedică, 2000, p. 105.
- Glodeanu, Grigore.** Copiii cu nevoi speciale își petrec vacanțele la centrul din comună : Prin implicarea Fundației Române pentru Copii, : Călinești. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 524, 26 iun. 2003, p. 10.
- Goja, Anca.** Muncă să fie, dar plătită! : Satele maramureșene rămân, încet dar sigur, fără tineri. Graiul Maramureșului, 15, nr. 4060, 9-10 aug. 2003, p. 1, 4.
- Ignat, Dragomir.** Reparații la căminul cultural : În Călinești. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2222, 28 iul. 2004, p. 3.
- Iuga, Georgeta ; Iuga, Bogdan.** Valea Cosăului – Instalații de tehnică țărănească. În: Conservarea, restaurarea și salvarea bunurilor culturale din lemn : Lucrările simpozionului CERES, Baia Mare, 25-26 iulie 2003. Baia Mare : Cybela, 2003, p. 56.
- Joódy Pál.** Cercetarea calității de nobil în Comitatul Maramureș. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2003, p. 12-13, 33, 39, 53-54, 56-59, 86, 99-101, 108, 115, 151-152, 157, 161, 167, 175, 214, 216.
- Kacso Carol.** Cercetări în Maramureș : Arheologie. Maramureș, dec. 1976, p. 11.
- * * * Lexic regional. București : Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960, vol. 1, p. 11-13.
- * * * Lista Monumentelor Istorice : Județul Maramureș. Atelier, 1, nr. 1, dec. 2004, p. 3, 20.
- * * * Localitățile județului Maramureș. [Baia Mare], 1971, p. 130-132.
- Man, Grigore.** Biserici de lemn din Maramureș. Baia Mare : Proema, 2005, p. 95-104.
- * * * Maramureș – mândria și durerea noastră. Baia Mare : Gutinul, 2001, vol. 2, p. 185, 192, 207, 287, 309.
- * * * „Maramureș – vatră de istorie milenară”. Cluj-Napoca : Risoprint, 1996, p. 131.
- * * * Maramureșul turistic. Baia Mare, 1998, p. 73, 94.
- Marina, Mihai.** „Maramureșeni” : Portrete și medalioane. Cluj-Napoca : Editura Dragoș Vodă, 1998, p. 169, 238, 241.
- Moldovan, Codreanu ; Iștván, Dumitru ; Pop, Ioan.** Ghidul turistic al județului Maramureș. Baia Mare : Casa de Editură Algoritm Pres, 1997, p. 49, 66, 68, 71, 72, 104, 106.
- Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau.** Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 43.
- Moldovan, Vasile.** Vizitație canonică în Maramureș. Gherla, 1913, p. 172.
- * * * Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului. Cluj-Napoca, 1982, p. 39, 48, 49, 100-102, 103, 105, 116, 117.
- Mureșan [Bel Mureșan], Iulia.** Un modern Centru de servicii comunitare pentru copil și familie : La Călinești. Graiul Maramureșului, 15, nr. 4063, 13 aug. 2003, p. 1, 5.
- Nan, Ion.** Legea sistematizării nu-i valabilă și la Călinești? Pentru socialism, 40, nr. 10514, 30 aug. 1989, p. 3.
- Nemoianu, Larisa.** Sondajul arheologic de la Călinești. Mater. cerc. arheol., Muz. Țării Crișurilor, 1979, p. 133-134.
- * * * Obiceiuri de primăvară pe Valea Cosăului : Colecția Maria Șerba. Memoria etnologica, 4, nr. 10, ian.-iun. 2004, p. 1043-1044.

- * * * Obiceiuri la început de an pe Valea Cosăului : Colecția Maria Șerba. Memoria ethnologica, 4, nr. 10, ian.-iun. 2004, p. 989-994.
- Pârja, Gheorghe.** O interpretă în vîrstă de 10 ani : [Voichița Nemeș din Călinești]. Pentru socialism, 34, nr. 8598, 24 iun. 1983, p. 2.
- Pârja, Gheorghe.** O minte scilpitoare : [Ioan Bălin]. Graiul Maramureșului, 18, nr. 4875, 5 apr. 2006, p. 1.
- Pârja, Viorica.** Biserica de lemn - identitatea noastră ca popor și spațiu. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4758, 15 nov. 2005, p. 8.
- Pârja, Viorica.** Vacanță la Călinești. Graiul Maramureșului, 15, nr. 4067, 18 aug. 2003, p. 2.
- Petra-Petrescu, Horia.** Activitatea despărțămintelor : [ASTRA]. Transilvania, 67, nr. 4, iul.-aug. 1936, p. 403.
- Petruț, Anton.** Centrul de servicii comunitare pentru copil și familie : Unicat în România. Graiul Maramureșului, 14, nr. 3732, 12 iul. 2002, p. 1, 3.
- Pop, Ion P. ; Ghenceanu, V. R. ; Mureșan, Mihai.** Brigada ziariștilor la Călinești. Pentru socialism, 34, nr. 8489, 17 feb. 1983, p. 3.
- Pop, Iuliu.** Călinești : [Bătrâni] : [fotografie]. În: Bogdan, I. ; Olos, M. ; Timiș, N. Calendarul Maramureșului. Baia Mare, 1980, p. 106.
- Pop, Romul.** Glasul pecetarelor. Târgu-Lăpuș : Galaxia Gutenberg, 2006, p. 17, 36, 43, 140.
- Popa, Atanasie.** Biserici de lemn din Transilvania. Timișoara, 1942, p. 8.
- Popa, Radu.** Dacii de la Călinești. Pentru socialism, 21, nr. 5554, 5 dec. 1971, p. 3.
- Popa, Radu ; Kacsó Carol.** Cercetări arheologice la Călinești – Maramureș. St. Cerc. Ist. Veche. Arheol., 25, nr. 4, 1974, p. 561-578.
- Portase, Alec.** Elevii din Călinești : Însemnări. Pentru socialism, 40, nr. 10406, 23 apr. 1989, p. 1.
- Porumb, Marius.** Bisericile de lemn din Maramureș. Atelier, 1, nr. 1, dec. 2004, p. 57.
- * * * România : Enciclopedie turistică. București : Corint, 2003, p. 64.
- Ruja, Alexandru.** De la copiere de postere, la portrete de sfinți : Pictor de icoane și preot în Călinești : [Ion Vraja]. Glasul Maramureșului, 7, nr. 2128, 7 apr. 2004, p. 4.
- Ruja, Alexandru.** Stațiunile balneo-climaterice se dărimă de la sine : În Maramureș. Glasul Maramureșului, 6, nr. 1679, 9 oct. 2002, p. 9.
- Sabău, Ioan.** Aspecte privind participarea maselor populare maramureșene la transformările din perioada 1944-1947. Marmația, 4, 1978, p. 268-281.
- * * * Satul maramureșean 1945-1989 : Viața socială, politică, culturală și religioasă. Sighetu Marmației, 2005, p. 137, 150, 194, 433, 443, 444, 446, 485, 491, 497, 502, 504, 505, 507.
- * * * Sărbători la început de vară pe Valea Cosăului : Colecția Maria Șerba. Memoria ethnologica, 4, nr. 11-13, iul.-dec. 2004, p. 1186.
- Socolan, Aurel.** Așezare dacică la Călinești. Pentru socialism, 22, nr. 5865, 7 dec. 1972, p. 2. (Ion Popeanu).
- Socolan, Aurel.** Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2005, p. 61, 90, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 107, 109, 187-188.
- Stoica, Georgeta ; Petrescu, Paul.** Dicționar de artă populară. București : Editura Enciclopedică, 1997, p. 123.
- * * * Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de la Gherla pe anul 1914..., p. 256.
- Șerban, Stelu.** Caracteristicile porților de lemn din satele Ferești și Călinești, Maramureș. Revista de etnografie și folclor, tom 41, nr. 5-6, 1996, p. 421-426.
- Ștef, Dorin.** Istoria folcloristicii maramureșene. Baia Mare : Editura Ethnologica, 2006, p. 34, 72, 78.
- Temian, Laura ; Marinescu, Otilia ; Brezovszki, Ana-Maria.** Autori maramureșeni : Dicționar biobibliografic. Baia Mare : Umbria, 2000, p. 32, 54, 476, 525.
- Tomi, Marian Nicolae.** Maramureșul istoric în date. Cluj-Napoca : Grinta, 2005, p. 8, 27, 45, 64, 68, 75, 98, 119, 122, 140, 169, 210, 218, 221, 228.
- Toncoglaz, A.** Maramureșeancă din Călinești : [fotografie]. Pentru socialism, 40, nr. 10417, 7 mai 1989, p. 3.
- Țolaș, Radu.** Administrația în focul lucrărilor : La Călinești. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4659, 22 iul. 2005, p. 9.
- Țuțuianu, Ioan N.** Maramureșul voievodal istoric și economic. București, 1942, p. 70-71.
- Utan, Iulia.** Cămin cultural de peste 1 miliard lei : La Călinești. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2316, 15 nov. 2004, p. 3.

- Utan, Iulia.** Inundații în Strîmtura, Călinești, Giulești și Poienile Izei. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2224, 30 iul. 2004, p. 2.
- Utan, Iulia.** Megaspectacol la inaugurarea căminului cultural : Ieri, în Călinești. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2353, 30-31 dec. 2004, p. 3.
- Utan, Iulia.** Proiect de aducțiune de apă în comuna Călinești. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2665, 11 ian. 2006, p. 3.
- Zah, Gheorghe.** File din coloana eroilor maramureșeni. Cluj-Napoca : Editura Romsver, 2001, p. 74.

Cornești

- * * * Antologie de folclor din județul Maramureș. Baia Mare, 1980, p. 208, 229, 356, 421, 422, 445, 447.
- Bârlea, Ion.** Însemnări din bisericile Maramureșului. București, 1909, p. 76.
- Bilțiu, Pamfil.** O istorie a culturii maramureșene. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2003, p. 224.
- Bilțiu, Pamfil ; Bilțiu, Maria.** Folclor din Țara Maramureșului. Vol. 1-2. Baia Mare : Editura Ethnologica, 2005-2006, vol. 1, p. 14, 18, 28, 37, 96, 117, 165, 213, 238, 269, 323, 359, 374, 478 ; vol. 2, p. 11, 17, 20, 30, 31, 41, 42, 48, 49, 53, 54, 70, 76, 79, 83, 88, 89, 90, 96, 97, 105, 144, 145, 149, 156, 161, 169, 170, 174, 176, 181, 193, 198, 201, 213, 236, 247, 277.
- Bilțiu, Pamfil ; Bilțiu, Maria.** Izvorul fermecat. Baia Mare : Gutinul, 1999, p. 21, 40, 47, 92, 105, 115, 124, 147, 167, 172, 173, 211, 260, 265, 302, 319, 381, 455.
- Bilțiu, Pamfil ; Pop, Gheorghe Gh.** „Sculați, sculați, boieri mari!” Cluj-Napoca : Dacia, 1996, p. 120.
- Bilțiu-Dăncuș, Titus.** Basme și povestiri. Baia Mare : Editura Ethnologica, 2005, p. 57, 58, 110, 118, 292, 322.
- Brătulescu, Victor.** Biserici din Maramureș. Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, 34, 1941, Fasc. 107-110, p. 5, 37-40.
- Bud, Tit.** Date istorice despre protopopiatele ... Gherla, 1911, p. 36-37.
- Costin, Emil.** Biserici de lemn din Maramureș. Baia Mare : Gutinul, 1999, p. 34.
- Cristea, George.** În țara bisericilor de lemn. [Sibiu], 1989, p. 67-68.
- Cristea, George ; Dăncuș, Mihai.** Maramureș un muzeu viu în centrul Europei. București : Editura Fundației Culturale Române, 2000, p. 12, 40, 42, 193-194.
- Dăncuș, Mihai.** Zona etnografică Maramureș. București. Sport-Turism, 1986, p. 14, 84, 152.
- * * * Dezvoltarea satului Cornești. Pentru socialism, 15, nr. 3524, 20 mai 1965, p. 1.
- Diaconovich, C.** Enciclopedia română. Sibiu, 1900, tom. 2, p. 12.
- * * * Creșterea animalelor pe Valea Cosăului : Colecția Maria Șerba. Memoria ethnologica, 4, nr. 10 ian.-iun. 2004, p. 1063-1066.
- Filipașcu, Alexandru.** Istoria Maramureșului. Baia Mare : Gutinul, 1997, p. 20, 86, 106, 146, 147.
- Ghinea, Dan.** Enciclopedia geografică a României. București : Editura Enciclopedică, 2000, p. 385.
- Ghinea, Eliza ; Ghinea, Dan.** Localitățile din România : Dicționar. București : Editura Enciclopedică, 2000, p. 154.
- Joódy Pál.** Cercetarea calității de nobil în Comitatul Maramureș. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2003, p. 39, 41, 44, 100, 151, 161, 175-177, 179.
- Man, Grigore.** Biserici de lemn din Maramureș. Baia Mare : Proema, 2005, p. 117-120.
- * * * Maramureș – mândria și durerea noastră. Baia Mare : Gutinul, 2001, vol. 2, p. 309.
- * * * Maramureșenii în lupta pentru libertate și unitate națională. București, 1981, doc. 66.
- * * * Maramureșul turistic. Baia Mare, 1998, p. 73.
- Marina, Mihai.** Astra la sate : Activitatea la Cornești : Cercul Cultural Cosău. Propaganda noastră. Astra (Sighet), 3, nr. 6, 5 feb. 1933, p. 2.
- Marina, Mihai.** „Maramureșeni” : Portrete și medalioane. Cluj-Napoca : Editura Dragoș Vodă, 1998, p. 228.
- Mărcuș, A.** Primăvara la Cornești. Pentru socialism, 12, nr. 2572, 24 apr. 1962, p. 3.
- Moldovan, Codreanu ; Iștván, Dumitru ; Pop, Ioan.** Ghidul turistic al județului Maramureș. Baia Mare : Casa de Editură Algoritm Pres, 1997, p. 71, 72.
- Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau.** Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 68.
- Moldovan, Vasile.** Vizitație canonică în Maramureș. Gherla, 1913, p. 169.

- * * * Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului. Cluj-Napoca, 1982, p. 78, 100, 105, 117.
- Mușlea, Ion.** Interes pentru folclorul românesc în Ardeal înaintea apariției baladelor lui Alecsandri (1852). Transilvania, 57, nr. 10, oct. 1926, p. 557.
- Nistor, Francisc.** Cornești : [Poartă de lemn] : [fotografie]. În: Bogdan, I. ; Olos, M. ; Timiș, N. Calendarul Maramureșului. Baia Mare, 1980, p. 40.
- * * * Obiceiuri de primăvară pe Valea Cosăului : Colecția Maria Șerba. Memoria ethnologica, 4, nr. 10, ian.-iun. 2004, p. 1043-1044.
- * * * Obiceiuri la început de an pe Valea Cosăului : Colecția Maria Șerba. Memoria ethnologica, 4, nr. 10, ian.-iun. 2004, p. 989-994.
- Petra-Petrescu, Horia.** Activitatea despărțămintelor. Transilvania, 67, nr. 4, iul.-aug. 1936, p. 403.
- Pop, Iuliu.** Lăcriță (în care se țin acte) din Călinești – Maramureș. În: Antologie de folclor din județul Maramureș. Baia Mare, 1980, pl. XXXVII.
- Preda, Ioan.** Seceriș slab : Cornești : [Situația școlii]. Gazeta Maramurășană, 7, nr. 30, 23 iul. 1926, p. 2.
- Prodan, David.** Iobăgia în Transilvania în veacul al XVI-lea. Vol. 1 - 2. București : Editura Academiei R.S.R., 1967-1968, vol. 1, p. 193, 234, 246 ; vol. 2, p. 130-133.
- * * * Satul maramureșean 1945-1989 : Viața socială, politică, culturală și religioasă. Sighetu Marmăției, 2005, p. 137, 150, 171, 443, 444, 446.
- Socolan, Aurel.** Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2005, p. 42, 51, 64, 96, 97, 99, 100, 102, 103, 104, 106, 108, 134.
- Stoica, Georgeta ; Petrescu, Paul.** Dicționar de artă populară. București : Editura Enciclopedică, 1997, p. 171.
- Ștef, Dorin.** Istoria folcloristicii maramureșene. Baia Mare : Editura Ethnologica, 2006, p. 11.
- Talpoș, Alina.** „Tăierea stupului” de Ziua Crucii : Un obicei inedit care se mai păstrează în zona Sighet. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2873, 14 sep. 2006, p. 4.
- Tomi, Marian Nicolae.** Maramureșul istoric în date. Cluj-Napoca : Grinta, 2005, p. 7, 87, 119, 122, 155.
- Țuțuianu, Ioan N.** Maramureșul voievodal istoric și economic. București, 1942, p. 70-71.
- Utan, Iulia.** Moroșenii fără costum popular, huliți de babele din sat : Pe Valea Izei, Marei și Cosăului, de Anul Nou și Bobotează, tradiția încă se păstrează. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2657, 29 dec. 2005, p. 2.
- Utan, Iulia.** Școala din Cornești riscă să-și piardă personalitatea juridică : Din cauza scăderii natalității. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2576, 22 sep. 2005, p. 3.
- * * * Vlăstare... Cornești – Maramureș : [fotografie]. Almanahul Cooperativelor „Plugarul”. Cluj, 1944, p. 273.

Văleni

- Abrudan, Paul.** Solidaritatea maramureșenilor. Maramureș, apr. 1976, p. 2.
- Achim, Valeriu.** Scrieri în timp : 1946-2003. Vol. 1. Baia Mare : Gutinul, 2003, p. 223.
- Bilțiu, Pamfil.** Colinde, colinde : [din Văleni și Rozavlea]. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2327, 27 nov. 2004, p. 7.
- Bilțiu, Pamfil ; Bilțiu, Maria.** Folclor din Țara Maramureșului. Vol. 1-2. Baia Mare : Editura Ethnologica, 2005-2006, vol. 1, p. 10, 18, 24, 26, 28, 53, 61, 74, 80, 89, 101, 120, 124, 131, 141, 143, 148, 163, 170, 209, 212, 224, 225, 230, 231, 232, 233, 235, 245, 253, 261, 265, 277, 280, 286, 305, 307, 311, 327, 385, 478 ; vol. 2, p. 9, 15, 18, 21, 31, 36, 48, 53, 75, 91, 98, 103, 113, 146, 152, 162, 167, 175, 182, 202, 216, 221, 237, 240, 241, 279.
- Bilțiu-Dăncuș, Titus.** Basme și povestiri. Baia Mare : Editura Ethnologica, 2005, p. 239, 248, 292.
- Boiciuc Rogneanu, Vasile.** Noutate folclorică maramureșeană de pe zona Valea Coșăului - Văleni : Flori de cîntec românesc: Voichița Nemeș. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4260, 6 apr. 2004, p. 9.
- Bologa, Petru.** Binecuvîntarea bisericii greco-catolice române din Mikolapatak – Vălenii Maramureșului. Tribuna Ardealului, 5, nr. 943?, 1943, p. 3.
- Brădulescu, Victor.** Biserici din Maramureș. Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, 34, 1941, Fasc. 107-110, p. 5, 74-83.
- Bud, Tit.** Date istorice despre protopopiatele... Gherla, 1911, p. 78.

- Bufan, Niculina.** Monografia generală a satului Văleni, jud. Maramureș : Lucrare de diplomă. Cluj, 1969. 135 p.
- Bufan, Niculina.** Reflector la... Văleni : (din programul brigăzii artistice de agitație a căminului cultural Văleni-Călinești). În: Cu brigada... Baia Mare, 1973, p. 21-35.
- Burnar, Ion.** La Văleni [comuna Călinești], 600 de ani de atestare documentară. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1132, 21 iun. 2005, p. 6.
- Buzura, Dana D.** Mafă incendiarilor : Stare conflictuală în Văleni. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2232, 9 aug. 2004, p. 10.
- Cristea, George ; Dăncuș, Mihai.** Maramureș un muzeu viu în centrul Europei. București : Editura Fundației Culturale Române, 2000, p. 42, 115, 192-193.
- Dăncuș, Mihai.** Zona etnografică Maramureș. București : Sport-Turism, 1986, p. 10, 84.
- Dumitrache, Vasile.** Mănăstirile și schiturile României pas cu pas : vol. 4 – Mitropolia Ardealului, Crișanei și Maramureșului. București : Nemira, 2002, p. 266-267.
- Filipașcu, Alexandru.** Istoria Maramureșului. Baia Mare : Gutinul, 1997, p. 48, 87, 146, 183.
- Ghenceanu, V. R.** Între formațiile artistice ale copiilor din județ, cele din satul Văleni (com. Călinești), s-au remarcat, de-a lungul anilor, prin autenticitate și vigoare interpretativă. Pentru socialism, 40, nr. 10488, 29 iul. 1989, p. 2.
- Gherman, Vasile.** La Văleni a avut loc întâlnirea cu fiii satului. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1133, 22 iun. 2005, p. 9.
- Ghinea, Eliza ; Ghinea, Dan.** Localitățile din România : Dicționar. București : Editura Enciclopedică, 2000, p. 594.
- Goja, Anca.** Văleniul, la 600 de ani de atestare documentară. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4630, 18-19 iun. 2005, p. 5.
- Iuga, Georgeta ; Iuga, Bogdan.** Valea Cosăului – Instalații de tehnică țărănească. În: Conservarea, restaurarea și salvarea bunurilor culturale din lemn : Lucrările simpozionului CERES, Baia Mare, 25-26 iulie 2003. Baia Mare : Cybela, 2003, p. 56.
- Joódy Pál.** Cercetarea calității de nobil în Comitatul Maramureș. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2003, p. 41-42, 53-54, 92, 151-152, 156, 175, 193, 215.
- Lenghel, Petru.** Băile Văleni Maramureș. Gazeta Maramureșană, 10, nr. 26, 20 iun. 1929, p. 1.
- Mărgineanu, T.** Din Maramureș. Familia, 15, nr. 25, 1879, p. 169.
- Mărgineanu, T.** O voce din Maramureș. Familia, 15, nr. 19, 1879, p. 129-130.
- Moldovan, Codreanu ; Iștván, Dumitru ; Pop, Ioan.** Ghidul turistic al județului Maramureș. Baia Mare : Casa de Editură Algoritm Pres, 1997, p. 104.
- Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau.** Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 243.
- Moldovan, Vasile.** Vizitație canonică în Maramureș. Gherla, 1913, p. 123.
- * * * Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului. Cluj-Napoca, 1982, p. 44, 78, 81, 103, 104, 105, 126, 245.
- Năsui, Florentin.** Sat Văleni - 600 de ani de existență prin biserica resfințită. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4632, 21 iun. 2005, p. 16.
- Năsui, Florentin.** Vălenii de sub Călinești la sărbătoarea ultimelor 6 veacuri de existență. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4633, 22 iun. 2005, p. 8.
- Nistor, Francisc.** Văleni : [Poartă din lemn] : [fotografie]. În: Bogdan, I. ; Olos, M. ; Timiș, N. Calendarul Maramureșului. Baia Mare, 1980, p. 56.
- * * * Obiceiuri de Anul Nou din Văleni și alte sate : Colecția Titus Bîlțiu-Dăncuș. Memoria ethnologica, 5, nr. 16-17, iul.-dec. 2005, p. 1646-1648.
- Portase, Alec.** La Văleni se construiește, din lemnul ei, o biserică veche de 700 de ani. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4626, 14 iun. 2005, p. 7.
- Portase, Alec.** Păcurar din Budești vedetă la Viena : Sîmbătă și ieri, Televiziunea ORF din Austria a filmat la Văleni. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4813, 23 ian. 2006, p. 1, 7.
- Roșca, Nuțu.** Lirică populară din Maramureș. Baia Mare : Editura Ethnologica, 2005, p. 29, 30.
- * * * Satul maramureșean 1945-1989 : Viața socială, politică, culturală și religioasă. Sighetu Marmăției, 2005, p. 151, 443, 444, 446.
- * * * Satul Văleni : [fotografie]. În: Lenghel-Izanu, P. ; Dermer, I. Geografia județului Maramureș. Ed. a 2-a. Sighet, [s.a.], p. 45.

- Socolan, Aurel.** Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2005, p. 87-88, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 111, 134, 137.
- * * * Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914..., p. 256-257.
- Ștef, Dorin.** Istoria folcloristicii maramureșene. Baia Mare : Editura Ethnologica, 2006, p. 55, 221.
- Temian, Laura ; Marinescu, Otilia ; Brezovszki, Ana-Maria.** Autori maramureșeni : Dicționar biobibliografic. Baia Mare : Umbria, 2000, p. 547.
- Timiș, Nicoară.** Strigare peste sat : [În Vălenii Maramureșului]. În: Comunicări științifice pe teme folclorice : Sighetu Marmăției : Dec. 1970-1971. [Baia Mare], 1973, p. 62-63.
- Tomi, Marian Nicolae.** Maramureșul istoric în date. Cluj-Napoca : Grinta, 2005, p. 27, 40, 64, 122, 127, 128, 165, 181, 244.
- Utan, Iulia.** 75 de ani de la nașterea poetului Tiberiu Utan : Aniversare în Văleni. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2422, 24 mar. 2005, p. 2.
- Utan, Iulia.** A „reînviat” Asociația Culturală „Tiberiu Utan” : De Paști, la Văleni. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2132, 14 apr. 2004, p. 2.
- Utan, Iulia.** Bătrînul Ou` scrie monografia satului Văleni : Deși are numai 7 clase. Glasul Maramureșului, 7, nr. 2086, 18 feb. 2004, p. 4.
- Utan, Iulia.** „Comoara” din Văleni : Descoperire în Maramureșul istoric. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2503, 29 iun. 2005, p. 4.
- Utan, Iulia.** Copiii din Văleni, la „Șezătoare” : În organizarea Asociației Culturale "Tiberiu Utan". Glasul Maramureșului, 9, nr. 2384, 8 feb. 2005, p. 6.
- Utan, Iulia.** „Cronica circotașilor” din Văleni : „Herdețișurile” de Crăciun. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2656, 28 dec. 2005, p. 11.
- Utan, Iulia.** Dezertorul sighetean : După ce un coleg a murit sub ochii lui, Petru Nemeș a pus capăt aventurii din Legiunea Străină. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2439, 13 apr. 2005, p. 10-11.
- Utan, Iulia.** Două zile pentru a sărbători 600 de ani de atestare documentară : În Văleni. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2497, 22 iun. 2005, p. 11.
- Utan, Iulia.** Fetele nemăritate din Văleni au fost pețite de feciori : În Ajun de Bobotează. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2357, 7 ian. 2005, p. 2.
- Utan, Iulia.** Frumoasa care l-a refuzat pe Florin Piersic : Liana Maria Utan - Miss Maramureș de acum două decenii. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2229, 5 aug. 2004, p. 8, 9.
- Utan, Iulia.** Învățător cu 7 clase primare și 2 de liceu : Timp de două decenii, Petru Mielului din Văleni și-a învățat consătenii să scrie și să citească. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2372, 25 ian. 2005, p. 11.
- Utan, Iulia.** „Învîrtita Vălenarilor” : În livada Mariei Tăut-Utan au renăscut tradițiile. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2172, 31 mai 2004, p. 2.
- Utan, Iulia.** Moroșenii fără costum popular, huliți de babele din sat : Pe Valea Izei, Marei și Cosăului, de Anul Nou și Bobotează, tradiția încă se păstrează. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2657, 29 dec. 2005, p. 2.
- Utan, Iulia.** Prima pensiune agroturistică în satul Văleni : Asociația Culturală „Tiberiu Utan” dă roade. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2611, 2 nov. 2005, p. 4.
- Utan, Iulia.** Se fură porțile : În noaptea de Anul Nou, în Maramureș. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2658, 30-31 dec. 2005, p. 6.
- Utan, Iulia.** Vălenarii s-au adunat la Școala „Tiberiu Utan”. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2331, 2 dec. 2004, p. 3.
- * * * Vor participa la faza regională a festivalului „I.L. Caragiale”. Pentru socialism, 13, nr. 2583, 1962, p. 1.

Din folclorul comunei:**Călinești**

Pă dealu' cu florile,
 Pasc tri fraț' miorile.
 Cei mai mari s-o sfătuit,
 Să-l omoare pă cel mic.
 Și-o mioară-o auzât
 Și s-o dus și i-o pârât,
 La domni și la generali
 Și la ceia ce-s mai mari.

Și frați o mârș și-o dat mașodat
 Și pă cel mic l-o-nsurat,
 Cu soru-sa-a vântului,
 Din fundu' pământului.
 Fluierașu'-a prinde-a zâce,
 Miorile tăte-or plânje.
 Fluierașu'-a zăngăni,
 Mioarele l-or boci.

(Bilțiu, Pamfil ; Bilțiu, Maria. Folclor din Țara Maramureșului.
 Baia Mare : Editura Ethnologica, 2005, vol. 1, p. 70.)

Cornești

Tă' gândesc, codruț, de tine,
 Că bătrânești, ca și mine.
 Țâie, ț'-o pica, codrù,
 Mie mi-o sosit rându',
 Să mă-nghită pământu'

Op' zăci de ai mi-o trecut,
 Trebe să mă duc în lut.
Hai, dorule, și daină,
 Ce să fac, c-așè-i lumeà.

(Bilțiu, Pamfil ; Bilțiu, Maria. Folclor din Țara Maramureșului.
 Baia Mare : Editura Ethnologica, 2006, vol. 2, p. 97.)

Văleni

Hori-u-aș, horile-m' plac,
 Nu poci hori de săleac
 Și-aș hori, horile-m' zin,

Nu poci hori de străin.
 Hori-u-aș, horile mele,
 Nu le poci hori, de jele.

(Colecția Pamfil Bilțiu. Memoria etnologica, 5, nr. 16-17, iul.-dec. 2005, p. 1656.)

PHOENIX PUBLICISTIC - „CETATEA CULTURALĂ”

sau

O POVESTE CURGÂND DOMOL ÎN ETERNITATE

Angela-Monica JUCAN

Ne bucurăm să putem semna renașterea Revistei de cultură, literatură și artă „Cetatea culturală” și prezența celei de-a treia serii a ei în colecțiile bibliotecii noastre.

Publicați a s-a impus, prin valoare, o dată cu primul ei număr, din 1998. Cu atât mai răutăcioasă (spre a ne exprima eufemistic) a fost percepută de către cititori repetata suspendare (de niște minți primitive) a finanțării revistei. Prețul ei (ca greutate culturală) este însă mult deasupra „costurilor de producție” și iată că „Cetatea” prinde, pentru a treia oară, viață din nobila ei cenușă. *De suntem ocărăți, binecuvântăm; de suntem prigoși, răbdăm; de ne hulesc, noi de rugăm*¹. Și s-au găsit inimi de miozotis² (inimi inundate de sânge albastru, inimi de neuitat pentru cititori), mulțumită cărora „Cetatea culturală” poate reveni, *tinzând să continue politica promovată încă de la primul număr: deschidere și receptivitate față de valoare, refuzul categoric de a accepta ingerința oricărui factor politic, independență totală față de doctrine și ideologii politice, promovarea colaborării, în numele culturii și literaturii, cu orice creator, indiferent de limba și de originea sa*³. Această profesiune

de credință s-a onorat de fiecare dată, cei din colegiul de redacție având darul rar de a-i pune pe alții în față: prin traduceri, prin promovarea și încurajarea colaboratorilor, prin aducerea în atenție a unor valori uitate, prin aplecarea spre amărăciunile istoriei poporului care suntem, sau evocarea, la moment aniversar, a orelor lui de strălucire. Ilustrația discretă și totdeauna adecvată scrierilor dă prioritate materialului literar. Prin asamblarea inteligentă a textelor, tehnoredactarea „împacă” folosirea economică a spațiului tipografic cu favorizarea și individualizarea fiecărui semnatar.

A treia serie a „Cetății culturale” este editată de Casa de editură **SEDAN** din Cluj-Napoca. Colectivul redacției a rămas neschimbat (semn de consecvență și seriozitate). Redactor-șef este **Dan Brudașcu**, redactor-șef adjunct – **Miron Scorobete**, secretar general de redacție – **Ion Cristofor**, grafician – **Daniela Gîfu**, tehnoredactor – **Ioachim Gherman**. Pentru cititorii care îi cunosc mai puțin, vom spune că prof. univ. Dan Brudașcu este Honorary Adjunct professor la The University of the District of Columbia, posesor al Diplomei de Excelență a aceleiași universități, a Medaliei de aur și a diplomei Academiei Braziliei, membru onorific al unui Comitet sud coreean de politică externă etc. A publicat 57 de cărți, cu una mai mult decât vârsta domniei sale. Miron Scorobete este poet, prozator, publicist, membru al Uniunii Scriitorilor. Actualmente - pensionar. A fost director adjunct al Studioului teritorial de Radio Cluj până la desființarea acestuia în anii 80 ai secolului XX, iar o perioadă a fost redactor-șef al revistei ortodoxe „Renașterea”. Poetul, traducătorul, publicistul Ion Cristofor Filipaș, este

¹ După I Corinteni [Mircea Vaida-Voevod, *Copil bătrân*, în „Cetatea culturală”, nr. 1 (58), oct. 2006, p. 24-25].

² Maria Pal, *O liniște terifiantă*: [versuri], în nr. 1, p. 22.

³ Dan Brudașcu, *Argument*, în nr. 1, p. 3.

doctor în filologie, actualmente șef serviciu cultură în Primăria municipiului Cluj-Napoca.

Revista iese pe piață la începutul fiecărei luni. Au apărut deja primele trei numere (octombrie, noiembrie, decembrie 2006) ale noii serii, în format biblioteconomic I (pentru periodice). Această serie are număr fix de pagini - 100 - și este ilustrată alb-negru. Pe coperta elegantă, din carton colorat, mat, sunt două imagini emblematic: Bastionul Croitorilor al fortificației Clujului medieval (*Cetatea*), înscris în frontispiciu (același cu al primei serii), și, în centrul copertei, o grafică de simbolism omfalic (centrul *cultural*).

În paginile primului număr al revistei reînviate, învie și Eminescu, în anii tinereții lui, evocat cu o nouă (înțelegătoare) înțelegere de Constantin Cubleşan⁴. Sau Blaga pășește liric spre veșnicia lui anonimă⁵. Și ni se povestește despre *Dacia edenică*⁶, o carte care descrie drumul până la noi și nu până la alții, o carte de ficțiune în care vom găsi, cu siguranță, splendoarea realității și sublimul obârșiei noastre. Cartea a apărut după o odisee care a constatat în colindatul [...] pe la edituri, cu (parafrază) speranța pălpâind în suflet, odisee pe care „eroul” ei o numește *cel mai minunat episod al carierei* [sale] *literare* (!). Cu simpatie, vom urmări „paciența” lui Goga⁷ în a se instala ca profesor universitar la Cluj, iar după lectura tulburătoare povești a lui Ku, din *Bicicleta* - o scenetă a scriitorului coreean Oh T’ae-sok, tradusă de Dan Brudașcu - înțelegi bine că un război de partizani (și încă unul între asiatici...) este întâi un război al psihicului (al „nervilor”) și abia apoi unul cauzator de suferință fizică și moarte. După un asemenea război, rămân mormane de țândări de halucinație, amestecate cu țândări de obiectivitate, care nicicum nu se mai pot separa. Ion Cristofor

recompune, pentru noi, în românește, din canadienii Rina Lasnier, Alexis Lefrançois (din care neapărat copiem câteva blânde versuri: *dăruiește-le un deșert de nisip / turcoaza mării și opalul cerului / nesfârșite marea și vânturi / zbaterea ierburilor pe coline / și calma trecere a florilor*) și Jean Royer. Din mândrie și patriotism local, mai notăm, din acest număr, menționarea porților maramureșene într-o valoroasă lucrare de cercetare semnată Aurel Bodiu⁸.

Ne limităm, pentru următoarele două numere ale „Cetății culturale”, la marcarea prezenței maramureșenilor și a Maramureșului între copertele revistei. Dobrogean-maramureșeanului Gheorghe Chivu i se publică, la 20 de ani de la moarte, șase poeme inedite (nr. 2, p. 22-23). Mircea Goga îi pomenește, în pledoaria sa pentru cinstirea activității lui Laurențiu Hodorog, și pe Dumitru Fărcaș (*un mit al artei românești*) și pe neîntrecutul *rapsod popular al Maramureșului*, Gheorghe Turda⁹. În partea a doua a studiului *Poezia florală românească*, Vistian Goia face referiri la versurile lui Tiberiu Utan (nr. 3, p. 65-66) și ale lui Mircea Petean (p. 70-72), acesta din urmă fiind revendicat și de Maramureș, deși este născut (și s-a întors) în județul Cluj. Constantin Cubleşan citează din Ion Șugariu¹⁰ și amintește cum, după Diktatul de la Viena, *Maramureșul păstrător de datini va fi înstrăinat țării*¹¹. Pe Ion Șugariu îl găsim menționat și de Liviu Grăsoiu¹².

Nu este exclus să fie și alte semnalări legate de Maramureș, care să ne fi scăpat.

„Cetatea culturală” caligrafiază inima Transilvaniei și o suprapune peste izvoarele Țării. O deschid și găsesc în ea bucurii stilizate, lacrimi de bronz, altare de fructe, statui de eroi ai neamului, râuri pe axa cântecului, amintiri săpate-n fildeş și

⁴ Constantin Cubleşan, *Mihai Eminescu – portret de tinerețe*, în nr. 1, p. 29-33.

⁵ V. Fanache, *Blaga, Drumul spre veșnicia anonimă*, în nr. 1, p. 34-44.

⁶ Miron Scorobete, *Din jurnalul intim al Daciei edenică*, în nr. 1, p. 45-52.

⁷ Dan Brudașcu, *Octavian Goga și Clujul universitar*, în nr. 1, p. 56-68.

⁸ Aurel Bodiu, *Arta decorativă a uneltelor*, în nr. 1, p. 55.

⁹ Mircea Goga, *Laurențiu Hodorog și tinerețea fără bătrânețe a Clujului cultural*. Pledoarie pentru o statuie de om, în nr. 2, p. 67.

¹⁰ Constantin Cubleşan, *Poetul unei noi generații – Emil Giurgiuca*, în nr. 3, p. 21.

¹¹ Ibid., p. 20.

¹² Liviu Grăsoiu, *Apariții neașteptate*, în nr. 3, p. 31.

peste toate coralul negru, coralul
portocaliu al lumilor care i-au inspirat pe

Coșbuc, Goga, Blaga, Rebreanu. O
poveste curgând domol în eternitate.

Acad. Fănuș Neagu

ALTE PREZENȚE ALE DIASPOREI ROMÂNE ÎN CADRUL COLECȚIILOR BIBLIOTECII JUDEȚENE MARAMUREȘ

Antoaneta TURDA

Dacă în rubrica anterioară dedicată diasporei române am pătruns în universul liric plin de evlavie și sensibilitate al Angelei Croitoru, de data aceasta încerc să pătrund în „lumea” unui scriitor, care, deși a fost, după Urmuz, cel mai important reprezentat al Avangardei românești, este aproape la fel de necunoscut în propria-i țară ca și poeta mai sus amintită. Este vorba despre **GRIGORE CUGLER**, un adevărat talent nu doar ca scriitor ci și ca desenator și muzician.

Abordarea acestui nume - care a fost un pianist precoce (a studiat acest instrument cu Alfons Casaldi) care a deprins compoziția cu George Enescu și Mihail Jora și a compus lieduri și valsuri, fiind în același timp un foarte bun interpret de vioară și violă dar care, din 1927, a început o prestigioasă carieră diplomatică (a funcționat la Berna, Oslo, Stockholm, Berlin, Bratislava și Copenhaga), frecventând concomitent și cercurile nonconformiste ale avangardei românești - presupune, poate, mai multă atenție în abordarea datelor biografice pentru că în persoana sa se văd vechile generații de intelectuali, atât pe linie maternă cât și pe cea paternă, precum și propria formare extrem de riguroasă.

Născut în 7 aprilie 1903 în apropiere de Piatra Neamț, în familia medicului Grigore și a Anei Cugler, viitorul scriitor se bucură a fi nepotul lui Petre Poni și al scriitoarei Matilda Cugler-Poni, pe linie paternă, și al scriitorului Nicolae Țincu, pe linie maternă, de educația excepțională dată de Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu (pe

care însă, din cauza primului război mondial, este nevoit să îl întrerupă, fiind rănit pe front) și apoi de studii în Drept, terminate în 1927.

La un an de la terminarea facultății, în 1928, debutează în presă (la *Tiparnița literară* din 1 octombrie) cu „reportajul sportiv” *Match nul*, stârnind interesul prin verva comentariilor.

În perioada 1927-1947, an în care se refugiază împreună cu soția în Peru, de numele său s-a auzit frecvent în mediile intelectuale românești pentru că, în 1933, publică în revista „Vremea”, fragmente din romanul *Apunake și alte fenomene*, iar în 1946, al doilea volum de proze, *Afară de*

unul singur, acesta din urmă având un destin special din cauza schimbării regimului din România (a fost alcătuit de prietenul său Florin Roiu și a fost multiplicat în câteva exemplare care au circulat printre prietenii scriitorului).

Ce s-ar mai putea spune despre această perioadă în care, pe lângă activitatea literară, a desfășurat o muncă, poate plicticoasă, de funcționar la diverse ambasade? Cred că nimic decât

amintirile lui Ștefan Baciuc, vechi și statornic amic care a avut privilegiul de a purta o corespondență inedită cu Grigore Cugler, cel care avea mereu grijă să presare în scrisori ghicitori, epigrame și jocuri de cuvinte: „Toate încercările mele de a-l cunoaște pe Grigore Cugler în anii aceia au rămas fără rezultat, eforturile mele fiind demne de o cauză mai bună: sosea în țară rareori, ducea, când venea, o viață retrasă, nu frecventa cafenelele, nu mergea în redacții, nici în bodegi sau berării - o existență deosebită de aceea a tinerilor din *Generația de aur*. Până în cele din urmă, am renunțat să-l caut, mulțumindu-mă să-l recitesc și să-l citez”. Această mărturisire lăsată de cel care a cunoscut îndeaproape „laboratorul de creație” al talentatului avangardist care, în anul 1956, când Samuel Beckett și Eugen Ionesco se aflau de abia la începuturile carierei lor, scria la Lima, fără dorința de a-l publica, textul suprarealist *L'Archisucre*, ar putea fi un îndemn pentru cei care, mânați de o savantă curiozitate, s-ar încumeta să pătrundă în universul literar al acestui scriitor care a lăsat mai mult prin paginile scrise, decât prin gesturi sau conversații inutile, toate frământările și observațiile sale privitoare la realitatea înconjurătoare. Fac această afirmație gândindu-mă la remarci de tipul celei din textul *Horoscop*, unde este descris un apus de soare prin prisma întrebărilor existențiale: „Soarele se îndrepta ursuz și fără tragere de inimă, spre linia neclintită a orizontului. Se vedea prea bine că îl nemulțumea faptul că nu era în stare să născocască un nou fel de a apune, ca să risipească, măcar cât de cât, monotonia plimbării de fiecare zi.

Oamenii erau cuprinși și ei de neliniștea astrului. O simțeau cum se lasă asupra lor, cum îi pătrundea... Dar nu înțelegeau de unde le venea acea neliniște...” Destinul omenesc este dezbătut și în lirică, în poezia *Metropolitană*, scrisă sub impulsul emoției provocate de cutremurul din 1940, care a făcut ravagii în București:

„Acum orașul este gata construit
am dovedit ce-avem de dovedit
putem fi mândri de rezultat
ne vom bucura de el timp îndelungat...”

... până-n ziua în care sfârlează
va înceta să se învârtască.”

Problema destinului omenesc este uneori privită cu o subtilă ironie atunci când aceasta este dezbătută prin unghiul vrăjitoriei, ca în povestirea *Portrete în vânt*, în care, autorul se întreabă cu malițiozitate: „M-am întrebat de multe ori cum se explică faptul că până astăzi nimeni nu s-a gândit să scrie istoria vieții marilor ghicitoare. Figuri celebre ca: Madam Otilia, Julia Poloneza, Mafalda, Femeia cu barbă, Zanaida din Stambul cu ghiocul în tot locul, nu sunt altceva decât niște uluitoare capricii ale destinului... Palide muze, icoane de fum, prezicerile lor nu dau greș niciodată: mereu moare câte cineva”.

Preocuparea specială pentru problemele existențiale, presupunând o fină analiză a OMULUI, îl determină, inevitabil, pe scriitor, să realizeze o mare varietate de portrete. A face referință la arta portretistică a lui Grigore Cugler ar fi imposibil într-o scurtă prezentare, deci mă limitez doar la a da două exemple care sunt tipice pentru umorul și ascuțimea spiritului de observație al autorului care, prezentându-ne o lume de carnaval, tipic balcanică, ne amintește de Anton Pann și Mateiu Caragiale. Iată, bunăoară, care este, în viziunea sa, chipul unui artist care își irosește talentul:

„Comparația cu chibritul mi se pare admirabilă:

Se aprinde numai pe cutia lui.

*Din gămălie țâșnește o flacără vioaie,
răspândind un vag miros de substanțe
chimice ieftine.*

*Flacăra pâlpâie nehotărâtă, căci nu
știe cui să transmită viața ei efemeră....”*

Un personaj inedit este și Amadeus din proza *Cine fuse și se duse sau Amadeu, amicul meu*, care: „Era un fel de rebus organic fără soluție aparentă, o diagramă redusă la cea mai simplă expresie, un arbore genealogic uscat, de crengile căruia atârnavă - resturi de rufe ancestrale - câteva zdrențe de piele în formă de foi de viță de vie, tocite de o prea lungă întrebuintare”. Bizareria personajelor duce, inevitabil, la ciudățenia situațiilor, la atmosfera tipică schițelor absurde ale lui I. L. Caragiale. O mostră

elocventă în acest sens este povestirea *Consultație gratuită*, unde chiar și scurgerea timpului își are ciudățeniile ei, amintind de basmele în care acel „a fost odată” îl plasează pe

cititor într-un spațiu atemporal. Influența basmului se observă și la alegerea numelor unor personaje sau lucruri cum ar fi *Rodul Pământului* din schița cu același titlu. Cine este acesta? Este un tun pe care autorul îl prezintă oarecum prin metoda ghicitorii, stârnind admirația cititorului pentru originalitatea prezentării.

Extrem de original era scriitorul și în viața privată, dar numai când avea musafiri-spectatori care știau să „guste” ghidușiiile sale. Iată o amintire relatată de Ștefan Baciuc, de la o „masă peruană”, care de fapt fusese o adevărată masă moldovenească, cu mămăliguță și brânză, ceapă verde și sarmale, unde, la un moment dat a apărut o pisică „dornică și ea de aperitive, și, spre mirarea mea, Cugler îi dădu o măslină, firește fără sâmbure, pe care o devoră mulțumită. Apoi Apunake o luă și o instalează pe grumaz, luându-i coada lungă și stufoasă, cu care improvizează niște mustăți de toată frumusețea”.

Pătrunzând în labirintul literar al lui Grigore Cugler, am putea fi fascinați de spiritul ludic, pentru că el, poate, iese mai repede la iveală, dar, la o analiză mai atentă, am putea descoperi și acea tristețe ce caracterizează orice persoană care nu locuiește în propria-i țară. Fac această afirmație cu gândul la mărturisirea din schița *Teorie cu vocale*, publicată în 1970, la Paris:

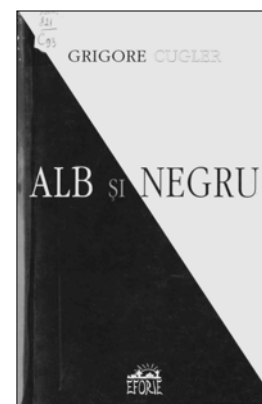
„La nevoie, eu vorbesc toate limbile, afară de a mea; de care am nevoie. De ea mă folosesc în nenumărate împrejurări: pentru a-mi inspecta plombele din dinți, pentru a-mi găsi drumul pe întuneric, pentru a produce sunete agreabile și încă o groază de lucruri, pe care nu le-aș putea face cu o limbă străină”.

Trăind tocmai în îndepărtata Limă (unde a și murit în 1972, aproape ca un necunoscut, pentru că nu a publicat volume, ci doar, răzleț, în presa românească din diaspora) alături de soția sa suedeză, cu care vorbea românește, și cele trei fiice, această „voce” românească din Peru a lăsat, în poezia *Despărțire* scrisă în 1969 și publicată în iunie 1975 de către Ștefan Baciuc, în revista „Mele” (Honolulu) o impresionantă mărturisire a dorului de țară și, nu în ultimul rând, a nostalgiei tinereții pierdute:

*„Eu m-am văzut plecând
cum vezi plecând un prieten
pe lunga despărțire
nedumerit
și singur
la drum necunoscut.
Amar îmi este gândul
că poate niciodată
n-am să mai fiu cu mine
ca-n anii tinereții
în anii mei albaștri...
M-am despărțit de mine
și m-am văzut plecând.
Acuma, sunt eu singur
eu singur,
fără mine”.*

Citind aceste versuri, după ce am cunoscut „cealaltă față” a lui Grigore Cugler, desigur că suntem tentați, măcar pe moment, să cuprindem întregul său univers literar, ceea ce ar fi ușor dacă am avea răbdarea de a citi cele două volume ale sale, deținute de biblioteca noastră:

- II 52876 ; 821rum/C93 Alb și negru. - București : Editura Eforie, 2003;
- 821rum/C93 Apunake și alte fenomene ; Afară-de-Unu-Singur. - București : Editura Compania, 2005.

BIBLIOTECI ROMÂNEȘTI ȘI SOCIETĂȚI DE LECTURĂ DIN BAIJA MARE

Simona DUMUȚA

Bibliotecile școlare – aceste laboratoare ale învățării, din școli – nu ar trebui pierdute din vedere nicio clipă, importanța lor pe linia sprijinirii evoluției culturale și educaționale fiind din ce în ce mai mare, astfel că li se cuvine o atenție deosebită.

Beneficiind, mai mult sau mai puțin, de dotări corespunzătoare, ele își aduc aportul grație rolului și importanței lor în derularea procesului de învățământ, fiind parte integrantă a acestui sistem.

Stâlpi de bază ai fiecărei unități de învățământ, bibliotecile școlare, prin excelență, fac educație, modelează minți și suflete. Fiind un bun al școlii, ele reprezintă o sursă de informare permanentă și la zi, prin profilarea și dimensionarea colecțiilor și prin menținerea lor în actualitate, oferind elevilor posibilități multiple de însușire a unei arii largi de informații, din toate domeniile, pregătindu-i pentru a trăi într-o lume în care progresul științelor se accelerează neîncetat.

Libertatea cuvântului și a scrisului și dreptul de a avea instituții culturale proprii sunt câteva dintre revendicările care au stat la baza mișcării de emancipare socială și națională a românilor din Transilvania, mișcare amplificată foarte mult după anul 1850¹.

Primii pași în acest sens se fac prin înființarea de instituții, societăți și organizații didactice, eclesiastice, culturale, politice și economice românești. „Trebuie să subliniem că pașoptiștii așezaseră la temelie existenței naționale ideea de personalitate națională, reclamând, în numele ei, adoptarea acelor forme instituționale ale vieții moderne fără de care ființa națională nu se poate dezvolta în mod normal: presa liberă, dezvoltarea literaturii originale, valorificarea folclorului, dezvoltarea învățământului în limba română, dezvoltarea și afirmarea limbii române”².

Adunarea învățătorilor și preoților de la Baia Mare din anul 1855 adoptă hotărârea ca fiecare intelectual român să contribuie anual cu 3 florini pentru înființarea de biblioteci.

Pătrunderea și circulația masivă, în rândul populației românești, a publicațiilor vremii răspândite pe meleagurile maramureșene a dus la trezirea gustului pentru lectură, iar, mai mult de atât, în sinodul ținut la Baia Mare în anul 1859, românii au hotărât ca „toți, fără sfială, să scrie în limba română, chiar și în relațiile cu oficialitățile de stat, chiar dacă acestea refuză”.

În alți funcționari români aflați în fruntea comitatelor și districtelor au sprijinit înființarea de societăți și asociații culturale, biblioteci, școli, menite să contribuie la emanciparea culturală a românilor de pretutindeni.

Astfel s-a înființat „Asociația pentru cultura poporului român din Maramureș”, care avea ca prim scop „întemeierea unei preparandii românești pentru pregătirea învățătorilor”³ și apoi întreprinderea unei acțiuni mai ample de înființare a școlilor românești în tot județul. Asociațiunea fonda, în anul 1867, „Societatea de lectură a românilor din Maramureș”, care se va constitui într-un focar de apărare a limbii și de afirmare spirituală prin manifestările și dezideratele intelectualității românești, fiind considerată polul magnetic al vieții culturale maramureșene.

Între obiectivele prioritare ale societății, se regăsea și înființarea unei biblioteci, iar, pentru atingerea acestui scop, se face apel la generozitatea „tuturor românilor binevoitori și osebiți în ființarea unei biblioteci”. Mulți intelectuali se grăbesc să sprijine această inițiativă, astfel că biblioteca își sporește considerabil fondurile, prin donațiile primite ajungând la 254 de titluri, având și o sală de lectură „socotită printre primele săli de lectură ale unei biblioteci românești din Transilvania”⁴.

Un rol însemnat a avut Societatea de lectură „Chioreana”, iar, între formele organizate de îndrumare a activității spirituale a elevilor, se remarcă „Societatea de lectură a elevilor români” de la Gimnaziul din Baia Mare.

Manifestarea culturii și a vieții naționale a fost mult impulsionată de înființarea unor astfel de societăți și asociații.

¹ Gheorghe Csoma, *...Suprema tărie a orașului: Istoria orașului Baia Mare de la începuturi până la Unirea din 1918*, Ed. Helvetica, Baia Mare, 1999, p. 248.

² Paul Cornea și Mihai Zamfir, *Gândirea românească din epoca pașoptistă*, București, Editura pentru literatură, 1969, p. 18.

³ Pamfil Biltiu, *O istorie a culturii maramureșene*, Baia Mare, Editura Casei Corpului Didactic Maramureș „Maria Montessori”, 2003, p. 102.

⁴ *Ibidem*, p. 106.

PRIMII EDITORI AI ORAȘULUI BAI A MARE

Voichița MUREȘAN

Formele spirituale ale unui popor apar întâi pe cale orală și, mai târziu, îmbracă haina scrierii, a scrierii de mână, la început, și apoi, a scrierii tipărite. Civilizația scrisului pe tărmurile noastre numără peste două mii de ani. Stau măturie tăblițele de lut de la Tărtăria. La numai 50 de ani de la apariția tiparului - inventat de Gutenberg - pe teritoriul țării noastre se tipărea prima carte. Tiparul românesc a înlesnit integrarea culturii noastre în marile curente reformatoare ale continentului, începând cu primele cărți tipărite în limba română de Filip Moldoveanu, până la Coresi, care a pus, prin intermediul tiparului, bazele limbii noastre literare.

Cartea este o componentă esențială și definitorie a culturii unui neam. Pentru a ajunge în mâinile noastre, în forma în care este, cartea trece prin mai multe etape. Desigur că cel care îi dă viață este autorul însuși, însă o carte ia naștere în editură și tipografie. Baia Mare are 37 de edituri, edituri propriu-zise sau instituții sub a căror egidă se editează cărți. Sunt destul de multe pentru un oraș de provincie, însă multe dintre ele și-au încetat activitatea, și, un fapt constatat, sunt câteva edituri care au scos o singură carte.

Discutând cu directorii editurilor, am observat că sunt nemulțumiți de concurența neloială, de prețurile de producție ridicate, de faptul că se luptă pentru a supraviețui pe piața editorială.

Totuși, toate editurile au un scop comun: promovarea valorilor autentice autohtone. Se publică de toate: proză, poezii, monografii, manuale etc.

În general, editurile prestigioase se specializează pe câteva genuri de carte, constituindu-și colecții și serii pe care le completează în fiecare plan anual.

Editura, indiferent ce profil are, trebuie să întuiască gustul cititorilor ei, pentru a-și asigura și izbânda comercială. Editorul parcurge textul predat de autor, decide dacă se poate publica sau nu, stabilește, împreună cu autorul, momentul cel mai propice privind lansarea și punerea în circulație a cărții sale.

Cititorul este, în ultimă instanță, cel de la care editorul așteaptă verdictul. Există cititori docili, care se conduc după reclame, recenzii de carte, alții, cu mai puțin curaj de a risca sau mai fermi în opțiunile lor, au preferințe cu referire la autori, genuri artistice, stiluri de scriere sau teme. Cititorul simplu vede în carte un refugiu, o oază de odihnă, pe când cel elevat găsește în ea o cale esențială a cultivării spiritului.

Cărțile editurilor băimărene s-au impus nu numai pe piața autohtonă ci și în țară, și, datorită monografiilor unor localități, și în străinătate. Există edituri cu autoritate în viața culturală a orașului, cum sunt „Gutinel” sau „Proema” care au luat naștere imediat după 1989 și care lucrează și azi la intensitate maximă. Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare are o activitate culturală de prim rang în viața socială a comunității, prin acțiuni și programe culturale. Ea și-a adus aportul la apariția multor bibliografii, editate sub egida ei sau în colaborare cu diferite edituri.

Dar, să ne întoarcem puțin în trecut. Să ne amintim că activitatea editorială băimăreană a început cu câteva sute de ani în urmă.

Printre librării și editorii de carte din primul deceniu al secolului al XVI-lea, mai important este Stephanus Heckel de Rivulo

Dominarium¹. Numele lui arată că provenea din prima generație a coloniștilor germani stabiliți în Baia Mare. Dintre cărțile editate de Heckel, cunoaștem două cărți tipărite în 1512, respectiv 1513, pentru preoții din Agria, un liturghier editat pentru ordinul călugărilor paulini (1514) și cartea intitulată *De sanctorum invocatione liber salutaris*, tot cu conținut religios, apărută la sfârșitul anului 1512. Toate acestea au fost tipărite la Veneția, în tipografia lui Peter Lichtenstein, venit în Italia din Köln. Cele două missale (liturghiere) au fost editate împreună cu un alt librar, din Buda, numit Orban Keym. La aceste ediții comune, exemplarele au pagină de titlu și colofon diferit. În cărțile tipărite pentru Heckel, de exemplu, vigneta paginii de titlu îl înfățișează pe regele Ștefan într-o xilogravură foarte reușită: sub aceasta este sigla librarului Heckel – o bardă cu lamă lată și coadă lungă, pe care șerpuiește litera S (de la Stephanus)². Este imprimat și numele editorului: Stephanus Heckel Librarius Budensis. În liturghierul tipărit pentru ordinul călugărilor paulini, în locul Sfântului Ștefan, pe copertă apar figurile Sfinților Pavel și Augustin, lipsind, din colofon, semnalarea originii editorului.

Un alt tipograf și editor care a avut relații strânse cu Baia Mare în secolul al XVII-lea este Veresegyhazi Szentyel Mihaly, tipograf la curtea principelui transilvănean Apafi Mihaly. Între anii 1669-1683, el a tipărit 75 de cărți în limba maghiară și 20 în limba latină. Scrisoarea sa, adresată în 2 septembrie 1669 judeului-prim băimărean Varadi Mihaly, ne înștiințează despre relațiile tipografului cu orașul nostru. În scrisoarea respectivă îl roagă pe judele prim al orașului să intervină pe lângă cetățeanul băimărean Vasarhelyi Janos pentru plata datoriei acestuia către soția tipografului, care, la data respectivă, se afla la Baia Mare³. Băimărenii care au vrut să tipărească ceva s-au adresat lui Szentyel Mihaly. Astfel, cartea lui Eszeki Istvan, predicțiile lui Nanasi Istvan și

lucrarea teologică în limba latină a lui Enyedi

¹ Gheorghe Csoma, ...*Suprema tărie a orașului: Istoria orașului Baia Mare de la începuturi până la Unirea din 1918*, Ed. Helvetica, Baia Mare, 1999, p. 237.

² ibidem, p.237.

³ ibidem, p.239.

Istvan au fost tipărite în atelierul din Cluj al lui Szentyel Mihaly.

Unul dintre cei mai mari tipografi ardeleni a fost Misztotfalusi Kis Miklos. S-a născut în Tăuții Măgherauș, în anul 1650. El și-a încheiat studiile la vârsta de 27 ani, devenind învățător și preot la Făgăraș, dar, nefiindu-i pe plac activitatea preotească, la 30 de ani, pleacă în Olanda, fiind îndemnat de prietenul său să învețe meseria de tipograf. „Predicatori sunt destui, dar ne trebuiesc tipografi⁴” – spunea Papai și, pe drept cuvânt, deoarece între anii 1667-1693 s-au tipărit în Ardeal doar 86 de cărți în limba maghiară. La Amsterdam, Misztotfaulsi învață meseria de tipograf, în primul rând cea de gravor și turnător de litere. Creează multe tipuri de litere, cele mai frumoase fiind cele cursive. Cu mari sacrificii financiare, cumpără o tipografie părăsită. Primește din ce în ce mai multe comenzi. Lucrează pentru nemți, englezi, polonezi, suedezi, printre clienții săi numărându-se domnitorul Gruziei, marele duce al Toscanei și mulți armeni. În al cincilea an de activitate în Olanda, tipărește, pe cheltuiala proprie, *Biblia aurită* și o carte de psalmi. După 10 ani, a revenit în Ardeal. S-a stabilit la Cluj, acceptând conducerea tipografiei bisericii reformate. Dar, în loc să fie ajutat să pornească tipografia, nici măcar o clădire adecvată nu i-a fost pusă la dispoziție. Kis Miklos s-a căsătorit în anul 1691 și a instalat tipografia în casa soției sale. După trei ani, și-a tipărit prima carte. Aceasta a fost urmată, în ritm susținut, de apariția altor lucrări de o ținută tipografică aleasă. Printre acestea figurează cărțile doctorului Papai Pariz Ferenc, *Tripartitum*ul lui Verboczy, istoriile lui Haller Istvan, poeziile lui Balassi, Rimai și Gyongyossi, o carte de bucate, cărți școlare și lucrări cu conținut religios. El a fost primul care a publicat, în limba maghiară, *Catehismul* lui Jean Calvin. Nu a fost numai tipograf, ci și corector și secretar literar al lucrărilor editate.

⁴ ibidem, p.240.

CIRCULAȚIA CĂRȚII VECHI ÎN JUDEȚUL MARAMUREȘ

Minodora CLIȚAN

Între cele mai înalte manifestări ale geniului omenesc, cultura materială scrisă își are locul ei aparte. Trăim într-o lume guvernată încă de cărți și, fără ele, ne este greu să ne-o închipuim.

Cartea în manuscris și cea tipărită în marile centre culturale din Europa s-a răspândit relativ timpuriu și pe tot cuprinsul patriei noastre. Au circulat, cu intensitate, în evul mediu, atât cărțile necesare serviciului religios, cât și cele de trebuință laică.

Formarea unei pături de cărturari, legată economic și social de orășenime și de mica nobilime, a determinat propagarea cărților populare, a căror lectură avea un rol educativ și de delectare. Răspândirea unor asemenea cărți este influențată de exigența și existența unui cerc de cititori care să fie în măsură să o recepționeze și să o difuzeze. Pătura instruită prefera cartea laică, ce se copia pentru uzul personal, spre a fi păstrată în biblioteca familiei. Cărțile populare încep să fie traduse în limba română, ceea ce corespunde aspirațiilor spirituale ale orășenimii și micii boierimi.

Potrivit informațiilor de până acum, prima carte populară în limba română este *Floarea darurilor* (un mic tratat de morală feudală), care a fost tradusă din limba italiană, înainte de 1492, de Gherman Valahul¹.

Traducerea textelor în limba română și apoi înmulțirea lor prin copiere și recopiere au intensificat pătrunderea lor și în Maramureș. Conform rezultatelor cercetărilor efectuate de prof. Aurel Socolan în nord-vestul României, respectiv în județul Maramureș, la 241 de biserici (păstrătoare de cărți vechi religioase), la patru biblioteci

publice (nu este inclus în cercetarea domniei sale fondul existent în Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”) și la 16 particulare, se cunoaște cu aproximație distribuția cărții pe acest teritoriu. În cercetarea efectuată în localitățile județului nostru s-a constatat că sunt în circulație 2415 cărți românești manuscrise și tipărite până la 1850. Din acest număr, 2.092 de cărți sunt date, ceea ce reprezintă 85%, 251 de cărți sunt nedatate și reprezintă 10,98%, iar restul de 72 de cărți manuscrise - 3,01%². Răspândirea cărții s-a făcut uniform, în toate satele românești din județul nostru. Lista cărților românești care au fost găsite în zona cercetată nu reflectă realitatea din secolele trecute, fiindcă o mare cantitate de carte s-a distrus timp de peste patru secole, supusă fiind vicisitudinilor de tot felul. Aceasta face ca orice filă de carte românească veche păstrată până la noi să nu fie numai simbolică și reprezentativă pentru multe altele, care s-au distrus, ci să fie și argument și probă materială pentru prezența și continuitatea strămoșilor noștri în vetrele și vadurile lor, în care au trăit.

Răspândirea cărților românești în Maramureș a înregistrat un progres mai ales după dieta de la Aiud, din 1569, prin care se impunea folosirea, în biserica românească, numai a limbii române. „Preoții sârbești, cari slujesc în sate locuite de români și nu folosesc în biserică limba românească să fie depuși din preoție.”³

Urmarea acestei prevederi a fost folosirea limbii române în biserica ortodoxă – calvină românească și căutarea de carte în această limbă.

¹ Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi...*, București, Ed. Științifică, 1968, p. 41.

² Aurel Socolan, *Circulația cărții vechi în Maramureș* – teză de doctorat, p. 53

³ Apud: Aurel Socolan, *Op. cit.*, p. 89

Dintre tipăriturile din secolul al XVII-lea, putem semnala 90 de cărți imprimate în Moldova, Transilvania și Țara Românească, și 11 manuscrise românești⁴. Ca primă tipăritură din acest secol, deținem *Pravila de la Govora* din 1640, carte care nu a fost semnalată în inventarele bisericesti ale județului.

Tipăritura care s-a întrebuințat frecvent în Maramureș în acest secol este *Cartea românească de învățătură*, Iași, 1643, cunoscută în literatură sub numele de *Cazania lui Varlaam*. S-au găsit din ea, aici, 23 de exemplare. Și Biblioteca noastră deține un exemplar din acest titlu.

Altă carte însemnată a secolului al XVII-lea este *Noul Testament* tipărit la Bălgrad în anul 1648. A circulat într-un număr însemnat de exemplare, dar astăzi se cunosc în zona Maramureșului doar 18 exemplare – unul fiind și în instituția noastră.

Din tipăriturile de la Târgoviște, s-au găsit în Maramureș doar cinci exemplare din *Îndreptarea legii*, imprimată la 1652. Ele se află la Borșa, Mănăstirea Rohia (două exemplare), Săpânța și Șurdești, iar un exemplar îl găsim în colecțiile noastre.

Cartea din care au circulat mai multe exemplare este *Chiriadromionul*, tipărit la Bălgrad în 1699. S-au descoperit, până acum, în Maramureș, 33 de exemplare. Dintre ele, un exemplar face parte din inventarul bibliotecii. În total, din tipăriturile secolului XVII, biblioteca deține 11 titluri.

Activitatea tipografică în **secolul al XVIII-lea** este remarcabilă. Cărțile românești tipărite în acest secol au înlocuit total cartea în limba slavonă din biserica ortodoxă românească, acțiune începută încă din secolele precedente (sec. XVI-XVII), iar cartea românească se îmbogățește cu titluri noi. Populația română de pe aceste meleaguri continuă să aducă carte din Moldova și Țara Românească, deși centrele tipografice din Transilvania devin mai active.

Ocupația și aprovizionarea cu carte românească este oglindită în circulația ei vie. Din cartea tipărită și manuscrisă în acest

secol, s-au găsit 1.598 de exemplare, număr destul de mare.

Din 1747, își începe activitatea tipografică și Blajul, care va împânzi cu cărți de cult bisericile din Transilvania și Maramureș. În circulație s-au aflat cărți din toate tipografiile românești.

Dintre cărțile care au avut o transmitere mai redusă, este *Adunarea cazaniilor*, tipărită la Viena, în anul 1793, din care s-au găsit trei exemplare în localitățile Dobric, Satu Nou de Sus și Șurdești. Și din acest titlu, biblioteca deține un exemplar.

În tiparnița din Blaj a văzut lumina teascului *Biblia* imprimată la 1795. Această carte a fost tradusă în limba română de Samuil Micu Clain. De aceea poartă și azi numele de *Biblia lui Clain*. Deși este voluminoasă (peste 1.000 file), având, deci, un preț ridicat, totuși a circulat în satele noastre, dovadă a acestui fapt fiind cele 29 de exemplare păstrate. Și în colecția noastră există un exemplar.

Omiletica românească, în curs de dezvoltare pe vremea mitropolitului Varlaam, cunoaște o înflorire continuă în acest secol. Retipărirea aproape integrală a *Cazaniei lui Varlaam* din 1643, sub numele de *Chiriadromion*, în 1699 la Bălgrad (Alba Iulia) și apoi la București în 1732, tot cu numele de *Chiriadromion*, confirmă cererea mare a acestei cărți, nu numai de către clerici, ci și de către oamenii din popor. Cazaniile tipărite în secolul al XVIII-lea au circulat în Maramureș, ca de altfel pe întreg teritoriul locuit de români, și chiar la cei din afara granițelor patriei noastre. Din această tipăritură, au fost semnalate 55 de exemplare, dintre care ediții de București și Râmnic, opt cărți nedatate și un manuscris. Noi deținem un *Chiriadromion*, tipărit la Alba Iulia în 1699.

O altă carte cu difuzare relativ intensă a fost *Ceaslovul*, cunoscut și sub numele de *Orologhion* și *Polustav*. Această carte rituală de strană și rugăciuni a fost utilizată și ca manual didactic. Marea ei utilizare a dus la distrugerea mai timpurie, fapt pentru care s-a semnalat un inventar redus de exemplare, față de ceea ce a circulat în trecut. Se știe că sunt 78 de *Ceasloave* semnalate pe teritoriul

⁴Aurel Socolan, *Op. cit.*, p. 89.

cercetat, aparținând acestui secol, care provin din tipografiile de la Blaj, București, Iași, Rădăuți, Râmnic, Târgoviște și Viena. În bibliotecă, menționăm prezența unui Ceaslov tipărit la Tîrgoviște.

Evanghelierele, liturghierele, s-au bucurat de o largă circulație, ele fiind bine reprezentate și în colecțiile noastre (10 exemplare). Din Octoih și Penticostarion, deținem în momentul de față cinci exemplare.

Cartea *Mărgăritar*, tipărită în 1746 la București, se păstrează în patru exemplare la Breb, Hoteni, Poienile Izei și Săcălășeni, un exemplar fiind în bibliotecă.

Cartea *Propodavania*, ediția de Blaj din 1784, se păstrează, în șase exemplare, la Băsești, Copalnic, Copalnic Mănăstur, Făurești, Lăschia și Săcălășeni, iar un manuscris se păstrează la Șișești. Alături de ele, un exemplar aparține instituției noastre.

Din *Psaltire* s-au găsit 27 de exemplare, editate la Blaj, Buzău, Iași și Râmnic. Din Blaj au pătruns în Maramureș 9 exemplare, alături de care unul este și în colecțiile noastre. Menționăm, de asemenea ca existentă la, noi *Psaltirea* tipărită la Sibiu, în 1811, ediție care n-a fost semnalată pe teritoriul județului nostru. De la Sibiu au ajuns trei exemplare din ediția 1791, care ne sunt cunoscute, și s-au păstrat la Coroieni, Dragomirești și Vadu Izei. Au mai fost semnalate trei exemplare nedatate, atribuite acestui secol, care se păstrează la Cetățele (1709), Sârbi (Budești) și la Șieu.

Sunt menționate patru exemplare din cartea intitulată *Teologia morală*, tipărită la Blaj, în anul 1796, care se păstrează la Baia Mare, Lăpuș, Săcălășeni și Tămaia. Un exemplar se găsește în biblioteca județeană.

În prima jumătate a **secolului al XIX-lea**, în Maramureș au existat multe cărți, atât laice, cât și religioase.

Circulația cărții în această perioadă trebuie să fi fost foarte intensă, căci numărul știutorilor de carte a crescut datorită înființării și funcționării școlilor confesionale românești. Numărul mereu crescând al știutorilor de carte presupune și o întrebuințare sporită a cărții laice.

Din *Acatistul* tipărit la Blaj în 1816, se păstrează trei exemplare, un exemplar fiind la noi.

Din *Cartea de învățăture creștinești*, tipărită la Blaj, s-au găsit în cinci exemplare, unul din 1804, la Mănăstirea Rohia, trei din 1805, la Berbești, Breb și Groși, iar, din cea tipărită de epsicopul Ioan Bobb în 1806, avem un exemplar la Dobric și unul în colecțiile noastre. Tot acestei etape îi atribuim două exemplare păstrate fragmentar la Fericea și Șomcuta Mare.

Din *Predice*, au supraviețuit opt exemplare. De la Buda se cunosc șase cărți din 1811, păstrate la Boiereni, Costeni, Făurești, Mănăstirea Rohia, Oarța de Jos și Ungureni. Alte două exemplare se atribuie acestei etape, cărți descoperite la Lăpuș și Rogoz. Un exemplar din *Prediche sau învățăture la toate Dumnicele...* se găsește și la noi.

Cartea românească a fost și a rămas în decursul veacurilor un mijloc de sudură sufletească și culturală a tuturor românilor. Prin ea s-a promovat tot mai intens sentimentul de unitate etnică, de limbă, cultură și religie. Cărțile se tipăreau pentru toți românii, indiferent de țara în care locuiau.

Legăturile culturale ale românilor erau trainice. Ei nu respectau decretul împăratești privind interzicerea cumpărării de carte din Țara Românească și Moldova, ci achiziționau și răspândeau în satele noastre această carte. Multe cărți au fost difuzate pe o rază întinsă a satelor românești din Transilvania și de aici au luat din nou calea spre Moldova sau Țara Românească.

Din cele de mai sus se desprinde clar ideea că în spațiul românesc cărțile au circulat intens indiferent de locul de tipărire.

Circulația cărții românești a avut o importanță covârșitoare în privința uniformizării limbii române și a adus o contribuție importantă la formarea și cristalizarea limbii române literare. Aceasta deoarece cărțile tipărite, prin circulația lor intensă, au contribuit la răspândirea pe un spațiu întins a unei limbi mai evolute, folosită în scris, care s-a opus și a influențat limba vorbită, reușind să substituie o serie de

forme și particularități arhaice ale limbii vorbite de popor. Totodată, cărțile care au circulat au devenit o sursă prețioasă de îmbogățire a lexicului limbii române, deoarece majoritatea cărturarilor care le-au alcătuit, tradus sau copiat erau oameni cu o cultură bogată, fapt care le-a permis să introducă în limba folosită în scris o serie de cuvinte necunoscute în limba vorbită.

În special, cartea românească veche a îndeplinit și o importantă funcție artistică, prin ilustrarea paginilor de carte cu vignete, gravuri, desene etc.

Cărțile au avut un puternic rol moralizator și educativ, ele tinzând să statornicească în popor o conduită etico-morală sănătoasă, slujind ca un îndreptar de comportare pentru toate categoriile de vârstă. Prin circulația cărții s-a alimentat, întărit și consolidat sentimentul național, cultural și religios la români pentru toate secolele. Ea a ținut trează făclia națiunii române.

Cartea veche, cel puțin o parte, constituie și un important document folcloric și etnografic. Aceasta datorită elementelor cuprinse în însemnări, dar anumite manuscrise constituiau ele însele material de folclor, făcând parte uneori din repertoriul curent local. Aceste documente stau la baza începuturilor activității folcloristicii

românești, contribuind la trezirea dragostei pentru creația spirituală orală și care au putut influența la vremea lor prețuirea și adunarea plăsmuirilor orale anonime, chiar dacă, așa cum se știe, multe dintre cărțile manuscrise care odinioară au împânzit toată Transilvania au dispărut.

Circulația cărții, cumpărarea ei în satele noastre, denotă că era apreciată și citită, astfel încât cultura scrisă a devenit un bun al maselor populare. În majoritatea localităților românești existau școli, unde copiii și tinerii învățau să scrie, să citească și să socotească. Pe filele cărților găsim multe semnături ale dascălilor din școlile noastre.

Pe cărți s-au făcut numeroase însemnări, care ne dau informații diverse privind prețul de achiziție, evenimente, identitatea cumpărătorului, colportorul, preotul, dascălul etc., toate acestea scrise în limba vorbită de popor.

Cărțile ne dau relații interesante privind circuitul și calea parcursă. Multe cărți găsite în Maramureș provin din Țara Românească, prin filiera moldoveană. Apoi, multe cărți de proveniență moldoveană sau din

Țara Românească ajunse în Transilvania, Banat sau în altă provincie fac calea întoarsă și poposesc în bibliotecile mai importante din țară. Ele sunt acele exemplare călătore.

CADRUL CULTURAL-ISTORIC ROMÂNESC ÎN PERIOADA 1848-1918

Monica LENGHEL

Revoluția din 1848-1849, prin ideile sale, având la bază învățăturile Școlii Ardelene, a generat o amplă mișcare național-culturală ce urmărea în primul rând emanciparea culturală prin cultivarea limbii și literaturii române și ridicarea nivelului de instruire al maselor.

În orașele importante ale Transilvaniei, lectura cărților românești a premers crearea bibliotecilor. Este cunoscut faptul că în Transilvania, aflată sub imperiul austro-ungar, se manifesta un spirit de opoziție față

de tot ce apărea nou în cultura și școala românească, blocându-se toate inițiativele de emancipare ale populației românești.

Lectura publică s-a dezvoltat și în Transilvania, primele forme de manifestare fiind literatura religioasă și cărțile populare, apoi alte tipărituri cu conținut geografic, istoric, toate oferite, inițial, pentru lectură, în spații private.

Mai târziu, în jurul școlilor (pedagogice, teologice și licee) și a societăților de lectură ale elevilor din școlile respective s-au înființat biblioteci semi-publice, care au

împrumutat cărți și intelectualilor români din localitate.

În Baia Mare încep să se comande cărți de literatură și istorie. La Arhivele Statului din Baia Mare se păstrează o listă care cuprinde 47 de titluri de cărți în limba română, oferite publicului băimărean (în anul 1854) de doi librari-legători.

Conștientizând rostul vremurilor noi, în atmosfera de prefaceri a anilor 1860, elita românească și-a propus reorganizarea vieții social-culturale prin înființarea unor instituții cu rol major în instruirea maselor și anume reuniuni cu caracter cultural, social sau filantropic; asociații culturale, societăți de lectură – casine, reuniuni corale, reuniuni profesionale (preoțești, învățătořești, pentru meseriași), reuniuni ale femeilor etc.

Scopurile acestor reuniuni, asociații și societăți izvorau din dorința românilor ardeleni de a se afirma pe plan cultural,

conform spiritualității epocii moderne. Aceste scopuri declarate vizau: cunoașterea limbii și a literaturii române, lărgirea cunoștințelor despre trecutul istoric al poporului român, creșterea unei intelectualități bine pregătite profesional, conștientă de rolul său pe teren național, înființarea de biblioteci, editarea de cărți românești valoroase. În plan strict profesional, aceste reuniuni (cu predilecție ale învățătorilor), activând pe bază de statute, au reușit să-și antreneze membrii într-un larg proces de perfecționare. Chiar dacă unele deziderate au rămas la nivel de bune intenții, ceea ce a contat mai mult decât orice pentru români a fost lupta organizată împotriva deznaționalizării, în același timp cu o puternică afirmare național-culturală, coordonată și îndrumată spre țeluri comune.

MĂNĂSTIRILE ROMÂNEȘTI – SURSE DE LUMINĂ SPIRITUALĂ

Livia GRIGOR

Etnogeneza se confundă, la români, cu creștinarea. Cu peste o mie de ani înaintea descoperirii Americii, străbunii noștri trăiau o intensă viață autentic creștină, întemeiată, în părțile Dobrogei, de însuși Apostolul Andrei, primul dintre ucenici care L-a urmat pe Iisus, primul care L-a recunoscut și primul care L-a mărturisit. Era înaintea anului 60. Mărturiile istorice legate de viața ecleziastică din acea vreme sunt puține, dar existența Episcopiei Tomisului (și încă bine angajată în cultură, știință, studiu) este dovedită. Se știe că, în anul 325, la Sinodul I ecumenic de la Niceea, printre participanți, a fost și un episcop din părțile noastre (probabil **Marcus Tomensis**). S-au păstrat documente care consemnează faptul că, în anii 392, 400 și 403, la Tomis era episcop **Teotim Filozoful**, despre care istoricul Sozomen scrie că era „scit de neam”. În lucrarea Sfântului Ioan Damaschin, *Paralele Sfinte*, se păstrează scurte fragmente din tratatele lui Teotim, compuse sub forma unor dialoguri, ceea ce înseamnă că acestuia nu-i era indiferentă forma literară a exprimării. De asemenea, el *a încercat să facă misionarism printre huni, fiind sprijinit de prietenul său, Sf. Ioan Gură de Aur [...]*.¹ **Ioan Casian** (sau Casian „Râmleanul”) a fost teolog tot în Scythia Minor (Dobrogea de azi). S-au păstrat, din lucrările lui, trei scrise în limba latină. **Dionisie Exiguul** (cca 470-545), originar și el din Scythia Minor, a intrat de tânăr într-o mănăstire dobrogeană. Stabilat, mai târziu, la Roma, a fost hirotonit preot, a avut activitate didactică (preda dialectica), a făcut muncă de traducător, a întocmit o colecție de canoane și alta de decrete, i se atribuie și o colecție de texte patristice. În

¹ Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ediția a doua revăzută și întregită, București, Editura Enciclopedică, 2002, p. 493.

mod deosebit trebuie subliniat faptul că Dionisie este cel care a fixat „cronologia erei creștine”² Aceste „cazuri” nu vor fi fost singurele și sunt premise sigure că preocupările cărturărești și științifice au fost, în mănăstirile noastre, în afinitate cu cele teologice încă de la ivirea creștinismului. Activitatea în bisericile și așezămintele monahale ale Scythiei Minor era atrasă, prin urmare, de interese superioare. *Lucrările acestor ierarhi și teologi [dobrogeni] sunt considerate azi ca primele manifestări sau creații culturale de nivel continental ale daco-romanilor [...]*³.

Valul migratorilor (toți păgâni) venind peste un popor așezat, „născut, iar nu făcut” creștin, a găsit pe acest pământ o puternică linie de apărare constituită din dreapta credință - temelie, încă de la început, și totdeauna punct de sprijin al culturii noastre, cultură ajunsă astăzi pe pedestal tocmai datorită consonanței dintre harul nostru nativ și tipul de spiritualitate morală și duhovnicească promovat de Biserica Ortodoxă, care n-a încetat să valorifice tot ce era bun în tradiția precreștină, netraumatizând prin interdicții excesive și neexclând în pedepse (ortodoxia necunoscând inchiziția), dar semănând stăruitor dreapta învățătură și lăsând să se filtreze, într-o evoluție naturală de conștiință, binele de rău.

Stăpânirea de moment (sec. VII-VIII) a slavilor (cei mai serioși, mai fideli nouă și mai cooperanți nomazi), asimilați mai apoi de populația autohtonă și creștinați, a determinat decizia instituirii limbii paleoslave ca limbă de cult. O dată cu ea a fost adoptat alfabetul chirilic, folosit până în urmă cu mai puțin de 150 de ani (1860) chiar și în unele scrieri din Transilvania. Acceptarea slavonei s-a dovedit inspirată și izbutită: a asigurat, pe de o parte, coexistența pașnică cu slavii stăpânitori atunci și a reprezentat, pe de altă parte, o barieră între Biserica noastră și cea apuseană (de rit și limbă latine), barieră care, la noi, a stăvilit alterarea dreptei credințe. Datorită acestei opțiuni „bisericești” cultura noastră (atât cea religioasă, cât și cea laică) și-a putut urma vocația bizantină, eminamente transcendentă, opusă celei apusene (prea) bine ancorată în materialitate.

Cultura română a fost, indiferent de vremuri, în acord cu Biserica, iar Biserica a vegheat, ocrotit, înlesnit și stimulat învățătura prin toate modalitățile, lăsându-i libertatea de creștere: omilii, asistență duhovnicească, stimularea științei de carte și a unor manifestări artistice sau practice (atelieri de artă manuală, ateliere pentru copiat cărți sau de pictat icoane, școli de caligrafii și miniaturiști, tipografii, biblioteci, organizarea învățământului colectiv). *Țara Românească s-a numărat printre primele țări cu producție de carte din sud-estul Europei.* [Prima tipografie a funcționat, la noi, din anul 1508, la numai 18 ani de la tipărirea, la Cracovia, a primei cărți cu litere chirilice.] *Cărțile [...] au circulat în toate cele trei țări românești.*⁴

Încercuiți de popoare care se creștinau abia în a doua jumătate a secolului al IX-lea și chiar al X-lea, românii erau, prin urmare, creștini „din bătrâni”, mai exact, cum am arătat, din primul veac al creștinismului. Sub presiunea neîncetată a apusenilor emancipați, ritul bizantin de expresie slavă a fost, pentru acele vremuri, un mijloc de păstrare și apărare a ortodoxiei și, prin ea, a identității neamului. Predicile, spovedania și toată comunicarea dintre cler și mediul laic se făceau în limba noastră (de origine latină). N-a fost niciodată o falie între vorbirea de-acasă și cea din Biserică. Poporul a știut să le concilieze, îmbogățindu-și limba, făcând astfel, din slavonă, un câștig pentru limba română. Despre particularitatea noastră de a fi popor latin ortodox și de a avea în limbă sinonime de etimologie slavă și latină, „specializate”, cele slave - mai mult în terminologia bisericească, iar cele latine - în comunicarea curentă din raporturile sociale, Sextil Pușcariu scria frumos și întemeiat: *De spirit vorbim în saloane, de secole vorbește profesorul în școală, cu glorie se încunună oștirile învingătoare. În Biserică însă trebuie să cadă grele și pline de parfumul vechimei duh, veac și slavă, așa cum ele au fost rostite de multe sute de ani de preoți cucernici și cum sunt spuse în rugăciunile de toate zilele de atâtea milioane de credincioși. Ele reflectează un*

² Ibidem, p. 175.

³ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, [vol. I], ediția a doua, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1991, p. 154.

⁴ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, p. 543.

*trecut care e al nostru și de aceea îl iubim și simbolizează oarecum locul pe care suntem meniți să-l ocupăm noi și numai noi în concertul popoarelor europene, locul de ortodocși latini*⁵.

Pe acest fond al identității noastre pan-românești al perimetrului intra și extracarpatic s-au conturat aparte sufletul, limba, credința și cultura ardelenilor atâtea secole urgisiți. Un sublim și perfect coordonat spirit de rezistență a făcut din Ardeal un lan de zone de solidaritate ortodoxă: Hunedoara, Sibiu, Făgăraș, Brașov, Apuseni, Lăpuș, părți compacte din Câmpia Transilvaniei. Și aici slavona a fost mult timp „blazonul” ortodoxiei și al românismului. *Școli românești apar [în Transilvania] din sec. 15 pe lângă biserici și mănăstiri ortodoxe; învățarea limbii slave stătea la baza cunoștințelor difuzate în ele (ca școala de pe lângă biserica din Șcheii Brașovului*⁶. *Școli parohiale românești au existat pe lângă unele mănăstiri ortodoxe din Maramureș, la Ieud și Peri, unde se copiau și cărți pentru serviciul religios. / În biserică era folosită limba liturgică [...]. În bisericile ortodoxe se folosea [sic] limba greacă și limba slavonă*⁷. Mănăstirea din Peri a fost centrul cultural al Maramureșului medieval⁸. Despre dispăruta (și din lume, și din țară, vechiul ei loc nemaifiind astăzi între granițele noastre) mănăstire maramureșeană „Sf. Arhanghel Mihail” din Peri aflăm că, prin jurul anului 1400, *Vieața în mănăstire curgea liniștit. [...] Călugării din mănăstire copiau cărți religioase. Credincioșii care se dedicau hainei preoțești, în vederea sfințirii, poposeau câtva timp în mănăstire, pentru deprinderea tipicului*⁹.

Conștiința unității de neam a fost întreținută tot prin conștiința unității de credință. Episcopul cărturar Pahomie (c. 1660-1724) originar din actualul județ Bistrița-Năsăud s-a călugărit „ca acasă” la Mănăstirea Neamț, a devenit episcop al Romanului și a ctitorit schitul Pocrov, tot în Moldova. Radu Tempea (c. 1691-14 mai 1742), protopop cronicar făgărașean sau brașovean a fost hirotonit la București de către Antim Ivireanul, după care a revenit în Ardeal, ajungând protopop al Brașovului și al Țării Bârsei. A fost un incomod, pentru unii, apărător al ortodoxiei și al drepturilor românilor. Călugărul cărturar transilvănean Macarie Paisiescul Dragomireanul (c.1730 - c.1810) a învățat la Academia domnească din București, s-a tuns în monahism la Dragomirna, în Moldova, și s-a stabilit apoi la București. Nu era nici el în țară străină¹⁰. *M[ănăstirile] ortodoxe din Trans[ilvania] au fost ctitorite de voievozi și boieri din țările române extracarpatiche (Prislopul de Mircea cel Mare; Toplița de doamna Safta, soția lui Gheorghe Ștefan, pribeagă; Sâmbăta de Sus de C. Brâncoveanu etc.); de boieri români din Trans[ilvania] care scăpaseră de desnaționalizare; de voievozi transilvăneni; de negustori „greci”. Cele mai multe m[ănăstiri] din Banat s-au înălțat în sec. 13-15. Cu toate persecuțiile la care a fost supusă biserica ortodoxă română în Trans[ilvania] din partea statului ungar, în această provincie au funcționat totuși cca 180 de m[ănăstiri] și schituri ortodoxe. [...] Se mai cuvine să amintim că m[ănăstirile] au fost în tot cursul evului mediu importante centre de cultură; aici s-au copiat numeroase manuscrise, cronici și diverse alte lucrări laice sau religioase; m[ănăstirile] au adăpostit primele școli*¹¹. *Voievozii Ț[ării] Rom[ânești] subvenționau importanta școală ortodoxă din Șcheii Brașovului, atestată documentar încă din 1480-1495 și rezidită cu sprijinul lui Vlad Călugărul și al lui Neagoe Basarab*¹². *Multe din [...] școli au rămas anonime, altele au dispărut o dată cu bisericile, mănăstirile și presupunem că și cu documentele care astăzi ar fi făcut mai multă lumină dacă ar fi ajuns până la noi*¹³. Ele ar fi dovedit că nu ignoranța, ci, din contră, insistența întreprinderilor concrete și a cererilor de acces la învățătură, insistența improvizării (cel puțin) a învățământului chiar și în mediul rural, insistența pe reorganizarea lui de câte ori slăbea sau se destrăma a fost grija caracteristică a românilor transilvăneni, lucru cu atât mai definitoriu pentru ei, cu cât, secol după secol, autoritățile s-au

⁵ Sextil Pușcariu, *Limba cărților sfinte*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 11-12, 1938, p. 721.

⁶ *Instituții feudale din Țările Române*: Dicționar, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988, p. 9.

⁷ Aurel Socolan, *Orânduirea feudală*, în *Pagini din istoria Maramureșului*, Baia Mare, Muzeul Regional Maramureș, 1967, p. 87.

⁸ Ibidem, p. 88.

⁹ G. G. Rafiroiu, *Mănăstirea din Peri*, Oradea, Chiriașii Tipografiei Românești, 1934, p. 23.

¹⁰ Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, vezi p. 347, 488-489, 259-260.

¹¹ *Instituții feudale din Țările Române*, p. 289.

¹² Ibidem, p. 250-251.

¹³ Petru Stanciu, *Muzica bisericească a românilor ortodocși din Transilvania*, [Oradea], Universitatea din Oradea, 1997, p. 24.

înverșunat pe limitarea la maximum a dreptului românilor la cultură. Cum spunea Nicu Steinhardt, *așezămintele de cult și de cultură vestesc și proclamă pentru vecie nepotolita nevoie a omului de a se îmbunătăți și înălța*¹⁴.

*Noi Râmeții și Ponorii, de cându-s aceste două sate, noi acolo [la mănăstire] ne-am pomenit a avea școală și acolo avem și acum casă de școală și dascăli și prunci de învață și dacă ni se ia aceia, noi rămânem fără învățătură, ca dobitoacele*¹⁵.

S-A ÎNTÂMPLAT ACUM 50 DE ANI

(extrase din articole ale ziarului „Pentru socialism”)

Lavinia ARDELEAN

Miercuri 1 februarie 1956 – „Săptămîna cărții sindicale”

¹⁴ N. Steinhardt sau *Fericirea de a fi creștin*, [Caietele de la Rohia I], Baia Mare, Helvetica, 1999, p. 11.

¹⁵ *Mănăstirea Rîmeș vatră de spiritualitate ortodoxă românească*: [pliant-ghid], [Alba Iulia, Episcopia Ortodoxă Română Alba Iulia, 1989], coperta a doua.

Pentru a face cunoscute noile lucrări apărute în Editura C.C.S., Consiliul Sindical regional Baia Mare, Biblioteca regională și Centrul de librării și difuzare a cărții organizează între 30 ianuarie–5 februarie „Săptămîna cărții sindicale”.

Cu acest prilej se vor organiza o serie de acțiuni de popularizare a cărții sindicale în întreaga regiune. Astfel se vor amenaja expoziții la unitățile de librării din Baia

Mare, Satu Mare, Carei, și Sighet. La Satu Mare și Baia Mare vor avea loc consfătuiri cu cititorii în cadrul cărora ei vor putea face propuneri în legătură cu editarea de către C.C.S. a unor noi lucrări. În această perioadă la întreprinderea din regiune se vor amenaja standuri de cărți și se vor organiza diferite acțiuni de popularizare și difuzare a cărții sindicale.

Miercuri 22 iunie 1956 – „Șezătoare literară”

Marți seara Biblioteca centrală regională, în colaborare cu consiliul regional A.R.L.U.S. și filiala societății de științe istorice, a organizat la stația de radioficare din Baia Mare o șezătoare literară închinată comemorării scriitorului Maxim Gorki.

Tov. prof. Victor Ilieș, secretarul filialei de științe istorice, a vorbit despre

viața și opera marelui scriitor. Iosif Hamza și Viorica Rakosi au relevat apoi importanța romanului „Mama” atît în literatura universală cît și în cea romînească și au vorbit despre rolul educativ al lucrării „Universitățile mele” și despre interesul manifestat de cititori față de operele lui A. M. [sic] Gorki.

Marți 3 iulie 1956 – „Bibliotecă frunțasă pe raion”

În comuna Borșa, raionul Vișeu, există o bibliotecă cu aproape 2500 de volume. Pentru a atrage cît mai mulți țărani muncitori, tînăra bibliotecară Maria Buzura folosește cu pricepere mijloacele cele mai variate. Printre acestea se numără recomandarea cărților în funcție de preocupările și nivelul cititorului respectiv, amenajarea la locurile cele mai vizibile a vitrinelor cu coperte false, recenzii în cadrul bibliotecii și a cercurilor de citit, vizite la domiciliul cititorilor și altele.

Cultivînd cu stăruință dragostea și gustul pentru citit, bibliotecara are astăzi 470

de cititori permanenți, numărul lor fiind în continuă creștere. Ei au citit în acest an peste 2000 de cărți.

La concursul „Iubiți cartea” sunt înscrise 80 de persoane, 21 de cititori au și devenit purtători ai insignei „Prieten al cărții”. Printre ei se află și țăranul muncitor Gheorghe Ampoiceanu, în vîrstă de 60 de ani.

Pentru munca sa rodnică, conducătoarea acestei biblioteci frunțase pe raion, Maria Buzura, a fost aleasă de către conferința regională U.T.M. delegată la cel de-al II-lea Congres al U.T.M.

Miercuri 23 august 1956 – „O bibliotecară activă”

Pentru a veni în sprijinul țărănimii muncitoare, bibliotecara Leba Reghina din comuna Răzoare, s-a îngrijit să asigure cititorii bibliotecii cu cărțile necesare, ducîndu-le cărțile la domiciliu.

Pe lîngă faptul că muncind astfel a reușit să cunoască nivelul și gusturile fiecărui cititor, bibliotecara și-a mai recrutat un număr de 50 cititori noi, obținînd în aceste

luni de vară o frecvență de 18-25 cititori zilnic.

Printre cei 325 de cititori permanenți ai bibliotecii se află și tînărul Tabircă Nicolae, care citește săptămînal 2 cărți de literatură sau ideologie, precum și muncitorul Rus Vasile de la întreprinderea I. C. Frimu, care pe lîngă cărțile ce le împrumută de la bibliotecă și-a format acasă o bibliotecă

proprie de peste 200 de volume.

Joi 6 septembrie 1956 – „Peste 1000 de cititori”

Datorită unei susținute munci, dusă de către tovarășa Rîhlea Maria, șefă bibliotecară la biblioteca centrală Vișeu și Stadler Monica, bibliotecară tehnică, s-a reușit ca numărul cititorilor să ajungă la 1048, care în această lună au citit peste 1400 de cărți.

În scopul atragerii de noi cititori în decursul lunii august la centru de radioficare

s-a făcut prezentarea a două cărți, în cadrul bibliotecii s-a făcut un fotomontaj de coperte false ale ultimelor cărți apărute în domeniul agriculturii, iar colportajul de cărți s-a făcut de două ori la domiciliul cititorilor.

Pentru o nouă impulsionare a concursului „Iubiți cartea” s-a organizat o expoziție cu cărțile prevăzute în concurs.

Joi 13 septembrie 1956 – „Noutăți de la Biblioteca regională”

Recent, fondul de cărți al Bibliotecii regionale s-a mărit la peste 38000 de volume. În rîndul acestora se găsesc numeroase cărți interesante și valoroase, atît romînești, cît și sovietice și din țările de democrație populară. Astfel, printre cărțile scriitorilor noștri se găsesc romanele „Oțel și pîine” de Ion Călugăru și „Ogoare noi” de Aurel Mihali. Scriitorii sovietici sunt reprezentați printre alții de G. Markov cu romanul „Familia Stragov” și L. Niculin, cu romanul „Fiii credincioși ai Rusiei”. Din literatura țărilor de democrație populară se relevă romanele „Răsare soarele deasupra rîului Sangon” a[l] scriitorului chinez Din Lin, „Sub jug” a[l] scriitorului bulgar Ivan Vazov, „Szamados” de Veres Peter și altele.

În rafturile Bibliotecii regionale și-au găsit loc și ultimele noutăți literare ale scriitorilor noștri. Amintim, în primul rînd, „Pamflete” a lui N. D. Cocea, precum și cîteva schițe de Mihai Beniuc, grupate sub titlul „Ură personală”. Cunoscuta autoare dramatică, Lucia Demetrius, este prezentată

de astă dată, cu un volum de nuvele, intitulat „Oameni și jivine”. Interesante sunt și nuvelele tinerilor scriitori Pavel Aioanei („Adolescență”) și Dumitru Drumar („Subiect de nuvelă”).

Oamenii muncii din Baia Mare, tineri și vîrstnici, au îndrăgit mult cartea. Dovadă sunt cei 3300 de cititori pe care îi are biblioteca și care au citit în acest an peste 44000 de volume. Cititori fruntași, ca muncitorul Alexandru Nistor, laboranta Stela Schweiger, elevul Anton Farkas, sunt mulți. Aceștia merită să fie evidențiați nu numai pentru că au citit mult, ci și pentru faptul că față de acest lucru obștesc – cărțile – ei au o grijă deosebită, păstrîndu-le curate și înapoiindu-le la timp. Din păcate nu același lucru se poate spune despre cititori ca Gavril Groșan, Tiberiu Stuparu, și alții care țin cărți împrumutate chiar și din anul 1952! Din cauza unor astfel de cititori, numai în anul 1955, biblioteca a fost păgubită de peste 800 de volume.

Joi 20 septembrie 1956 – „O seară literară”

Zilele trecute, Biblioteca centrală regională a organizat o seară literară, în cadrul căreia s-a discutat despre viața și opera marelui scriitor rus, Lev Tolstoi.

Prezentarea scriitorului, cît și a unor aspecte din bogata sa operă, a fost făcută de

către prof. Vasile Doniga de la Școala medie mixtă nr. 1 și tov. Nicolae Baltasiu, actor la Teatru de Stat din Baia Mare.

Numeroși cititori participanți la seara literară, prin discuțiile lor, și-au dat cu părerea asupra unor aspecte din opera

marelui scriitor rus, subliniind deosebita valoare a lucrărilor „Ana Karenina” [sic],

„Război și pace” ș.a.

Sîmbătă 22 septembrie 1956 – „Seară literară închinată poetului Panait Cerna”

Cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la nașterea poetului Panait Cerna, Biblioteca centrală regională Baia Mare a închinat cea de-a doua seară literară acestui stihuitor al răscolitoarelor versuri premergătoare de înnoiri sociale, în literatura românească.

În fața auditorilor, printre care au fost și bibliotecarii cursanți din regiune, profesorul Nicolae Gheție de la Școala medie nr. 1 a făcut prezentarea autorului poeziilor „Prometeu”, „Zile de durere”, „Flacăra

Oltului”, „Poporul”, ca pe poetul care și-a ridicat glasul împotriva asupririi maselor de țărani jertfiți în răscoala anului 1907.

În continuare au fost interpretate fragmente din poeziile citate, de către actorul Ion Săsăran de la Teatrul de Stat Baia Mare.

Această seară literară a fost o frumoasă lecție și pentru bibliotecarii cursanți, care o vor folosi la locul lor de muncă.

Joi 11 octombrie 1956 – „Curs pentru perfecționarea bibliotecarilor”

Între 11 septembrie și 5 octombrie pe lângă Biblioteca centrală regională din Baia Mare a funcționat un curs de perfecționare pentru bibliotecarii de la sate. Printre cei 11 cursanți, veniți din diferite raioane m-am numărat și eu (Vizi Iosif – bibliotecar sătesc din comuna Moftinu Mare). Cursul a fost folositor, am învățat multe. În cele 24 de zile cît am stat la Baia Mare ni s-a predat o serie de lecții de specialitate, printre care „Munca

bibliotecarilor sătești în sprijinul transformării socialiste a agriculturii”, „Studiul și completarea fondului de cărți”; „Organizarea activității bibliotecilor” etc. Au fost organizate vizite la bibliotecile școlii medii de 10 ani și la o bibliotecă de casă. Noi, cursanții, am mai participat și la 2 consfătuiri organizate de conducerea bibliotecii centrale cu cititorii din oraș, unde am dobîndit prețioase învățăminte.

Mărți 16 octombrie 1956 – „Concurs pentru cei mai buni povestitori”

Zilele trecute în cadrul bibliotecii raionale din Vișeu de Sus s-a desfășurat sub conducerea bibliotecarei Maria Rîhlea, un concurs pentru cei mai buni povestitori, la care au luat parte 28 de concurenți și o numeroasă asistență.

Cu acest prilej au fost povestite

basme de Petre Ispirescu, amintiri și povestiri de Ion Creangă și Slavici, precum și din autorii sovietici Belizev, Ivanov și alții.

Cei mai buni povestitori, printre care se numără și Sofia Mendelovici, Petru Hapca și alții, au fost premiați cu cărți.

Miercuri 5 decembrie 1956 – „La Biblioteca centrală regională”

În cele 11 luni care s-au scurs din anul 1956, colectivul bibliotecii centrale regionale a desfășurat o largă muncă de popularizare a cărții în scopul atragerii unui număr cât mai mare de cititori. Astfel, au fost organizate o serie de expoziții, vitrine cu cărți, precum și manifestări de masă, ca: seri literare, recenzii, prelucrări de cărți, acțiuni de popularizare a cărții tehnice etc. Datorită în mare parte și acestor acțiuni pînă la începutul lunii decembrie biblioteca a putut înscrie peste 4800 cititori care au împrumutat 52208 volume.

În afară de cititorii care împrumută direct cărțile de la biblioteca centrală mai sunt mulți alții care își procură volumele pentru lectură de la bibliotecile de casă, organizate în diferite cartiere ale orașului Baia Mare. Există 11 astfel de biblioteci de casă, în cartierele „Prefabricatele”, „Hatvan”, „1 Mai”, „Valea

Roșie” și „Valea Borcutului”. În cartierul „Prefabricatele”, de pildă, biblioteca de casă condusă de casnica Viorica Moraru are peste 120 de cititori, iar o altă bibliotecă de casă formată abia de o lună în colonia „Săsar” a și împrumutat cititorilor săi mai mult de 140 de volume.

Recent, biblioteca centrală regională a întreprins o nouă acțiune de popularizare a cărții tehnice, luînd în acest scop legătura cu cabinetele tehnice de pe lîngă o serie de întreprinderi.

Primele rezultate ale acțiunii s-au văzut la atelierele centrale „Hutira Dezideriu”, unde zilele trecute 48 de muncitori din secția strungărie au urmărit cu deosebită atenție prelucrarea broșurii „Călăuza strungarului” expusă de inginerul Ferdinand Nagy.

Joi 27 decembrie 1956 – „Nicolae Labiș – un prieten scump”

Cînd am auzit vocea de bas a crainicului de la radio, înceată, solemnă și plină de durere, anunțînd cu profund regret, moartea tînărului poet Nicolae Labiș, în urma unui grav accident, m-am cutremurat.

Parcă nu-mi venea să cred. Labiș, prietenul meu scump, să fi murit?

Clipele acelea au adus durerea care a fost sporită de amintirea celor doi ani petrecuți împreună la Școala de literatură și critică literară „M. Eminescu” din București. Îl revedeam pe Labiș la 18 și 19 ani, tînărul cu suflet mare și curat, flăcăul a cărui tinerețe bătea în pîrgă, copilul drag al dascălului moldovean din satul Mălini de lîngă Suceava, prietenul meu scump, și parcă îi auzeam vocea caldă cu accente molcome, cum îmi citea poemul „Moartea căprioarei”. Era vorba de anii trecuți cînd împreună cu tatăl său, cutreera bătrîni codri ai Moldovei, pîndind vreo fiară, care vînată ar putea să le potolească foamea.

Retrăiam a doua oară aceste unice momente pline de puternice emoții artistice și de caldă însuflețire pentru prietenul meu,

care lucra la primul titlu „Primele iubiri”. Îmi aduc și acum bine aminte de marele omagiu adus de către poet gîndirii comuniste ce trece ca osie prin adîncul ființei lui:

„Dacă s-ar frînge osia mea,
Cerbii și vulturii mei ar sbura,
Spre alte lumi ar sbura și-ar țipa
Dacă s-ar frînge osia mea,
Cîntecu-ar prinde scrîșnet de cretă.
Cerbii și vulturii mei ar sbura
Dacă s-ar frînge osia mea.”

Era ca o încununare la tot ce a scris, erau primele iubiri datorite partidului nostru drag de către Nicolae Labiș, una din cele mai mari speranțe ale poeziei românești contemporane, care a lăsat în urma celor 21 de ani ai săi piese de antologie, poate adevărate nestemate în frumusețea poeziei românești.

Prieten drag al meu, Nicolae Labiș, în aceste [momente] de doliu din îndepărtatul colț de țară, de aici din ținuturile Oașului și Maramureșului, cu gîndul te petrec pe tine pe ultimul drum al tinerei tale vieți.

MUZICA ȘI POEZIA

Valentina ROTARU

Muzica (arta de a gândi prin sunete, arta de a combina cu măiestrie sunetele, prin care se exprimă o lume de idei), împreună cu poezia și gestul sunt cele trei mijloace de expresie care dau naștere artei perfecte – arta care pretinde că înfățișează cu adevărat OMUL.

Obişnuiţi a privi și retrăi în ființa noastră marile și copleșitoare capodopere muzicale, ignorăm, de multe ori, complexitatea proceselor evolutive și mulțimea stadiilor pline de căutări febrile care au dus în cele din urmă la crearea lor. Numai oameni de geniu au putut să realizeze, într-o viață, această ascensiune spre culmile artei și această cutremurătoare pătrundere în lumea sufletului omenesc pe care o atestă lucrările muzicale ivite fără întrerupere de-a lungul vremii.

Buni cunoscători și mari iubitori de literatură, muzicienii au încercat să se apropie de ea, mărturie stând impresionantul număr de creații muzicale care ne-au rămas moștenire.

Beethoven este cel mai însemnat muzician sensibil la mesajul operei literare, în asemenea măsură, încât, dorește să contopească muzica și poezia, cele două arte vecine. Pe el nici unul dintre poeți nu l-a impresionat mai mult decât Goethe: opera poetului a trezit rezonanțe în sensibilitatea și felul său de a înțelege lumea. Goethe însuși, fără a împărtăși ideile contemporanilor săi, făcuse apel la muzică în *Faust*, notând, ici colo, în cursul poemului, locul în care muzica ar fi trebuit să intervină.

Muzica și poezia s-au apropiat una de alta, în *Simfonia a IX-a* de Beethoven, în care compozitorul realizează o tălmăcire muzicală a poeziei *Odă bucuriei* de Schiller. În această

lucrare, titanul muzicii adresează umanității cea mai romantică chemare:

„Milioane de oameni, îmbrățișați-vă!”

Versurile poetului Wilhelm Müller au fost sursa de inspirație a lui Franz Schubert în crearea ciclului de lieduri *Frumoasa morăriță*. Schumann avea dreptate când spunea că, dacă Franz Schubert ar fi trăit mai mult, ar fi sfârșit prin a transpune încet, încet, în muzică, întreaga poezie germană. Câteodată Schubert se îndrăgostea de un poem în asemenea măsură, încât, pe aceleași versuri, compunea mai multe variante muzicale. Melodiile, pe versurile poezilor lumii, au curs ca un șuvoi neîntrerupt și, datorită generozității aproape unice a inspirației sale, acest muzician timid, Franz Schubert, ajunge să exprime, ca nimeni altul, viața zbuciumată și sentimentele oamenilor timpului său. Goethe, Schiller, Heine, Scott și încă mulți alții au stimulat izvorul nesecat al inspirației sale. Între poezii de la care a luat idei Schubert, Goethe ocupă primul loc. *Regele ielelor*, cele *Trei cântece ale harpistului*, liedurile după *Divanul occidental-oriental*, *Liniștea mării*, *Fiul muzelor* sunt doar o parte din cele 62 de poezii de Goethe pe care le-a transpus în muzică. Goethe însă nu i-a dat nici o atenție: el admira liedurile lui Karl Friedrich Zelter fiindcă: „ceea ce este original în compozițiile sale, nu este inspirația, ci reproducerea exactă a intenției poetice”. Abia după moartea lui Schubert, Goethe a înțeles, ascultând *Regele ielelor*, că, topind versul în muzică, acesta nu-i fusese mai puțin fidel. Din cele 600 de lieduri ale lui Schubert, mai cităm: *Grupul din Tartarus*, *Plângerea tinerei fete* (Schiller), *Ave Maria* (W. Scott), *Serenada* (Shakespeare).

Un alt compozitor care s-a inspirat din versurile poezilor este Franz Liszt. Cel mai cunoscut dintre poemele simfonice ale lui Franz Liszt este cel intitulat *Preludiile*. În legătură cu programul acestui poem, muzicologia contemporană a stabilit că el nu se întemeiază pe versurile lui Lamartine, așa cum s-a crezut până de curând. În realitate, Franz Liszt scrisese inițial, după patru poeme ale poetului Joseph Autran (*Crivățul*, *Pământul*, *Valurile* și *Astrele*), o cantată numită *Cele patru elemente*. Temele acestei cantate stau la baza *Preludiilor* care s-au înfățișat posterității purtând emblema versurilor lui Lamartine. Poezia *Idealurile* de Schiller a servit ca punct de plecare celui mai liber dintre poemele simfonice ale lui Fr. Liszt, compozitorul notând pe parcursul lui succesiunea ideilor poetice, pentru a facilita înțelegerea muzicii.

Au trebuit să treacă secole de la apariția *Divinei Comedii* de Dante pentru ca această fundamentală creație a geniului uman să devină obiect al preocupărilor componistice. Nici chiar Fr. Liszt nu s-a încumetat să

experimenteze o traducere muzicală a *Divinei Comedii*, decât după ce și-a încercat puterile într-o lucrare de mai redusă amploare și de mai mică răspundere, și anume fantezia pianistică *După o lectură de Dante*. Această lucrare dorea să exprime starea de spirit cu care compozitorul rămăsese trecând în imaginație peste apele Aheronului și pătrunzând în cetatea eternelor suferințe. Abia după 18 ani Fr. Liszt se va încumeta să transpună în muzică *Divina Comedie*, sub forma simfoniei *Dante*.

Celebra poveste a nefericitei iubiri dintre Paolo și Francesca da Rimini (*Infernul*, Cântul IV) trimiși de Dante în infern este preluată de P. I. Ceaikovski și S. V. Rahmaninov. În opera *Francesca da Rimini* Ceaikovski redă, prin melodia tristă, doar atmosfera generală a povestirii. Genială, prin simplitatea și sinceritatea simțămintelor, melodia Francescăi rămâne una dintre cele mai inspirate pagini care s-au scris în muzică.

„Poezia și muzica sunt destinate să formeze o singură artă” – scria Lessing.